

PRÍRUČKA PRE UČITEĽA

**Ako používať
inovované Jazykové portfólio –
učenie sa rómskeho jazyka**

Spolufinancované z
programu Európskej únie
Erasmus+

Bratislava 2019

Zostavovatelia:

Mgr. Eva Gašparová, PhDr. Jozef Facuna, PhD.

Odborní konzultanti:

Mgr. Ingrid Lukáčová, Mgr. Slavomír Klempár

Jazyková korektúra textu v slovenskom jazyku:

Mgr. Božena Mizerová

Grafické spracovanie:

Mgr. art. Barbora Kopnická, ArtD.

Materiál je intelektuálnym výstupom projektu „Inováciou didaktiky rómskeho jazyka k inkluzívnemu vzdelávaniu žiakov zo znevýhodneného prostredia“, ktorý bol financovaný Európskou úniou v rámci programu Erasmus+.

Hlavný koordinátor projektu:

Štátny pedagogický ústav, Bratislava, Slovensko

Partneri projektu:

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Seminár romistiky,
Katedra stredoeurópskych štúdií, Praha, Česká republika
Nansenovo centrum pre mier a dialóg, Lillehammer, Nórsko

Podpora Európskej komisie, na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

Obsah

ÚVOD	4
I. Charakteristika inovovaných rámcových vzdelávacích programov pre rómsky jazyk	4
1 <i>Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre primárne vzdelávanie, jazyková úroveň A1</i>	5
2 <i>Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre nižšie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň A2</i>	6
3 <i>Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre vyššie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň B1</i>	7
4 <i>Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre vyššie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň B2</i>	9
II. Ako pracovať s Inovovaným rámcovým vzdelávacím programom rómskeho jazyka	11
1 <i>Návrh metód práce na hodinách rómskeho jazyka</i>	12
2 <i>Charakteristika kľúčových kompetencií</i>	12
3 <i>Jazykové prostriedky a ich nácvik</i>	13
4 <i>Nácvik grafických prostriedkov</i>	13
5 <i>Nácvik lexiky</i>	13
6 <i>Nácvik gramatiky</i>	13
7 <i>Rečové schopnosti a ich nácvik</i>	14
III . Inovované jazykové portfólio – učenie sa rómskeho jazyka	16
IV. Návrhy aktivít na vyučovacích hodinách rómskeho jazyka	17
V. Návrhy cvičení na nácvik gramatiky a lexiky	30
VI . Návrhy textov na nácvik rečovej zručnosti – počúvanie	37
VII. Návrhy textov na nácvik rečovej zručnosti – čítanie	53
VIII. Návrhy na prácu s textom	60
Príloha A	
Návrhy príprav na vyučovacie hodiny rómskeho jazyka	73
Príloha B	
Návrhy Tematických výchovno-vzdelávacích plánov podľa Inovovaného rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka	84

ÚVOD

Príručka pre učiteľa *Ako používať inovované Jazykové portfólio – učenie sa rómskeho jazyka* (ďalej len Metodická príručka pre učiteľa) vznikla v rámci medzinárodného projektu **ERASMUS+ s názvom „Inováciou didaktiky rómskeho jazyka k inkluzívnemu vzdelávaniu žiakov zo znevýhodneného prostredia“**.

Je určená učiteľom a budúcim učiteľom rómskeho jazyka. Zámerom Metodického príručky je poskytnúť učiteľom rómskeho jazyka spoločný základ pre prípravu školských vzdelávacích programov, tematických výchovno-vzdelávacích plánov, prípravu na vyučovacie hodiny rómskeho jazyka, učebníc a ďalších didaktických prostriedkov. Metodická príručka obsahuje všeobecnú charakteristiku Inovovaného rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka podľa jazykových úrovní A1, A2, B1, B2. V ostatných kapitolách sa vychádza zo skúsenosti a poznatkov, ktoré získali školy s vyučovaním rómskeho jazyka z implementácie Inovovaných rámcových vzdelávacích programov v školskom roku 2017/2018. Metodická príručka ponúka návrhy aktivít, ktoré učiteľ môže modifikovať na vyučovacích hodinách rómskeho jazyka, návrhy cvičení na nácvik gramatiky a lexiky, návrhy textov na nácvik rečovej zručnosti – počúvanie s audionahrávkami, návrhy textov na nácvik rečovej zručnosti – čítanie, návrhy na prácu s textom, návrhy príprav na vyučovacie hodiny a návrhy na vypracovanie tematických výchovno-vzdelávacích plánov podľa Rámcového vzdelávacieho programu pre štúdium rómskeho jazyka. S navrhnutým učebným materiálom sa môže ľubovoľne pracovať na hodinách rómskeho jazyka. Tematické výchovno-vzdelávacie plány z rómskeho jazyka si učiteľ prispôsobuje podľa časovej týždennej dotácie hodín a podľa dosiahnutej jazykovej úrovne žiakov.

Veríme, že vás Metodická príručka zaujme a pomôže hlavne začínajúcim učiteľom pri príprave potrebných učebných a pedagogických materiálov pre výučbu rómskeho jazyka v základných a stredných školách.

I. Charakteristika Inovovaných rámcových vzdelávacích programov pre rómsky jazyk

Inovovaný rámcový vzdelávací program je pedagogický dokument, ktorý stanovuje rámcový obsah vzdelávania sa v rómskom jazyku. Vymedzuje všeobecné ciele a kľúčové kompetencie, ku ktorým má vzdelávanie v rómskom jazyku smerovať. Ciele programu sú postavené tak, aby sa zabezpečil vyvážený rozvoj osobnosti žiakov. Obsahuje požiadavky na vyučovanie rómskeho jazyka žiakov, ktorí nehovoria doma rómskym jazykom, žiakov, ktorí nepoužívajú rómsky jazyk plynule, ale počujú ho od svojich rodičov alebo starých rodičov a žiakov, ktorí rómskym jazykom hovoria plynule, ale potrebujú rozvíjať svoje zručnosti pre používanie jazyka ako nástroja formálneho vzdelávania. Inovované rámcové vzdelávacie programy pre jednotlivé jazykové úrovne A1, A2, B1, B2 majú rovnakú štruktúru.

1. **Ciele predmetu** pre príslušný vzdelávací stupeň
2. **Charakteristika predmetu** pre príslušný vzdelávací stupeň
3. **Všeobecné kompetencie**
4. **Komunikačné a jazykové kompetencie**, ktoré sa skladajú z týchto zložiek:
 - jazykové kompetencie;
 - sociolingválne kompetencie;
 - pragmatické kompetencie;
 - interkultúrne komunikatívne kompetencie.
5. **Obsahový štandard** tvoria odporúčané tematické okruhy a podtémy. Poradie tematických celkov nie je záväzná. Taktiež podtémy v rámci tematických celkov si učiteľ môže modifikovať v súlade s charakterom danej skupiny žiakov a so zvoleným učebným materiálom.
6. **Výkonový štandard** určuje požiadavky na komunikačné jazykové činnosti a stratégie: počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením, ústny prejav – monológ, ústny prejav – dialóg, písomný prejav, ktoré má žiak dosiahnuť na konci príslušného stupňa vzdelávania.
7. **Vybraná odporúčaná lexika a komunikačné kompetencie** poskytujú výstižnú predstavu o tom, čo by mal žiak zvládnuť v oblasti lexiky a gramatiky na konci príslušného stupňa vzdelávania.

1 Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre primárne vzdelávanie, jazyková úroveň A1

Hlavné ciele:

- vzbudiť záujem o rómsky jazyk a budovať vzťah k nemu ako k jednému z jazykov, ktoré sú súčasťou spoločného európskeho, kultúrneho a jazykového dedičstva;
- osvojiť si základné pravidlá pravopisu v rómskom jazyku, zručnosť a návyk, správne ich používať v písomnom prejave;
- podporiť a rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov;
- byť prínosom k celkovému vývinu osobnosti žiaka.

V rámci všeobecných kompetencií žiak si má osvojiť efektívne stratégie učenia, sústrediť sa na prijímanie, získavanie a triedenie informácií; opakovať si osvojené vedomosti a doplniť ich.

V oblasti jazykových kompetencií žiak má zvládnuť základnú slovnú zásobu v rámci vymedzených tematických okruhov, ovláda výslovnosť rómskych hlások, ktoré v slovenčine neexistujú (aspiranty čh, kh, ph, th).

V rámci sociolingválnych kompetencií má žiak vedieť nadviazať základnú spoločenskú konverzáciu tak, že používa najjednoduchšie spôsoby vyjadrenia zdvorilosti: pozdraviť sa, odpovedať na pozdrav, rozlúčiť sa, predstaviť sa, poďakovať sa, ospravedlniť sa atď. Klásť otázky typu: *Ako sa voláš?/Sar tut vičines?, Odkiaľ pochádzaš?/Khatar sal?, Ako sa máš/máte?/Sar sal?, Sar san?, Kde bývaš/bývate?/Kaj bešes?, Kaj bešen?, Čo máš/máte nové?/So hin tut nevo?, So hin tumen nevo?*

V rámci pragmatických kompetencií žiak vie spájať písmená, spájať slová alebo skupiny slov pomocou spojovacích výrazov, napríklad „the/u“, „abo/vaj“, „hoj/kaj“.

Primárne vzdelávanie (1. stupeň základnej školy)

Obsah vzdelávania tvorí 11 okruhov:

Ja/moja rodina
Dom, byt/činnosti
Moje spoločenstvo
Rómske remeslá a povolania
Sviatky a oslavy
V škole/v triede
Cestovanie a doprava
Jedlo a oblečenie
Čas, ročné obdobia a počasie
Príroda a zvieratá
Voľný čas, záľuby

Výkonový štandard

Počúvanie s porozumením

Žiak je schopný rozoznať a porozumieť známym slovám a najzákladnejším frázam, ktoré sa týkajú jeho osobnej situácie a bezprostredného konkrétneho okolia.

Čítanie s porozumením

Žiak rozozná a porozumie známym slovám a jednoduchým vetám s rovnakým obmedzeným rozsahom ako pri počúvaní. Je schopný veľmi jednoducho ústne komunikovať.

Ústny prejav – monológ

Žiak na jazykovej úrovni A1 zvládne jednoduchými frázami opísať ľudí, ktorých pozná a rovnako aj miesto, kde žije.

Ústny prejav – dialóg

Žiak so znalosťami na jazykovej úrovni A1 sa vie jednoduchým spôsobom dohovoriť, ak je jeho partner pripravený zopakovať pomalšie svoju výpoveď alebo ju preformulovať. Vie klásť jednoduché otázky a odpovedať na podobné otázky, ak sa týkajú jeho základných potrieb.

Písomný prejav

Žiak vie napísať jednoduchý krátky text (krátku pohľadnicu alebo vysvetlenie k obrázku) a vyplniť tlačivo s osobnými údajmi. V prípade, že sa jedná o deti v ranom školskom veku, písanie sa obmedzuje na prepisovanie slov a fráz z tabule a pomenúvanie predmetov na obrázkoch.

2 *Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre nižšie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň A2*

Hlavné ciele:

- podporovať otvorenejší prístup k ľuďom, zvýšenie medzietnickej akceptácie a tolerancie;
- podporovať otvorenejší prístup k potrebe a nutnosti udržiavať a študovať rómsky jazyk s cieľom uchovania identity Rómov;
- v receptívnych jazykových činnostiach a stratégiách (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením) spracovať hovorený alebo napísaný text ako poslucháč alebo čitateľ;
- v produktívnych a interaktívnych jazykových činnostiach a stratégiách (ústny prejav, písomný prejav) vytvorí ústny alebo písomný text.

V rámci všeobecných kompetencií žiak dokáže:

- vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými a sprostredkovať im svoje myšlienky a pocity;
- úspešne zvládnuť rôzne životné (osobné, pracovné, sociálne) situácie;
- v určitej prirodzenej situácii adekvátne reagovať a následne aktivizovať vhodnú činnosť, zaujať prínosný postoj.

V rámci jazykových kompetencií žiak dokáže:

- používať základné vetné modely a komunikovať prostredníctvom naučených fráz a skupín niekoľkých špecifických rómskych slov a výrazov o témach týkajúcich sa vlastnej osoby a iných ľudí, ich činností, miest a vecí, ktoré vlastnia atď.;
- rozlišovať rôzne dialektné synonymá;
- používať slovnú zásobu na to, aby si dokázal poradiť v každodennom konaní, ktoré sa týka známych situácií a tém.

V rámci sociolingválnych kompetencií žiak dokáže:

- komunikovať v bežných spoločenských situáciách;
- jednoducho sa vyjadrovať pomocou základných funkcií jazyka, akými sú napríklad výmena informácií, žiadosť, jednoduché vyjadrenie vlastných názorov a postojov, pozvanie, ospravedlnenie atď.;
- udržiavať a rozvíjať základnú spoločenskú konverzáciu prostredníctvom jednoduchších bežných výrazov.

V rámci pragmatických kompetencií žiak dokáže:

- použiť jednoduché výrazové prostriedky na začatie, udržanie a ukončenie krátkeho rozhovoru;
- sformulovať svoje myšlienky v súlade s vyžadovanou stratégiou (zámer, téma, logická následnosť);
- využívať základné funkcie jazyka s cieľom poskytnúť a vyhľadať faktografické informácie, vyjadriť a zisťovať postoj, vyjadriť presvedčenie, nadviazať kontakt s ľuďmi;
- používať najčastejšie sa vyskytujúce spojovacie výrazy na prepojenie jednoduchých viet potrebných na vyrozprávanie alebo opis príbehu v logikom časovom slede;
- funkčne využívať základné jazykové prostriedky na získavanie informácií, na jednoduché vyjadrenie odmietnutia, túžby, zámeru, uspokojenia, záujmu, prekvapenia, rozčarovania, strachu.

V rámci interkultúrnych komunikatívnych kompetencií žiak dokáže:

- prostredníctvom rómskeho jazyka poznávať odlišnosti v spôsobe života Rómov žijúcich na Slovensku (rumungri – slovenskí Rómovia, maďarskí Rómovia, olašskí Rómovia), poznávať základné rozdiely v rómskych dialektoch, ale aj odlišnosti v ich kultúrnych tradíciách;
- schopnosť rozprávať o spôsobe obživy Rómov v minulosti a v súčasnosti a poznať interkultúrne rozdiely;
- schopnosť kriticky hodnotiť produkty vlastnej kultúry aj iných kultúr;
- schopnosť rozprávať o zvykoch a tradíciách Rómov pri príležitosti sviatkov (Vianoce, Veľká noc) a dôležitých životných udalostiach a porovnať ich s inými kultúrami.

Nižšie stredné vzdelávanie (2. stupeň základnej školy)

Obsah vzdelávania tvorí 11 tematických okruhov

Rodina a spoločnosť
 Náš domov
 Ľudské telo, starostlivosť o zdravie
 Človek na cestách
 Vzdelávanie
 Rómske remeslá a povolania
 Človek a príroda
 Voľný čas, záľuby
 Výživa a zdravie
 Sviatky a oslavy
 Odievanie a móda

Výkonový štandard

Počúvanie s porozumením

Žiak je schopný porozumieť stále väčšiemu počtu každodenných fráz a slov s vysokou frekvenciou, najmä ak majú pre neho okamžitý osobný význam. Je schopný porozumieť hlavným bodom rozprávania, príbehov, legiend v rámci preberaných tematických okruhov, napríklad o každodenných činnostiach v domácnosti, spôsoboch cestovania Rómov v minulosti, o tradičných rómskych remeslách, o zvykoch a tradíciách Rómov súvisiacich so sviatkami atď.

Čítanie s porozumením

Žiak vie prečítať a porozumieť krátkym jednoduchým textom, rozprávkam, ale aj obsiahlejším textom v rámci preberaných tematických okruhov, napríklad obsiahlejším textom zo života rómskych detí, zo života rómskej rodiny a spoločenstva, jednoduchému textu, ktorý opisuje každodenné činnosti v domácnosti, jednoduchému textu, ktorý opisuje remeslá alebo činnosti Rómov v minulosti, jednoduchému textu o odievaní Rómov v minulosti atď.

Ústny prejav – monológ

Žiak je schopný používať série fráz a viet na jednoduchý opis svojej rodiny a iných ľudí, bydliska, školy a svojich najdôležitejších voľnočasových záľub. Pomocou jednoduchých viet vie porozprávať o chorobách a ich prevencii, vie opísať školský systém na Slovensku, opísať obľúbené počasie, ročné obdobie, opísať zvieratá, ktoré má rád, opísať športové disciplíny; opísať výnimočnú oslavu doma, opísať obľúbené oblečenie.

Ústny prejav – dialóg

Žiak je schopný vykonávať jednoduché a rutinné úlohy, ktoré zahŕňajú priamu výmenu informácií a vie sa zapojiť aj do veľmi krátkej spoločenskej konverzácie. V rámci tematických okruhov sa vie pýtať a odpovedať na jednoduché otázky o rodine, domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu. Vie jednoducho odpovedať na otázky o sviatkoch alebo príležitostiach, ktoré sú pre jeho rodinu alebo spoločenstvo významné atď.

Písomný prejav

Žiak vie napísať krátke jednoduché oznamy a jednoduchý osobný list. V rámci tematických okruhov vie opísať rodinu a každodenné činnosti v rodine, napísať krátky text o zdravom spôsobe života, o jednotlivých druhoch dopravy, o škole, ktorú navštevuje, o obľúbenom zvieratku atď.

3 Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre vyššie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň B1

Hlavné ciele:

- využívať komunikačné jazykové kompetencie tak, aby sa komunikačný zámer realizoval vymedzeným spôsobom;
- v receptívnych jazykových činnostiach a stratégiách (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením) spracovať hovorený alebo napísaný text ako poslucháč alebo čitateľ;
- v produktívnych a interaktívnych jazykových činnostiach a stratégiách (ústny prejav, písomný prejav) vytvoriť ústny alebo písomný text;
- používať hovorené a písané texty v komunikačných situáciách na konkrétne funkčné ciele.

V rámci všeobecných kompetencií žiak dokáže:

- riešiť každodenné životné situácie;
- vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými, ktorí hovoria daným jazykom a sprostredkovať im svoje myšlienky a pocity;
- kriticky myslieť – nachádzať a vyberať informácie využívaním rozmanitých zručností a kritického prístupu;
- tvorivo myslieť – nachádzať nové spôsoby spájania faktov v procese riešenia problémov;
- analyzovať fakty a problémy v súvislosti s potrebami iných a spoločnosti ako celku.

V rámci jazykových kompetencií žiak dokáže:

- používať základné vetné modely a komunikovať prostredníctvom naučených fráz a skupín niekoľkých špecifických rómskych slov a výrazov o témach týkajúcich sa vlastnej osoby a iných ľudí, ich činností, miest a vecí, ktoré vlastní atď.;
- rozlišovať rôzne dialektné synonymá;
- používať slovnú zásobu na to, aby si dokázal poradiť v každodennom konaní, ktoré sa týka známych situácií a tém.

V rámci sociolingválnych kompetencií žiak dokáže:

- správne reagovať v rôznych bežných spoločenských komunikačných situáciách;
- pri vyjadrovaní používať širokú škálu jazykových funkcií, akými sú napríklad výmena informácií, žiadosť, jednoduché vyjadrenie vlastných názorov a postojov, pozvanie, ospravedlnenie atď.;
- poznať bežné frazeologické spojenia, príslovia a porekadlá;
- poznať rozdiely medzi formálnym a neformálnym prejavom;
- udržiavať a rozvíjať základnú spoločenskú konverzáciu prostredníctvom jednoduchších bežných výrazov.

V rámci pragmatických kompetencií žiak dokáže:

- začať, udržať a ukončiť jednoduchý osobný priamy rozhovor týkajúci sa bežných tém alebo osobných záujmov;
- zasiahnuť do diskusie na známu tému, pričom používa vhodné slovné spojenia, aby sa ujal slova v súlade s komunikačnými zvyklosťami rómskej spoločnosti;
- hlbšie ako na jazykovej úrovni A2 používať konvenčné komunikačné štýly adekvátne komunikačnej situácii.

V rámci interkultúrnych komunikatívnych kompetencií žiak dokáže:

- komunikovať s predstaviteľmi iných kultúr a rozvíjať tak svoje interkultúrne kompetencie;
- komunikovať s príslušníkmi iných sociokultúrnych skupín a celkovo zlepšovať vzťahy medzi majoritou a minoritami;
- využívať empatiu pri poznávaní situácie ľudí z iných kultúr;
- rozumieť situáciám ľudí žijúcich v ťažkých životných podmienkach a spoznať príčiny týchto situácií;
- vytvárať si vlastný názor najmä na základe vlastných skúseností s cudzincami;
- byť solidárny s ľuďmi žijúcimi v iných podmienkach;
- prijať zodpovednosť za seba v prostredí, v ktorom žije.

**Vyššie stredné vzdelávanie
(stredné odborné školy a gymnáziá)****Obsah vzdelávania tvorí 11 tematických okruhov**

Ja a moja rodina
Domov a bývanie
Práca a zamestnanie
Voľný čas a jeho organizácia
Príroda
Cestovanie
Obliekanie
Starostlivosť o zdravie
Umenie, veda a technika
Vzdelávanie
Rómčina ako literárny jazyk

Výkonový štandard**Počúvanie s porozumením**

Žiak vie porozumieť hlavným myšlienkam podaným štandardným jazykom na známe témy, s ktorými sa pravidelne stretáva doma, v škole, vo voľnom čase atď. Vie porozumieť špecifickým informáciám a zachytiť logickú štruktúru textu, rozlíšiť podstatné informácie od nepodstatných. Vie pochopiť príbeh alebo krátke rozprávanie o každodennom živote Rómov v minulosti a v súčasnosti. Vie porozumieť textom v rámci tematických okruhov, napríklad o možnostiach nakupovania, službách, o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste, o školskom systéme v Slovenskej republike atď.

Čítanie s porozumením

Žiak vie prečítať a rozumie obsiahlejším textom, príbehom, rozprávkam v rámci tematických okruhov, napríklad o rodine a výzvach, ktorým čelia národnostné menšiny, o významných osobnostiach rómskeho pôvodu, o cestách Rómov, jedlách, nápojoch, potravinách, správnej životospráve a výžive, o odievaní Rómov v minulosti a v súčasnosti, o najčastejších chorobách, úrazoch, zdravotných ťažkostiach a ich prevencii atď.

Ústny prejav – monológ

V rámci tematických okruhov žiak vie napríklad krátko porozprávať o svojom domove a dôležitých pravidlách a činnostiach rodiny, krátko porozprávať o jedlách doma, porozprávať o príčinách chorôb, ktoré sa v segregovaných rómskych komunitách aj v súčasnosti vyskytujú, porozprávať o tradičných rómskych remeslách a súčasných povolaniach Rómov, povedať príbeh súvisiaci s konkrétnou udalosťou, oslavou alebo spomienkovou slávnosťou, porozprávať o tom, ako sa u nich doma prijímajú hostia a návštevy atď.

Ústny prejav – dialóg

Žiak sa vie zapojiť bez prípravy do rozhovoru na známe témy. Vie začať, udržať a ukončiť jednoduchý priamy rozhovor na témy, ktoré sú mu známe alebo ktoré ho osobne zaujímajú. Vie sa vyjadriť a reagovať na pocity, akými sú prekvapenie, šťastie, smútok, záujem, nezáujem a zdvorilo vyjadriť presvedčenie, názor, súhlas a nesúhlas. Vie zrozumiteľne vyjadriť svoje názory a reakcie, čo sa týka riešenia problémov alebo praktických otázok o tom, kam ísť, čo robiť, ako zorganizovať nejakú udalosť. Vie klásť otázky a odpovedať na otázky o širokej škále známych tém (rodina, domov, aktivity rodičov, záujmy, škola, príroda, atď.).

Písomný prejav

Žiak vie napísať hlavné myšlienky alebo informácie z vypočutého alebo prečítaného textu. Vie napísať súvislý text (príbeh, rozprávanie, opis) o živote rómskeho spoločenstva. Vie napísať životopis, krátky oznam, správu, odkaz, ospravedlnenie, jednoduchý súvislý text, v ktorom opíše osobu (priateľa/priateľku, člena rodiny a pod.). V rámci tematických okruhov vie napísať krátky súvislý text, v ktorom opíše miesto, kde býva, obľúbenú činnosť, život známej rómskej osobnosti, o zvykoch a tradíciách v rodine, o význame ochrany prírody a životného prostredia atď.

4 Inovovaný rámcový vzdelávací program rómskeho jazyka pre vyššie stredné vzdelávanie, jazyková úroveň B2

Hlavné ciele:

- efektívne používať všeobecné kompetencie, ktoré nie sú charakteristické pre jazyk, ale sú nevyhnutné pre rôzne činnosti vrátane jazykových činností;
- využívať komunikačné jazykové kompetencie tak, aby sa komunikačný zámer realizoval vymedzeným spôsobom;
- v receptívnych jazykových činnostiach a stratégiách (počúvanie s porozumením, čítanie s porozumením) spracovať hovorený alebo napísaný text ako poslucháč alebo čitateľ;
- v produktívnych a interaktívnych jazykových činnostiach a stratégiách (ústny prejav, písomný prejav) vytvoriť ústny alebo písomný text; používať hovorené a písané texty v komunikačných situáciách na konkrétne funkčné ciele.

V rámci všeobecných kompetencií žiak dokáže:

- riešiť každodenné životné situácie;
- vymieňať si informácie a nápady s mladými ľuďmi a dospelými, ktorí hovoria daným jazykom, a sprostredkovať im svoje myšlienky a pocity;
- kriticky myslieť – nachádzať a vyberať informácie využívaním rozmanitých zručností a kritického prístupu;
- tvorivo myslieť – nachádzať nové spôsoby spájania faktov v procese riešenia problémov;
- analyzovať fakty a problémy v súvislosti s potrebami iných a spoločnosti ako celku.

V rámci jazykových kompetencií žiak dokáže:

- vysvetliť a obhájiť si svoje názory v diskusii s použitím relevantného vysvetlenia, argumentov a komentárov;
- aktívne sa zúčastňovať na neformálnej diskusii v známom kontexte;
- komentovať, zreteľne formulovať svoje názory;
- prirodzene, plynulo a efektívne konverzovať;
- viesť bežnú konverzáciu s rodenými hovoriacimi bez toho, aby to pre ktoréhokoľvek účastníka interakcie predstavovalo zvýšené úsilie;
- v relatívne vysokej miere ovládať gramatiku. Nerobí chyby, ktoré by viedli k nedorozumeniu a väčšiu svoju chybu dokáže opraviť;
- vytvoriť jasne zrozumiteľný súvislý písomný text, ktorý sa riadi štandardným usporiadaním a členením do odsekov.

V rámci sociolingválnych kompetencií žiak dokáže:

- správne reagovať v rôznych spoločenských komunikačných situáciách;
- vyjadrovať sa s istotou, zrozumiteľne a zdvorilo vo formálnych aj neformálnych funkčných štýloch, ktoré zodpovedajú danej situácii a osobám;
- komunikovať s rodenými hovoriacimi a správať sa v súlade so spoločenskými a kultúrnymi konvenciami danej jazykovej komunity (prejav úcty k starším ľuďom);
- vyjadrovať sa vhodne v konkrétnej situácii a vyhýbať sa závažným chybám vo formuláciách;
- prispôbiť svoj jazykový prejav situácii a príjemcovi informácií;
- uvedomiť si najdôležitejšie rozdiely v zvyklostiach, v bežnej jazykovej praxi, v postojoch, hodnotách a presvedčení, ktoré sú v danom spoločenstve dominantné a sú typické pre jeho jazykové zázemie.

V rámci pragmatických kompetencií žiak dokáže:

- funkčne využívať jazykové prostriedky na získavanie informácií, vyjadrenie postojov (súhlas, nesúhlas), modality (povinnosť, schopnosť), vôle (túžby, zámery), emócií (radosť, uspokojenie, nevôľa, záujem, prekvapenie, rozčarovanie, strach), etických zásad (ospravedlnenie, ľútosť, poľutovanie, súhlas, nesúhlas, pozdravenie, prejav úcty, žiadosť, odmietnutie);
- prispôbiť svoj prejav, svoje vyjadrovacie prostriedky situácii a príjemcovi jazykového prejavu a zvoliť si vhodnú úroveň formálnosti, ktorá zodpovedá daným okolnostiam;
- zasiahnuť do diskusie na známu tému, pričom používa vhodné slovné spojenia, aby sa ujal slova;
- komunikáciu začať, udržať a ukončiť ju pomocou účinného striedania sa s partnerom;
- efektívne využívať rozličné spojovacie výrazy tak, aby vystihli vzťah medzi jednotlivými myšlienkami;
- celkom plynulo komunikovať s rodenými hovoriacimi do takej miery, že komunikácia nie je zaťažujúca pre žiadnu zo zúčastnených strán.

V rámci interkultúrnych komunikatívnych kompetencií žiak dokáže:

- komunikovať s predstaviteľmi iných kultúr a rozvíjať tak ich interkultúrne kompetencie;
- komunikovať s príslušníkmi iných sociokultúrnych skupín a celkovo zlepšovať vzťahy medzi majoritou a minoritami;
- využívať empatiu pri poznávaní situácie ľudí z iných kultúr;
- rozumieť situáciám ľudí žijúcich v ťažkých životných podmienkach a spoznať príčiny týchto situácií;
- vytvárať si vlastný názor najmä na základe vlastných skúseností s cudzincami;
- byť solidárny s ľuďmi žijúcimi v iných podmienkach;
- prijať zodpovednosť za seba v prostredí, v ktorom žije.

**Vyššie stredné vzdelávanie
(stredné odborné školy a gymnáziá)****Obsah vzdelávania tvorí 17 tematických okruhov**

Rodina a spoločnosť
 Domov a bývanie
 Vzdelávanie a práca
 Voľný čas a jeho organizácia
 Človek a príroda
 Cestovanie
 Odievanie a móda
 Starostlivosť o zdravie
 Výživa a zdravie
 Multikultúrna spoločnosť
 Kultúra a umenie
 Veda a technika v službách ľudstva
 Obchod a služby
 Šport
 Človek a spoločnosť
 Vzory a ideály
 Rómčina ako literárny jazyk

Výkonový štandard

Označenie jazykovej úrovne B2 je samostatný používateľ. Pri koncipovaní školského vzdelávacieho programu pre predmet rómsky jazyk na úrovni B2 sa predpokladá, že žiaci v predchádzajúcom vzdelávaní dosiahli nižšie komunikačné úrovne.

Žiaci na úrovni B2 sú schopní udržať rozhovor, a to v rôznych kontextoch.

Počúvanie s porozumením

Žiak na úrovni B2 je schopný rozumieť rozsiahlejším úsekom reči, ktoré obsahujú zložité argumenty.

Čítanie s porozumením

Vie prečítať a rozumie textom opisujúcim situácie a udalosti v jazyku s vysokou frekvenciou známych slov.

Ústny prejav – monológ

Pri ústnom prejave vie podať zreteľný, podrobný opis, vyjadriť svoje stanovisko, zhrnúť názory iných a posúdiť výhody a nevýhody. Žiak na jazykovej úrovni B2 disponuje dostatočnou škálou jazykových prostriedkov na prezentovanie zreteľných opisov a vyjadrovanie svojich stanovísk a názorov. Má dostatočne širokú slovnú zásobu, ktorá mu umožní vyjadrovať sa o veľmi všeobecných témach, ale aj ich vlastných špecializovaných záujmoch.

Ústny prejav – dialóg

Žiak sa sebedovodne zapája bez prípravy do rozhovoru. Pravidelná interakcia s rodenými hovoriacimi prebieha bez väčších problémov.

Písomný prejav

Žiak vie napísať hlavné myšlienky alebo informácie z vypočutého alebo prečítaného textu. Vie napísať súvislý text (príbeh, rozprávanie, opis) o živote rómskeho spoločenstva. Vie napísať životopis, krátky oznam, správu, odkaz, ospravedlnenie, jednoduchý súvislý text, v ktorom opíše osobu (priateľa, člena rodiny a pod.). V rámci tematických okruhov vie napísať krátky súvislý text, v ktorom opíše miesto, kde býva, obľúbenú činnosť, život známej rómskej osobnosti, o zvykoch a tradíciách v rodine, význame ochrany prírody a životného prostredia atď.

II. Ako pracovať s Inovovaným rámcovým vzdelávacím programom rómskeho jazyka

Zámerom Inovovaného rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka je poskytnúť učiteľom rómskeho jazyka spoločný základ pre prípravu školských vzdelávacích programov, tematických výchovno-vzdelávacích plánov, pre prípravu vyučovacích hodín rómskeho jazyka, učebníc a ďalších didaktických prostriedkov.

Pred prípravou školského vzdelávacieho programu je potrebné identifikovať cieľovú skupinu – poznať vek a sociolingvistické okolnosti. Zohľadniť musíme aj inštitucionálne obmedzenia, ktoré sa budú vzťahovať na výučbu rómskeho jazyka – týždenný počet hodín, počet školských rokov. V úvode si stanovíme úroveň jazykovej zdatnosti žiakov, ktorú chceme so žiakmi dosiahnuť na konci príslušného stupňa vzdelávania.

Školské vzdelávacie programy si majú stanoviť reálne dosiahnuteľné ciele. Napríklad v programe určenom deťom v ranom školskom veku bude čítanie a písanie zohrávať iba malú úlohu. Na druhej strane, ak je naším cieľom rozvíjať u žiakov zručnosti súvisiace s používaním rómskeho jazyka ako vzdelávacieho prostriedku, zameriame sa skôr na zdôraznenie produktívnych činností – hovorenia a písania.

Ďalej môžeme pristúpiť k tematickým okruhom a témam, ktoré nám pomôžu podrobnejšie stanoviť obsah školského vzdelávacieho programu. Ak pripravujeme školský vzdelávací program, ktorý bude prebiehať od začiatku až do ukončenia základného školského vzdelávania a žiaci nemali predtým žiadny kontakt s rómskym jazykom, môžeme sa rozhodnúť použiť všetkých jedenásť tematických okruhov. Cieľom je, aby žiaci nadobudli takú jazykovú zdatnosť, ktorá je v čo najužšom kontakte s rómskou kultúrou. Zároveň však nesmieme zabúdať, že písanie a čítanie nebude zohrávať v ranných štádiách učenia takú ústrednú úlohu ako počúvanie a ústny prejav. Ak tvoríme školský vzdelávací program zameraný na žiakov, ktorí rómsky jazyk používajú doma, ale potrebujú si rozšíriť škálu svojej komunikačnej zdatnosti vo vzťahu k vzdelávaciemu procesu, môžeme sa rozhodnúť použiť iba niektoré tematické okruhy a zamerať sa viac-menej výlučne na používanie rómskeho jazyka vo vzdelávacom procese.

S prihliadnutím na vek žiakov, oblastí a tematické okruhy programu môžeme špecifikovať slovnú zásobu a gramatiku, ktorú žiaci budú potrebovať zvládnuť, aby boli schopní dosiahnuť stanovené komunikačné ciele. Pri výbere a príprave materiálov a vyučovacích aktivít si môžeme pomôcť aj kontrolnými zoznamami v jazykových portfóliách, ktoré sú sprievodnými dokumentmi Inovovaných rámcových vzdelávacích programov rómskeho jazyka vypracovaných podľa jazykových úrovní A1, A2, B1, B2 (upravené CFR, 2008, s. 12 – 13).

1 Návrh metód práce na vyučovacích hodinách rómskeho jazyka

Medzi moderné metódy vyučovania zaraďujeme napríklad audio-lingválne, audiovizuálne, situačné, komunikačné, skupinové a iné metódy. **Audio-lingválna metóda** je založená na poznávaní štruktúry jazyka na základe analógie pri počúvaní učiteľa. Cieľom je túto štruktúru používať pri komunikácii s rodenými hovorcami. Žiak je pasívny, učí sa prostredníctvom počúvania rôznych dialógov. Cieľom **audiovizuálnej metódy** je rýchlo reagovať na rôzne rečové situácie s dôrazom na ústny prejav. Učiteľ používa rôzne vizuálne materiály: obrázky, filmy alebo prezentácie. **Situačná metóda** tiež kladie dôraz na ústny prejav, žiak je však viac aktívny, keď tvorí na základe príkladov vlastné dialógy. **Komunikačná metóda** si kladie za cieľ zvládnuť kontakt s rodenými hovorcami, a to rozvojom všetkých štyroch rečových schopností, žiak je aktívny a vyžaduje sa jeho účasť pri komunikácii. **Skupinová metóda** je založená na sociálnych vzťahoch medzi žiakmi, učia sa to, čo ich zaujíma. Učiteľ vystupuje ako pomocník pri preklade, všetko ostatné záleží na žiakoch.

Dôležité je aktivizovať žiakov, vo vyučovacom procese to znamená viesť žiakov k aktívnej účasti na vyučovacom procese tak, aby žiak nebol len objektom vyučovania, ale stal sa jeho subjektom. Medzi prostriedky aktivizácie žiakov patrí napríklad problémová metóda pri uvádzaní gramatickej zložky, situačná metóda pri konverzácii, využívanie vizuálnych, auditívnych a predmetných pomôcok, kolektívne formy práce (zborové rozprávanie, práca v skupinách či práce vo dvojiciach), jazykové hry a súťaže.

Mnohé jazykové cvičenia možno vykonať formou hry či herných činností, ktoré využívajú prirodzenú súťaživosť žiakov. Žiaci sú teda pri práci plne aktivizovaní aj motivovaní.

Jazyková hra je založená na princípe didaktickej hry. Metodická príprava hry zahŕňa najprv vytýčenie cieľov hry, diagnózu pripravenosti žiakov, potom je nutné ujasniť si herné pravidlá, stanoviť spôsob hodnotenia. Ďalej je potrebné zabezpečiť vhodné miesto, pripraviť pomôcky a materiály, určiť časový limit hry a premyslieť ďalšie možné modifikácie a úpravy hry. Hry zvyšujú záujem o učenie, osvojené vedomosti sú trvalejšie, žiaci si zdokonaľujú svoje komunikačné schopnosti, rozvíjajú fantáziu a tvorivosť. Pri hrách je dôraz kladený na aktivitu a samostatnosť žiakov. Jazyková hra pri výučbe rómskeho jazyka sa môže zameriavať na rôzne oblasti (napr. slovnú zásobu, samostatný ústny prejav a pod.).

2 Charakteristika kľúčových kompetencií

Pre efektívne rozvíjanie kľúčových kompetencií je nutné vytvoriť vhodné prostredie a podmienky, to znamená aktívne vyučovanie, kedy žiaci aktívne vykonávajú väčšinu práce. Vyučovacie proces má obsahovať tri fázy učenia. Prvou fázou je **evokácia**, kedy si žiaci vybavujú, čo už o téme vedia, druhou fázou je uvedomenie si významu, kedy žiaci menia schému svojich poznatkov (doplňujú o nové informácie), a treťou fázou je **reflexia**, kedy si žiaci uvedomia, čo sa naučili. Fáza **reflexia** býva vo výučbe veľmi často opomínaná, aj keď táto fáza sa zdá byť vzhľadom na uvedomenie si rozvoja danej kompetencie najdôležitejšia.

Ak žiak nereflektuje to, čo sa nové naučil, nedochádza k uvedomelému rozvoju akejkoľvek kompetencie. Fáza reflexie by preto nemala chýbať vo výučbe rómskeho jazyka.

Kompetencia k učeniu má hlavný cieľ viesť žiakov k tomu, aby aj po ukončení školskej dochádzky mohli ďalej rozvíjať svoje schopnosti, nadobúdať nové vedomosti samovzdelávaním a podobne. K tomu žiak potrebuje vedieť vyberať si, čo sa naučiť, následne činnosť naplánovať a následne skontrolovať, či bol cieľ naplnený. Pri výučbe je teda vhodné viesť žiakov k tomu, aby prevzali zodpovednosť za to, čo sa učia a čo sa naučia a aby dokázali sami zhodnotiť svoj výkon.

Vhodnou metódou je vedenie žiackeho portfólia, kde by žiak sumarizoval všetky svoje práce (pracovné listy, písomné práce a pod.), a po určitom období (napr. po prebratí jednej lekcie) by zhodnotil, čo sa mu v lekcií darilo, kde robil chyby a čo je potrebné urobiť do budúcnosti.

Kompetencie sociálna a personálna sa týkajú predovšetkým života v spoločnosti a života so sebou samým. Žiak by mal byť schopný primeranej akceptácie seba, vytvoriť kvalitné medziľudské vzťahy, prejavíť empatiu atď. Túto kompetenciu môžeme utvárať len pri takom vyučovaní, ktoré umožňuje komunikáciu medzi žiakmi. Vhodné sú všetky formy skupinového vyučovania. Žiak by si mal vyskúšať v pracovnej skupine rôzne pozície. Túto kompetenciu môžeme v rámci rómskeho jazyka prepojiť s rôznymi témami (vzhľad a charakter človeka, zdravie, hodnoty, voľný čas a pod.). Aj v rámci tejto kompetencie by mal učiteľ podporovať zdravé sebahodnotenie žiakov.

3 Jazykové prostriedky a ich nácvik

Základom vyučovania rómskeho jazyka je rozvíjanie všetkých štyroch rečových schopností. Pre naplnenie tohto cieľa je nevyhnutné, aby si žiaci osvojili príslušné jazykové prostriedky, teda nácvik fonetických, grafických a ortografických, lexikálnych a gramatických javov. Jazyková kompetencia (zahŕňa porozumenie jazyku a vedomosti s ním spojené), rečová kompetencia (zahŕňa návyky a zručnosti, ktoré slúžia na zabezpečenie správnej montáže reči podľa určitých pravidiel) a komunikatívna kompetencia, ktorá sa potom prejavuje pri komunikácii s druhými a zahŕňa rečové schopnosti.

Pri výučbe je potrebné, aby žiak ovládal kompetenciu jazykovú i rečovú, aby mohol správne komunikovať v rómskom jazyku so svojím okolím.

4 Nácvik grafických prostriedkov

Grafika a ortografia sa prejavujú v písomnej forme komunikácie. Sú teda dôležité predovšetkým pre písanie. Grafiku môžeme charakterizovať ako súhrn grafických tvarov a znakov, vďaka ktorým môžeme hovorenú reč odovzdať písomne alebo aj ako systém vzťahov medzi znakmi abecedy a zvukmi. Je dôležité, aby žiaci rozlišovali dva spôsoby písania z hľadiska výslovnosti – fonetický spôsob a nefonetický spôsob.

Pre ovládnutie **fonetického spôsobu** je dôležité, aby žiak vedel označiť zvuk správnym písmenom, to znamená, že musí vedieť správne vyčleniť a zanalyzovať jednotlivé zvuky v slove. Ak žiak tento spôsob ovláda veľmi dobre, nie je potreba, aby sa zložito učil všetky ortografické pravidlá.

K **nefonetickému spôsobu** radíme také slová, kedy je spôsob zápisu založený na morfológickom princípe, preto sa slovo inak píše a inak číta. Pri takýchto slovách nie je možné písať tak, ako ich žiak počuje, tu je potrebné zapamätať si určité pravidlá. Učiteľ by mal zahrnúť do výučby rôzne typy diktátov, pri ktorých si žiak osvojené pravidlá precvičí. Dôležitý je proces kontroly, ktorú by mal vykonávať nielen učiteľ, ale aj žiak sám. Ten by si mal byť vedomý, kde urobil chybu a akým spôsobom sa má slovo písať.

5 Nácvik lexiky

Slovná zásoba je súhrn slov daného jazyka. Slovná zásoba je kľúčovým jazykovým prostriedkom pri praktickom používaní rómskeho jazyka. Lexikálne chyby zvyčajne sťažujú komunikáciu oveľa viac než chyby gramatické či iné.

Aktívnu slovnú zásobu môžeme definovať ako slová, ktoré žiak bez problémov používa pri komunikácii, pasívna slovná zásoba potom zahŕňa slová, ktorým žiak pri reprodukcii textu rozumie, ale aktívne tieto slová nevyužíva.

Existuje celý rad lexikálnych cvičení, ktoré sa zameriavajú na opakovanie slovnej zásoby, napríklad pomenovávanie predmetov na obrázkoch, dopĺňovanie slov alebo cvičenie využívajúce antonymá. Pri opakovaní slovnej zásoby je vhodné využívať rôzne hry, hádanky alebo krížovky.

6 Nácvik gramatiky

Tradične do gramatiky zaraďujeme morfológiu a syntax. Nové gramatické javy sa obyčajne uvádzajú v texte, ktorý umožňuje ukázať funkciu daného gramatického javu v reči. Odporúča sa začínať úvodnými cvičeniami, kedy sa žiaci s novým javom zoznámia a postupne si jav uvedomia a zovšeobecnenia. Pri objasňovaní nového materiálu môže učiteľ postupovať ako induktívne, tak deduktívne, pričom sa dajú oba tieto spôsoby kombinovať (od príkladov k pravidlu a od pravidla k ďalším príkladom). Taktiež sa odporúča využívať názornosť a podporovať samostatnú prácu žiakov. Upevnenie nového materiálu prebieha na základe vyplňania rôznych úloh a cvičení. Cvičenia postupujú od prvotného upevnenie až k záverečnému upevneniu.

Rozlišujeme tri hlavné skupiny cvičení. Prvou skupinou sú cvičenia receptívne, ktoré sú zamerané na rozpoznanie, vydelenie a diferenciaciu gramatického javu. Tieto cvičenia sú spojené s čítaním a počúvaním. Druhou skupinou sú reproduktívne cvičenia, kedy žiak opakuje skôr počuté alebo čítané. Poslednou skupinou sú produktívne cvičenia, kedy žiak používa nový gramatický jav už vo vlastnej reči (či v písanej alebo hovorenej podobe). Do tejto skupiny patria rôzne cvičenia – odkrývanie zátvoriek, odpovede na otázky, preklady a ďalšie. Dôležitým momentom je aj opakovanie už osvojených poznatkov. To sa môže diať otvorene alebo skryto. Opakovanie by malo byť dlhodobé, aby žiaci nezabúdali už osvojené učivo.

7 Rečové schopnosti a ich nácvik

Počúvanie

Termínom počúvanie sa označuje ten druh receptívnej rečovej činnosti, ktorého podstata spočíva vo vnímaní a chápaní (vo vnímaní s porozumením) rómskeho zvukového textu. Počúvanie vystupuje v komunikačnom procese jednak ako komplementárny prvok pri dialógu a jednak vo forme samostatného druhu rečovej činnosti (napr. počúvanie prednášky). Hovoríme o počúvaní priamom a sprostredkovanom, syntetickom počúvaní a analytickom počúvaní. Priame počúvanie sa vyznačuje priamym kontaktom medzi osobami. Sprostredkované (nepriame) počúvanie je charakterizované ako počúvanie, kedy nie sú účastníci komunikačného procesu v priamom kontakte. K takémuto počúvaní je teda nutné použiť technické prostriedky (CD prehrávač, televíziu, interaktívnu tabuľu a pod.).

Celkovým cieľom by mala byť zručnosť chápať reč rýchlo hovoriacich rodených hovorcov a schopnosť vnímať aj neznáme neadaptované texty. Aby sa táto zručnosť u žiakov vybudovala, je nutné trénovať čiastkové zručnosti ako vnímať rómčinu sluchom, poznať jazykové zvláštnosti rómčiny prostredníctvom textov nahovorených rodinnými hovorcami.

Čítanie

Čítanie je rečová zručnosť, ktorá zahŕňa pasívne znalosť jazykových prostriedkov a chápanie grafického textu. Čítanie sa označuje za zručnosť najjednoduchšiu, pretože sa uskutočňuje v priaznivých podmienkach (čitateľ si určuje tempo, môže sa k informáciám vracieť, text je prehľadný a je možné ho vnímať zreteľne a bez chýb).

Cieľom pri čítaní je odhalenie zmyslových väzieb v čítanom texte. K tomu je potrebné pestovať techniku čítania a techniku porozumenia. Čítanie tiež napomáha lepšiemu zapamätaniu rôznych javov (slovnej zásoby, pravopisu, gramatických konštrukcií), preto je veľmi vhodným prostriedkom pri výučbe.

Samotné texty určené na čítanie musia spĺňať niekoľko kritérií. Predovšetkým musia byť pre žiakov zaujímavé, mali by na žiakov pôsobiť po estetickej, emocionálnej a etickej stránke a mali by umožniť plniť rôzne komunikačné úlohy. Z hľadiska jazyka by texty mali žiakov obohatiť o nové poznatky z hľadiska gramatiky či slovnej zásoby. Texty môžeme rozdeľovať podľa charakteru (napr. texty odborné, texty umelecké), podľa obsahu (texty popisné, texty rozprávacie), z hľadiska formy texty dialogické a monologické a z hľadiska funkcie sa členia texty na umelo zostavené, pôvodné adaptované a originálne (autentické).

Správne čítanie znamená, že žiak číta bez formálnych a obsahových chýb, presne chápe to, čo číta. Pri budovaní tejto zručnosti je potrebné dodržiavať niekoľko metodických pravidiel. Predovšetkým je nutné trénovať čítanie hlasné aj čítanie potichu, pre seba. Žiaci sa tiež musia učiť, ako nakladať s neznámymi slovami v texte. Je možné postupovať nasledovne. Prvým krokom je snažiť sa význam odhadnúť, ak to nie je možné, tak skúsiť pochopiť zmysel bez tohto slova, ak ani to sa nedá, nájdu si slovo napríklad v slovníku. Ďalej sa odporúča, aby si žiaci vyskúšali všetky typy čítania a viesť ich postupne k tomu, aby zvládali tiché čítanie, pri ktorom dokážu identifikovať zmysel textu bez prekladu. Takisto by sa žiaci mali učiť texty rôzne interpretovať a učiteľ by ich mal motivovať k tomu, aby čítali aj mimo triedu, mimo vyučovania (napríklad rómske rozprávky, rómske príbehy).

Zručnosť **čítanie** je možné rozvíjať prostredníctvom rôznych cvičení. Prípravné cvičenia napomáhajú rozvíjať techniku čítania, porozumenie, schopnosť odhadu významu slov alebo prácu so slovníkom. Po prečítaní textu je vhodné zaradiť cvičenia, v ktorých žiaci pracujú so získanými informáciami, teda učiteľ môže kontrolovať porozumenie textu. Čitateľ je schopný podľa povahy textu a určeného cieľa voliť správnu stratégiu, je schopný interpretovať komunikatívny zámer autora textu a vie spracovať informácie, ktoré čítaním získal.

Ústny prejav

Ústny prejav je rečová zručnosť, ktorá slúži k vyjadrovaniu myšlienkových obsahov v procese komunikácie pomocou jazykových prostriedkov v ich zvukovej podobe. Ide teda o rečovú produkciu alebo produktívnu schopnosť. Jedná sa o najťažšiu rečovú zručnosť. Žiak môže používať len tie jazykové prostriedky, ktoré si aktívne osvojil, sú na neho kladené vysoké požiadavky (plynulosť a primerané tempo prejavu) a ťažké sú aj podmienky, pri ktorých sa ústny prejav realizuje. Nevyhnutnou podmienkou pre rozvoj zručnosti ústneho prejavu je aktívne osvojenie si dostatočného repertoáru jazykových prostriedkov. Používanie jazykových prostriedkov musí dosiahnuť istú mieru automatickosti. Je teda potrebné, aby žiaci ústny prejav rozvíjali cieľavedome prostredníctvom premysleného systému rôznych cvičení. Úspešnosť tohto aktívneho ovládnutia potom závisí na individuálnosti každého žiaka, ktorá sa môže odvíjať od veku a ďalej od situácie a témy, ktoré určujú charakter komunikácie. Ústny prejav je realizovaný v rôznych formách.

Monológ je popisovaný ako neprerušovaný a postupný (logický) a zmyslovo uzavretý ústny prejav. **Dialóg** je najčastejšou formou ústnej komunikácie, je spontánny a vopred nepripravený, účastníci sú v priamom kontakte a charakteristickým rysom dialógu je tiež situačnosť (dialóg sa odohráva v konkrétnom priestore a čase).

Aby žiaci mohli komunikovať v dialógu, je potrebné naučiť ich adekvátne reagovať na stimuly partnera, udržiavať dialóg a tiež ho viesť tak, aby zodpovedal danej situácii. K tomu je možné využívať dialogické texty v učebnici alebo texty vytvorené učiteľom, ďalej je vhodné žiakov motivovať k tomu, aby vedeli dialógy aj sami pripraviť.

Pri rozvoji ústneho prejavu je nutné, aby si žiaci osvojili základný repertoár jazykových prostriedkov (slovná zásoba a gramatika). Ďalej je nutné dať žiakom dostatočný priestor na vlastný prejav, rozvíjať ako monologický, tak dialogický prejav, vo výučbe striedať rôzne komunikačné situácie. Je tiež potrebné postupovať od menej zložitých k obtiažnejším, to znamená začínať s reprodukciami naučeného textu, postupne sa presunúť k poloproduktívnemu prejavu a nakoniec k samostatnému ústnemu prejavu. Ako vhodný prostriedok pre tréning dialogického prejavu sú rôzne komunikačné hry, predovšetkým scénické hry.

Písomný prejav

Písomný prejav predstavuje nepriamy kontakt medzi účastníkmi komunikačného procesu, ďalej sa písomný prejav vyznačuje detailnosťou a úplnosťou vyjadrených myšlienok, plynulosťou a logickou úplnosťou. Proces tvorby písomného prejavu je podobný procesu pri hovorení, avšak je možné zaregistrovať isté rozdiely. Je možné zaznamenať rozdiel predovšetkým v tempe produkcie a uvedomelosti (pri písomnom prejave je žiak nútený obracať pozornosť nielen na obsah, ale i jazykovú úpravu). Pri formovaní zručnosti písomného prejavu je dôležité dodržiavať adekvátnosť zadania a cvičenia a ďalej je nutné viesť žiakov postupne, cieľavedome k prirodzenému vyjadrovaniu sa v rómskom jazyku. Je nutné rozlišovať medzi písanými cvičeniami (kedy žiak písomne vyplní cvičenie) a medzi cvičeniami, ktoré sa zameriavajú na vyjadrovanie vlastných myšlienok a názorov.

III. Inovované jazykové portfólio – učenie sa rómskeho jazyka

K Inovovanému rámcovému vzdelávaciemu programu rómskeho jazyka sú vypracované portfóliá z rómskeho jazyka pre žiakov podľa jazykových úrovní A1, A2, B1, B2. Úrovne uvedené v jazykovom portfóliu zodpovedajú úrovniam Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky: Učenie sa, vyučovanie a hodnotenie (CEFR) – „Spoločná stupnica referenčných úrovní“ zavedená Radou Európy. Používateľ základného jazyka je na jazykovej úrovni A1, A2. Samostatný používateľ je na jazykovej úrovni B1, B2.

Inovované jazykové portfólio je dokument Rady Európy, ktorý je považovaný za osobný nástroj učiaceho sa (žiaka). Dokument má slúžiť na rozvoj plurilingvizmu a interkultúrnych kompetencií učiaceho sa, ktorý môže do neho zaznamenávať podrobnosti o svojich komunikačných jazykových kompetenciách, interkultúrnych skúsenostiach, sledovať ich rozvoj, či už ich nadobudne v škole alebo mimo nej. Inovované jazykové portfólio zároveň odráža ciele Rady Európy prehĺbiť vzájomné porozumenie, rozvíjať kultúrnu a jazykovú diverzitu, rozvíjať záujem o učenie sa jazykov a podporiť koherenciu a transparentnosť vo vyučovaní jazykov. Inovované jazykové portfólio sa skladá z troch častí.

- Jazykový pas
- Jazykový životopis
- Zbierka prác a dokladov

Jazykový pas sumarizuje jazykovú identitu majiteľa a jeho skúsenosti s učením sa a používaním jazyka. Majiteľovi poskytuje priestor na pravidelné zaznamenávanie hodnotenia svojej odbornosti v jazyku, ktoré je založené na princípe stupnice sebahodnotenia SERR.

Jazykový životopis sprevádza prebiehajúce procesy učenia sa a používania jazyka a kontakt s kultúrnymi aspektmi, ktoré sú s týmito jazykmi spojené. Na identifikáciu vzdelávacích cieľov a posúdenie výsledkov učenia sa slúžia kontrolné zoznamy z komunikačných úloh v podobe deskriptorov vo forme „(ja) viem“. Deskriptory sú odstupňované podľa komunikačných úrovní SERR (A1, A2, B1, B2) a usporiadané podľa komunikačnej činnosti (počúvanie, čítanie, ústny prejav – monológ, ústny prejav – dialóg a písomný prejav). Jazykový životopis tiež podporuje vlastné úvahy o štýloch učenia sa, stratégiách a interkultúrnych skúsenostiach.

Zbierka prác a dokumentov je neobmedzenou súčasťou Inovovaného jazykového portfólia, do ktorej žiaci môžu zakladať a uchovávať tam svoje práce. K dispozícii sú strany s činnosťami, avšak hlavný obsah zbierky prác a dokumentov sa vyvíja v priebehu štúdia jazyka tak, aby každý žiak mal riadny súbor (spis) svojich prác. Učiteľia môžu podľa potreby do zbierky prác a dokumentov voľne pridávať nové činnosti, pracovné hárky alebo iné študijné alebo publikované zdroje.

Inovované jazykové portfólio má dve hlavné funkcie:

- pedagogická funkcia – proces učenia sa jazyka je pre žiaka transparentný, rozvíja autonómiu žiaka;
- informatívna funkcia – je to konkrétne evidencia komunikačných jazykových činností a stratégií žiaka (učiaceho sa) spolu s jeho interkultúrnymi kompetenciami.

Používanie Inovovaného jazykového portfólia

Každé vyhlásenie v Inovovanom jazykovom portfóliu predpokladá študijnú činnosť (činnosť spojenú s učením sa). Čas, počas ktorého žiaci musia dosiahnuť znalosť na akejkoľvek úrovni, sa bude značne líšiť. Niektorí žiaci budú rýchlo napredovať v príslušných zručnostiach alebo témach, ktoré sú pre nich zaujímavé. Na strane druhej môžu pomalšie napredovať v oblasti iných zručností alebo rôznych tematických oblastiach. Inovované jazykové portfólio sa obvykle používa na konci prebratého tematického celku. Vo všeobecnosti sa odporúča opätovne si prejsť strany Inovovaného jazykového portfólia každé dva až štyri týždne. Učiteľ sa môže v plnej miere voľne pohybovať dozadu a dopredu po stranách, aby sa mohli používať témy, vyhlásenia (tvrdenia) a činnosti, ktoré sa najlepšie hodia do rytmu a zamerania výučby.

IV. Návrhy aktivít na hodinách rómskeho jazyka

1. TEMATICKÝ CELOK: Ja/Moja rodina Me/Miri familija

Téma: Predstaviť sa. Členovia rodiny.

Cieľ: Naučiť sa krátkymi vetami povedať niečo o sebe a o členoch svojej rodiny.
Vedieť tvoriť otázky a odpovede na vyjadrenie veku ľudí.

Jazyková úroveň: A1

Metodický postup práce:

1. Oboznámenie žiakov s témou hodiny.
2. Učiteľ vyvesí na tabuľu obrázky členov rodiny – rodičia, súrodenci, starí rodičia a otázky, napríklad:
Ko hin pro čitro?/Kto je na obrázku?
So dikhen pro čitro?/Čo vidíte na obrázku?
Sar pes vičinel...?/Ako sa volá?
Keci leske/lake berš?/Koľko má (on/ona) rokov?
3. Práca s textom úroveň pochopenia textu zisťuje pomocou otázok.
4. Žiaci čítajú nahlas text po častiach a značia si výrazy, ktorým nerozumeli.
5. Učiteľ vysvetlí žiakom nové slová a žiaci si ich zapíšu do slovníčka.
6. Žiaci individuálne prezentujú nové učivo. Rozprávajú o členoch svojej rodiny. Učiteľ pomáha žiakom pomocnými otázkami.

Kristinka vakerel pal peskeri familija.

Andre miri familija sam pandž džene. O dad pes vičinel Jaroslav. Leske hin trandatheštar berš. E daj pes vičinel Marika. The lake hin trandatheštar berš. Mire phrala pen vičinen Tomis the Jožkus. O Tomis hino mandar štar berš phureder. Leske hin dešupandž berš. O Jožkus hino mandar trin berš terneder. Leske hin ochto berš. Sikhľol te bašavel pre lavuta. Me man vičinav Kristina. Mange hin dešujekh berš. Me phirav pre bazutni sikhadži. Amen dživas Belgijate imar štar berš.

Otázky na zistenie úrovne pochopenia textu

1. Keci džene hin andre la Kristinkareri familija?
2. Sar pes vičinel lakero dad?
3. Keci leske berš?
4. Sar pes vičinel lakeri daj?
5. Keci lake berš?
6. Sar pen vičinen lakere phrala?
7. Keci berš hin le Tomiske?
8. Keci berš hin le Jožkuske?
9. Keci berš hin la Kristinkake?
10. Kaj dživel e Kristínka la familijaha?

Slovná zásoba:

o dad/otec, e daj/matka, e čhaj/dcéra, rómske dievča, o čhavo/syn, rómsky chlapec, o phral/brat, e phen/sestra, o strično phral/bratranec, e strično phen/sesternica, e bori/nevesta, o džamutro/zať, e phuri daj, baba/stará matka, o phuro dad, papus/starý otec, e sasuj/svokra, o sastro/svokor, e bibi/teta, o kak/strýko

Otázky na individuálne prezentovanie nového učiva:

1. Sar tut vičines?
2. Keci tuke berš?
3. Kaj sikhłos?
4. Keci džene hin andre tiri familija?
5. Sar pes vičinel tiro dad?
6. Keci leske berš?
7. Sar pes vičinel tiri daj?
8. Keci lake berš?
9. Keci phrala-pheňa tut hin?
10. Ko hin tumendar nekphureder?
11. So keren tire phrala-pheňa?
12. Hin tut phuri daj the phuro dad?
13. Kaj bešen?
14. Keci lenge berš?

2. TEMATICKÝ CELOK: Dom, byt /činnosti Kher/Kherutne buťa

Téma: Predmety a nábytok v dome.

Cieľ: Naučiť sa slová označujúce predmety alebo nábytok v domácnosti.

Rozvíjať jazykové kompetencie žiakov v rómskom jazyku (písomný a ústny prejav).

Rozvíjať jemnú motoriku rúk kreslením.

Jazyková úroveň: A1

Metodický postup práce:

1. Oboznámenie žiakov s témou hodiny.
2. Učiteľ vyzve žiakov, aby si v rýchlosti skúsili spomenúť na všetky slová označujúce predmety alebo nábytok v domácnosti, ktoré už poznajú. Žiaci môžu využiť aj obrázkový materiál označujúci predmety a nábytok v domácnosti. Pomocné otázky:
Džanel vareko tumendar te phenel, save predmeti the butora tumen hin khere?/Sar pes vičinel o predmetos/butoris pro čitro?
3. Žiaci nakreslia pôdorys svojho domu. Označia izby alebo časti domu. Doplňia nábytok a ďalšie predmety a označia ich. Žiaci označia dôležité/významné miesta alebo predmety, ktoré sa u nich doma nachádzajú.
4. Žiaci individuálne prezentujú svoje práce. Rozprávajú o nábytku a predmetoch, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých izbách. Učiteľ môže pomáhať žiakom pomocnými otázkami:
Kaj ačhel o šifonos?/Kde stojí skriňa?
Kaj hino o skamind?/Kde sa nachádza stôl?
Andre savi soba hin e televiza?/V ktorej izbe máte televízor?
Andre savi soba soven daj-dad?/V ktorej izbe spia rodičia?
Savo butoris tumen hin andre čhavorikaňi soba?/Aký nábytok máte v detskej izbe?
Savo butoris tumen hin andre bešibnaskeri soba?/Aký nábytok máte v obývačke?
Hin tumen khere kompjuteris?/Máte doma počítač?
5. Učiteľ spolu so žiakmi slovne zhodnotia priebeh vyučovacej hodiny pomocou otázok:
Pal soste adadžives vakerahas?/O čom sme dnes rozprávali?
Save neve lava sikhliřlam?/Aké nové slová sme sa naučili?
Sar pes phenel roman...?/Ako sa povie po rómsky...?
So pes tumenge pre ora pačisařolas?/Čo sa vám na dnešnej hodine páčilo?

Slovná zásoba:

o kher/dom, o blokos/panelák, o foros/mesto, o romano taboris/rómska osada, o butoris/nábytok, o skamind/stôl, o stolkos/stolička, o šifonos/skriňa, o hařos/posteľ, o čitro/obraz, e lampa/lampa, e ora/hodiny, e televiza/televízor, o gauços/gauč, o fotelřis/kreslo, o kompjuteris/počítač, o gendalos/zrkadlo, o pokrovcos/koberec, e tavibnaskeri/kuchyňa, e soba/izba, e čhavorikaňi soba/detská izba, e sovibnaskeri soba/spálňa, e bešibnaskeri soba/obývačka, e thovibnaskeri soba (e landřardři)/kúpeľňa, e toaleta/toaleta, o čilaris/luster

3. TEMATICKÝ CELOK: Príroda a zvieratá

Paña-veša the o džviri

Téma: Domáce, hospodárske a voľne žijúce zvieratá.

Cieľ: Naučiť sa pomenovania zvierat a rozoznať ich v písanej podobe.

Jazyková úroveň: A1

Metodický postup práce:

1. Oboznámte žiakov s témou hodiny formou motivačného rozhovoru o tom, aké zvieratá chovajú doma.
2. Spoločne si povedzte všetky názvy zvierat, ktoré žiaci poznajú a napíšte ich na tabuľu.
3. Rozdeľte žiakov do skupín, napríklad domáce, hospodárske, voľne žijúce zvieratá.
4. Ukážte žiakom kartičky s obrázkami a požiadajte ich, aby našli na tabuli slová.
5. Zahrajte si so žiakmi pexeso. Položte kartičky na stôl obrázkami a slovami dolu – kartičky s obrázkami na jednu stranu, kartičky so slovami na druhú stranu. Postupne vyvolávajú žiakov k stolu. Žiaci otočia vždy po jednej kartičke na každej strane. Ak nájdu slovo, ktoré zodpovedá obrázku, obidve kartičky vyberú a položia ich vedľa seba lícom hore.
Ak slovo obrázku nezodpovedá, kartičky otočí žiak späť a na rad príde ďalší zo žiakov.

Pomocné otázky:

1. Žiaci, aké zvieratá poznáte?/*Sikhluvne, save džviri prindžaren?*
2. Pomenujte ich a napíšte na tabuľu/*Phenen lengere nava u lekhaven len pre tabuľa.*
3. Ktoré zvieratá sú domáce, ktoré hospodárske a ktoré voľne žijúce?/*Save džviri hine kherutne, save hine chula-jengere u save hine dzive džviri?*
4. Pomenujte zvieratko, ktoré vidíte na obrázku a nájdite správne pomenovanie na tabuli /*Dikhen pro čitro u phenen savo džvirov hin pro čitro. Arakhen lačo nav pre tabuľa.*

Slovná zásoba:

príroda/paña-veša, zviera/o džvirov, mačka/e mačka, pes/o rikono, papagáj/o papagajis, koza/e buzňi, vták/o čiriklo, kôň/o graj, sliepka/e kachňi, kohút/o bašno, hus/e papin, krava/e gurumňi, kačica/e kačka, ryba/o mačo, ošípana/o baličo, opica/e nalpa, had/o sap, zajac/o šošoj, tiger/o tigrišis, lev/o ľevos, slon/o elefantos, medveď/o ričh

4. TEMATICKÝ CELOK: Človek a príroda

Manuš the o paňa-veša

Téma: Počasie v jednotlivých ročných obdobiach.

Cieľ: Naučiť sa slovnú zásobu týkajúcu sa rôznych druhov počasia.

Jazyková úroveň: A1

Metodický postup práce:

1. Oboznámenie žiakov s témou hodiny.
2. Práca s textom – úroveň pochopenia textu zisťujeme pomocou otázok.
3. Vytvorte tabuľku obsahujúcu tie dni týždňa, keď sú žiaci v škole.
4. Vytlačte symboly počasia (dostupné na internete), ktoré znázorňujú slnečné počasie, dážď, vietor, sneh a pod.
5. Na začiatku každej vyučovacej hodiny sa určí jeden žiak, aby zvolil správny symbol, pomenoval deň a mesiac, opísal druh počasia a prilepil daný symbol na správne miesto v tabuľke.

Práca s textom

La Ilonakero kamaduno beršeskero kotor hin jaros. La hin cikni barori paš o kher. Imar andro aprilis sadzinel andre bar o luluda, sikra želeňina, phuvale, ogurki, paradiči. E Eva ñilaje phirel pre dovolenka la familijaha kijo moros. Lakere čhave radisaľon, jon rado plivinen. Jesone avri imar nane igen tates, buterval phurdel e balvaj the del o brišind. Jevende hin šil, del jiv u o manuša pen tateder uraven.

Otázky na zistenie úrovne pochopenia textu:

1. Savo hin la Ilonakero kamaduno beršeskero kotor?
2. So joj andro aprilis sadzinel andre bar?
3. Kaj phirel e Eva ñilaje la familijaha pre dovolenka?
4. Savo idejos hin jesone?
5. Savo idejos hin jevende?

Slovná zásoba:

del brišind/prší, del jiv/sneží, avri tates/vonku je teplo, avri šil/vonku je chladno, sitinel o kham/svieti slnko, phurdel e balvaj/fúka vietor, avri kerades/vonku je horúco, avri faďinel/vonku mrzne, džungalo idejos/škaredé počasie, šukar idejos/pekné počasie, del baro brišind/prudký, hustý dážď, o perumi maren/hrmí, jivuňi čercheň/snehová vločka

5. TEMATICKÝ CELOK: Človek a spoločnosť

E familija the e socijeta

Téma: Opis osoby.

Ciel: Naučiť sa písať charakteristiku osoby.

Vedieť povedať vlastné kladné a záporné vlastnosti.

Jazyková úroveň: A2

Metodický postup práce:

1. Oboznámiť žiakov s cieľom hodiny, povedať im, čo má obsahovať opis osoby.
2. Oboznámiť žiakov s vlastnosťami, ktoré obsahuje vonkajšia charakteristika osoby.
3. Oboznámiť žiakov s vlastnosťami, ktoré obsahuje vnútorná charakteristika osoby.
4. Rozdať žiakom text – Charakteristika osoby.
5. Žiaci čítajú text samostatne.
6. Po prečítaní textu napíšu odpovede na otázky.
7. Žiaci si napíšu vlastností osôb, ktoré využijú pri písaní slohovej práce – Charakteristika osoby (kladné a záporné vlastnosti).
8. Zadanie domácej úlohy – napísať slohovú prácu **Opis osoby** (priateľ, priateľka, člen rodiny a pod.)

Míro nekfeder amal!

Kamav te vakerel pal miro strično phral. Jov hino perdal mande na ča nekfeder amal, aľe hino the sar miro phral. Leskero nav hin Ondrej. Hin leske dešefta berš u sikhľol dujto berš pro konzervatorijum Kašate. Sikhľol te bašavel pre lavuta. The leskero dad, miro bačis, hino lavutaris. Hin les učo, športovo štaltoš the ovalno muj le uče čekateha. Leskere šukar, bare jakha hine pherde radišagoha. Leskere kale bale hine modernones strihimen, so leske bares priačhel. O nakh les hin cikneder u sal asal, dičhon leske šukar parne danda.

Miro strično phral hino lačhejileskero, rado šegitinel le manušenge u vašoda les o terne manuša rado dikhen. Hin les but amala. Leskere kamadune buča hin o kompjuteris the mek rado bavinel futbalis, no nekbuter idejos d'viveseste bašavel pre lavuta. Rado the khelel. Urael pes modernones, leskere kamadune farbi hine kaľi the parňi. Jov hino asangutno, simpaticko manuš bara charizmaha.

Našči bisterav te phenel, savo hino lačhejileskero the bučakero. Ňilaje phirel pro brigadi te kerel buči, kaj te zarodel varesave lovore. Varekana les the leskere dades vičinel e romaňi banda te bašavel bijava the romane bali. Rado šunel romane moderna giľa.

Otázky na porozumenie textu:

1. Aké vonkajšie vlastností má Ondrej?/Save avrune charakteristikane ajsipena hin le Ondrej?
2. Aké vnútorné vlastností má Ondrej?/Save andrune charakteristikane ajsipena hin le Ondrej?

Slovná zásoba:

cikno, cikňi/malý, malá, parno, parňi/biely, biela, thulo, thul'i/tučný, tučná, džungalo, džungali /škaredý, škaredá, kalo, kaľi/čierny, čierna, šukar/pekný, pekná, šuko, šuki/chudý, chudá, baro, bari/veľký, veľká, učo, uči/vysoký, vysoká, terno, terňi/mladý, mladá, phuro, phuri/starý, stará, godaver/múdry, múdra, dilino, diliňi/hlúpy, hlúpa, bučakero, bučakeri/pracovitý, pracovitá, nabučakero, nabučakeri/lenivý, lenivá, lačo, lači/dobry, dobrá, nalačo, nalači/zlý, zlá, lačhejileskero, lačhejileskeri/dobrosrdečný, dobrosrdečná, sčiro/štedrý, štedrá, hamišno/skúpy, skúpa, pherasuno, pherasuňi/vtipný, vtipná, choľamen/nazlosteny, nazlostená

6. TEMATICKÝ CELOK: Čas, ročné obdobia a počasie

Čiro/vacht, beršeskere kotora, idejos

Téma: Ročné obdobia, mesiace v roku a počasie.

Cieľ: Naučiť sa slovnú zásobu týkajúcu sa mesiacov v roku a ročných období.

Jazyková úroveň: A1 – A2

Metodický postup práce:

1. Oboznámiť žiakov s témou hodiny formou motivačného rozhovoru o ročných obdobiach.
2. Vyvesiť na tabuľu obrázky ktoré príslušné ročné obdobie pekne ilustrujú, napríklad kvety, slnko, dážď, snehová vločka, snehuliak, jesenné lístie a pod.
3. Vysvetliť žiakom nové slová – pomenovania mesiacov v roku a ročných období.
4. Rozprávať sa o veciach, ktoré sú charakteristické pre rôzne ročné obdobia – počasie, sviatky, prázdniny a pod.
5. Rozdať žiakom text – Ročné obdobia.
5. Žiaci čítajú text samostatne.
6. Úroveň pochopenia textu zisťovať pomocou otázok.

Beršeskere kotora

Jarone sitinel o kham. O luludá baron, e čar želeňisaľol. The o veša pre jara šukares želeňisaľon. Pre želeňi čar sikhaven peskere šerore elšine šarge luludá. Buterval del o brišind. Jarone ľikeras e Patraďi. Jaroskere čhona hine o marcos, o aprilis, o majos. Me rado dikhav o ňilaj. Ada beršeskero kotor rado dikhen savore manuša. ňilaje calo d'ives sitinel o khamoro. Avri hin tates, varekana kerades. O manuša phiren pre dovolenka ko moros, le čhaven hin bare ňilajutne prazdñini. ňilajutne čhona hine o junos, o julos o augustos. Pal o ňilaj avel o jesos. Avri hin šileder, buterval phurdel e balvaj. O prajta pro rukha hine lole, narančune, šarge u peren tele pre phuv. Avri hin šileder, buterval phurdel e balvaj. O d'ivesa hine charneder. Jesoskere čhona hine o septembros, o oktobros, o novembros. Jevende del o jiv, fadñinel. E phuv, o veša hine učarde le jiveha. Le jiveha hine učarde the o khera. O čhavore ačhaven jivune manušes. Jevendutne čhona hine o decembor, o januaris, o februaris. Jevende ľikeras the o nekšukareder inepos andro berš e Karačoňa.

Otázky na zistenie úrovne pochopenia textu:

1. Phen, savo idejos hin jarone?
2. Save čhona hine jaroskere?
3. Savo inepos ľikeras jarone?
4. Phen, savo idejos hin ňilaje?
5. Save čhona hine ňilajutne?
6. So keren o manuša ňilaje?
7. Phen, savo idejos hin jesone?
8. Save čhona hine jesoskere?
9. Phen, savo idejos hin jevende?
10. Save čhona hine jevendutne?
11. Savo inepos ľikeras jevende?

Slovná zásoba:

beršeskere kotora/ročné obdobia, o jaros, e jara/jar, o ňilaj/leto, o jesos/jeseň, o jevend/zima, jarone/na jar, jevende/v zime, jesone/v jeseni, ňilaje/v lete, o januaris/január, o februaris/február, o marcos/marec, o aprilis/apríl, o majos/máj, o junos/jún, o julos/júl, o augustos/august, o septembros/september, o oktobros/október, o novembros/november, o decembros/december, o čiro, o vacht/čas, o idejos/počasie

7. TEMATICKÝ CELOK: Rómske remeslá a povolania

Romane buťa the profesiji

Téma: Tradičné rómske remeslá a súčasné povolania Rómov.

Cieľ: Naučiť sa pomenovania remesiel, ktoré vykonávali Rómovia v minulosti a pomenovania povolaní, ktoré vykonávajú v súčasnosti.

Jazyková úroveň: A2

Metodický postup práce:

1. Oboznámenie žiakov s témou hodiny formou motivačného rozhovoru o tradičných rómskych remeslách.
2. Učiteľ vyvesí na tabuľu obrázky rôznych rómskych remesiel a povolaní a vysvetlí žiakom nové slová.
3. Učiteľ rozdá kartičky s pomenovaniami rómskych remesiel a povolaní, ktoré žiaci pripínajú k obrázkom na tabuľi.

Pomocné otázky:

1. Sikkhuvne, šund'an pal oda, save buťa kerenas varena o Roma?
2. Varekana o Roma kerenas sar...
3. Save buťa keren o Roma adad'ives?
4. Adad'ives o Roma keren sar...

Slovná zásoba:

o lavutaris/hudobník, o charťas/kováč, o khuvalo/košíkár, o drotaris/drotár, o koritaris/korytár, o cehľaris/tehlíar, o munkas'is/robotník, o handľaris/obchodník, o ričkaris/cvičiteľ medveďov, o drabaris/liečiteľ, o bičhado/poslanec, o inžinieris/inžinier, o gil'ošis/spevák, e frizerka/kaderníčka, e sikkh'ard'i/učiteľka, e sas'tipnaskeri phen/zdravotná sestra, socijalno buťakero/sociálny pracovník, pedagogicko asistentos/pedagogický asistent

8. TEMATICKÝ CELOK: Bývanie Bešiben

Téma: Výhody a nevýhody bývania ľudí v meste a na dedine.

Cieľ: Vedieť porozprávať o možnostiach bývania ľudí.

Jazyková úroveň: B1- B2

Metodický postup práce:

1. Oboznámiť žiakov s cieľom hodiny, povedať o súčasných možnostiach bývania.
2. Vyzvať niektorých žiakov, aby povedali kde bývajú.
3. Rozdať žiakom text o bývaní.
4. Zadať žiakom úlohu – samostatne prečítať text.
5. Žiaci čítajú text a vypisujú si neznáme výrazy.
6. Po prečítaní textu objasniť žiakom neznáme výrazy, ktoré si zapísali.

O manuša šaj bešen andro foros the pro gav.

Andro foros bešen o manuša andro bloki the andro khera. Andro foros bešen vašoda, kaj ode penge šaj lokeder roden bući. Andro foros hin but sklěpi, mozi, teatros, muzejuma, reštauraciji the aver bare službi, save pro gav na arakhena. No andro foros ezera the ezera motora sako d'ives džan pro droma u mukhen avri andro luftos o plini, save mosaren o luftos – keren smokos, savo o manuša dichinen u savoro lenge ačhel pro buke. Pro gav bešen o manuša andro pengere famiľijakere khere. Pal o drom na phiren but motora, vašoda hin odoj feder, frišneder luftos. The o paňa-veša hin odoj šukareder. Pro gav pen o manuša feder prindžaren. Pro gav hin le manušen bara, kaj penge bararen želeňina the makarso aver. Pro gav hin spokojneder dživipen.

No odoj nane ajse šajipena te dochudel bući. Nane odoj aňi šajipena perdal o kulturno dživipen, nane aňi ajci sklěpi, bare botune khera, kaj o manuš šaj cinel savoro, so leske kempel tel jekh dachos.

Otázky na porozumenie textu

1. Irin andal o tekstos lačhipena le bešibnaske andro foros.
2. Irin avri o nalačhipena le bešibnaske andro foros.
3. Irin andal o tekstos lačhipena le bešibnaske pro gav.
4. Irin avri o nalačhipena le bešibnaske pro gav.

Slovná zásoba:

te bešel pro gav/bývať na dedine, te bešel andro foros/bývať v meste, o famiľijakero kher/rodinný dom, o lačhipen/výhoda, o nalačhipen/nevýhoda, te mosarel o luftos/znečisťovať ovzdušie, paňa-veša/príroda, makarso/hocičo, o šajipen/možnosť, o botune khera/obchodné domy, tel jekh dachos/pod jednou strechou

9. TEMATICKÝ CELOK: Človek a príroda

Manuš the o paña-veša

Téma: Znečisťovanie životného prostredia.

Cieľ: Vedieť porozprávať o súčasných ekologických problémoch.

Jazyková úroveň: B1 – B2

Metodický postup práce:

1. Oboznámiť žiakov s cieľom hodiny, porozprávať o súčasných ekologických problémoch.
2. Vyzvať niektorých žiakov, aby povedali, čo oni robia pre ochranu životného prostredia.
3. Rozdať žiakom text o znečisťovaní životného prostredia a o vplyve znečisťovania pre ľudstvo.
4. Zadať žiakom úlohu – samostatne prečítať text.
5. Žiaci čítajú text a vypisujú si neznáme výrazy.
6. Po prečítaní textu objasniť žiakom neznáme výrazy, ktoré si zapísali.

So mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen

Savoro, so mosarel o luftos. Ezera the ezera motora sako džives džan pro droma u mukhen avri andro luftos o plini, save mosaren o luftos – keren smokos, savo o manuša dichinen u savoro lenge ačhel pro buke. Ala plini keren o luftos šutleske buter u buter. E balvaj ala plini buchľarel u palis le brišindeha pes ada džungipen chudel andro paņi, andre phuv, andro savoro, so barol pro maļi. Kampil te phenel, hoj o šutle brišinda rozmaren o purane čirlatune khera u o veša Europate the Amerikate meradon. Oda, so šaj domarel tele le nipos hin ozonoskere cheva. Ozonos amen arakhel angle nalače khameskere thavune. O chemikaliji, so len vičinas freona, keren andro ozonos cheva u palis pre phuv pen dochuden ultrafjalova thavune, save nasvalaren le manušen. Hin lendar džungale nasvalipena, mek the rakovina.

E phuv hin arakhađi atmosferaha, joj likerel pre phuv taņipen. Kada procesis pes vičinel sklenikovo efektos u hino ačharutno. But džanle manuša phenen, hoj e Phuv pes igen taņarel oleha, kaj furt buter plini pen dochuden andro luftos. Maškar ala plini peren o oksidi, freoni the metan. U jon ažutinen la atmosferake zoraleder te likerel o taņipen. No te o taņipen pre phuv džala upre, ta visarena pen o klimaticka kondiciji, o legos pes rozmukhela, učeder avela o moros u šaj užaras o bare paņa.

Andro čore thema sako berš merel bišupandž milijoni džene ča vašoda, bo nane len žužo paņi u aver milijoni hine nasvale pre malarija the aver infekčna nasvalipena.

No the andro thema, kaj pes šaj phenel, hoj hin len žužo paņi, hine o leņa mosarde le chemikalijenca the aver odpadoha. Maškar oda, so mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen hin the o radioaktivno odpados, savo ačhel paš e jadrovo reakcija. Te kada radioaktivno plinos pes dochudel andro luftos, vaj andre phuv, o manuša chuden rakovina, uļon ajse našukar nasvale čhave (kaļiki), aļe ada mosardņipen anel le manušenge the meriben.

Otázky na zisťovanie porozumenia textu:

1. So mosarel amaro luftos?
2. So keren o oksidi siratar the dusikostar le luftoha the le paña-vešenca?
3. So šaj domarel tele le nipos?
4. So kerel andro ozonos cheva?
5. Sar oda doperel pro manuša?
6. Soske pes e Phuv igen taņarel?
7. So pes ačhela, te o taņipen pre phuv džala igen upre?
8. So mek mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen?
9. So šaj kerel o radioaktivno odpados le niposke?

Slovná zásoba:

dživipnaskero maškarutņipen/životné prostredie, te mosarel o luftos/znečisťovať ovzdušie,
o šutle brišinda/kyslé dažde, o veša meradon/lesy zomierajú, ozonoskere cheva/ozonové diery,
te domarel tele le nīpos/zničiť ľudstvo, te arakhel/chrániť, nalače khameskere thavune/škodlivé slnečné
lúče, e phuv hin arakhad'i atmosferaha/zem je chránená atmosférou, džanle manuša/vedci, o bare paňa/
záplavy, ačharutno/prírodzený

10. TEMATICKÝ CELOK: Starostlivosť o zdravie

Bajišagos pal o sasťipen

Téma: Liečenie Rómov v minulosti.

Cieľ: Vedieť porozprávať o liečení Rómov v minulosti.

Jazyková úroveň: B1 – B2

Metodický postup práce:

1. Oboznámenie žiakov s témou hodiny.
2. Práca s textom, úroveň pochopenia textu zisťovať pomocou otázok.
3. Žiaci čítajú nahlas text po častiach a značia si výrazy, ktorým nerozumeli.
4. Vysvetliť žiakom nové slová a žiaci si ich zapíšu do slovníčka.
5. Žiaci individuálne prezentujú nové učivo. Rozprávajú o tom, ako sa cítia, keď sú chorí, a aké civilizačné choroby poznajú. Učiteľ pomáha žiakom pomocnými otázkami.

Sar pen sasťarenas o Roma čirła.

Te le Romestar phučena, so hin nekbareder andro dživipen, phenela: „Sasťipen“. Pro inepi, pro berša, le ternenge te len vera, mangel o Roma: „Bacht, sasťipen! Kaj sasto te aves, the tiri romňi, the tire čhave! Kaj tut o Del sasťipen te del!“ Jekh romano godaver lav vakerel: „O Rom peske doktoris korkoro!“ Varekana o Roma na phirenas ko doktoris sar adadžives vašoda, kaj sas igen čore u le doktoriske kampelas but te počinel. Sasťarenas pen korkore, abo vičinenas la phura romňa, so džanelas te sasťarel. Phenenas: „Phuri romňi hin feder sar doktoris“ Andro dojekh gav sas jekh vaj duj phure romňija, save prindžarenas o draba. Lenca the mek aver keribnenca sasťarenas le manušen. Džanas, hoj o Roma avle andal e Indija u ande peha varesave tradiciji, sar te sasťarel. Phenenas, o Roma chasňaren la dakero thud te varekas dukhal o kan, e jakh. The andre Indija pes mek džiči adadžives chasňarel la dakero thud. O phure romňa džanen te sasťarel bandurkaha – randen jaľi bandurka, thoven pro bukломatos, kana pes kerđol. O bukломatos palis na kidel pes upre. Tađi taťi bandurka cirdel avri o phumba, kana o bukломatos imar fest opre kidlo. Te o nasvalipen na sas le Devlestar, sasťonas avri. Te le manušen na džanenas te sasťarel, phenenas: „O Del les mardas, arakhľa les e vera, oda hin pokeriben.“ O Roma paťan, hoj sakone manušeske šaj „perel jakhendar,“ no neksigeder la šukara džuvľake abo šukare čhavoreske, te pre leste dikhen o gadže. Akor hin le manušeske phujes, dukhal les o šero u šaj pre ada the merel. Ajse manušeske pes kerel „jagalo paňi.“

Otázky na zistenie úrovne pochopenia textu:

1. Soske o Roma varekana na phirenas ko doktoris?
2. Sar pen sasťarenas?
3. So chasňaren o Roma mek džiči adadžives te varekas dukhal o kan, e jakh?“
4. Kana pes kerel „jagalo paňi“?
5. Sar pes šunes, te sal nasvalo?
6. So kampil te kerel, te sal nasvalo?
7. Save nasvalipena prindžaras?

Slovná zásoba:

o nasvalipen/choroba, o sasťipen/zdravie, te bajinel pal o sasťipen/starat sa o zdravie, o teštos/telo, te dukhal/boliet, dukhal man o šero/bolí ma hlava, te sasťarel pes/liečit sa, e angina/angína, e chrípka/chrípka, o šargo nasvalipen/žltacka, o džungalo nasvalipen/rakovina, o gulo nasvalipen/cukrovka, o tableti (o praški)/lieky, te sasťarel pes korkoro/liečit sa sám, te džal ko doktoris/ísť k lekárovi, te kidel o tableti/užívať lieky, te saťarel pes le drabenca/liečit sa bylinami, la dakero thud/materinské mlieko, o phumb/hnis, o pokeriben/urieknuie, o draba/liečivé byliny

11. TEMATICKÝ CELOK: Rodina a spoločnosť

E Familiija the e socijeta

Téma: Rodinný portrét – tvorba rodinnej kroniky.

Cieľ: Uvedomiť si spoločenskú a kultúrnu rolu rodiny v rôznych spoločnostiach a kultúrach. Porozumieť, že každá rodina má svoje korene na niekoľkých miestach, má svoju históriu, tradície a kultúrne dedičstvo.

Jazyková úroveň: B1 – B2

Pomôcky: farebné papiere, fotografie členov rodiny, špagátik, dierkovač, pero, farbičky alebo fixy, blok so špirálou.

Metodický postup práce:

1. Vysvetlite postup pri tvorbe rodinnej kroniky. Žiaci môžu „kroniku“ vyrobiť buď z farebných papierov – vytvoria knihu, alebo použijú blok/zošit, ktorý nazvú Rodinná kronika.
2. Žiaci zozbierajú a nalepia rodinné fotografie do kroniky. K fotografiám pridajú písomný záznam o histórii a kultúre rodiny.
3. Okruhy, ktoré by mal rodinný portrét obsahovať:
 - odkiaľ rodina pochádza;
 - akou rečou sa v rodine hovorilo/hovorí;
 - aké krstné mená a priezviská sa vyskytujú/vyskytovali v rodine;
 - koľko členov má vaša rodina, koľko súrodencov;
 - nájdite vo vašej rodine zaujímavú osobnosť, ktorú ostatným predstavíte;
 - zistíte, či vo vašej rodine sú osoby inej etnicity;
 - zistíte, či vo vašej rodine prevláda určité náboženské vyznanie;
 - sú v rodine rodinní príslušníci, ktorí žili alebo žijú v zahraničí (krátkodobo alebo natrvalo);
 - žijú členovia vašej rodiny viac v meste alebo na vidieku;
 - zapíšte nejaké obľúbené rodinné jedlo, popíšte rodinné zvyky a sviatky.
4. Upozornite žiakov, že svoje rodinné kroniky a príbeh rodiny prezentujú dobrovoľne.
5. Požiadajte žiakov, aby sa v skupinách pokúsili nájsť spoločné a odlišné znaky svojich rodín.

Otázky na diskusiu

1. Kto má najpočetnejšiu rodinu?
2. Koľko členov/generácií žije vo vašej domácnosti?
3. Kedy sa vídavate s ostatnými?
4. Aké netradičné mená nachádzate vo vašej rodine ?
5. Býva vo vašej rodine niekoľko generácií spolu?
6. Aká je úloha starých rodičov?
7. Aké zvyky a tradície má vaša rodina?
8. Aké sviatky v rodine oslavujete?
9. Kde a ako trávite víkend?

V. Návrhy cvičení na nácvik gramatiky a lexiky

Podstatné mená

Šerutne nava

1. Lekhav o šerutne lava andro dativ

De o love la (daj). Mira (phen) hin mek ča jekh berš. Le (papus) l'ídža chaben. Le (čhave) kempel te phirel andre škola. E daj cinel le (phral) nevo gad. Phen le (dad), hoj džav adro foros. Paťiv kempel te del (sako manuš). Adad'ives pes (o Roma) phares dživel. Našći (o amal) ada kerav. (E bibi) kempel te šigitinel. (O nasvale manuša) kempel te džal ko doktoris.

2. Phen andro akuzativ

miro čhavo, o baro čhavo, miro baro čhavo, miro lolo gad, miri daj, miri lačhi dajori, leskeri daj the leskero dad, kadi puraňi lavuta, o terne manuša, kodi šukar čhaj, lengero kher, o bare raja, miro phral, amare zorale graja, lačho drom, leskeri terňi romňi, lengeri phuri daj, koda baro raklo, amaro kalo rikono, oda god'aver manuš, chev'ardí piri, somnakune čeňa

3. Phen o lava andro barora romanes u lekhav o phend'á

Me phirav (na bicykli). Jarone baron (kvety). Miro phral bavinel (futbal). Jesone phurdel (vietor). Miro dad rado phirel (do lesa). Ńilaje sitinel (slnko). Hin tut khere (pes)? Jevende del (sneh). Me džav (k mame). Amen dromaras (k rodine).

4. Phen o šerutne nava andro inštrumental

e bori, o džamutro, o raklo, e raklí, o kher, o phral, o pheňa, e piri, o rikone, e Sara, o dad, e daj, o sastro, e sasuj, o foros, o chulaj, e chulaňi, o čhon, o raj, e raňi, o manuša, o čhavo

5. Lekhav o šerutne nava andro buterutno gin

e daj, o dad, o phral, e phen, e bibi, o kak, o papus, e baba, e džuvlí, o raklo, e čhaj, e famil'ija, o sastro, e sasuj, e bori, o džamutro, o kirvo, e kirvi, o gav, o foros, o kher

6. Ker le šerutne navendar cikne lavora u lekhav len

nalpa, graj, žirafa, veš, paňi, daj, dad, čhaj, phral, phen, buťi, gad, kan, čhave, gav, kher, bar, rikono, kotor, čiriklo, kham, drom, jilo, jiv, čercheň, maro, dukh, pindro, jag, balvaj, brišind

7. Phen o šerutne nava andro ablativ

e bori, o džamutro, o raklo, e raklí, o kher, o phral, o pheňa, e piri, o rikone, e Sara, o dad, e daj, o sastro, e sasuj, o foros, o chulaj, e chulaňi, o čhon, o raj, e raňi, o manuša, o čhavo

8. Ker le šerutne navendar kerutne u lekhav len

bešiben, džaniben, keriben, bašaviben, nasval'ipen, sast'ipen, vakeriben, pijiben, chaben, šuňiben, phiriben, khel'iben, cirdl'ipen, kamiben, sikh'l'uviben, pheňiben, rodipen, džaniben

9. Phen o šerutne lava andre lačhi forma

O vasta thovav le (sapuňis). O bala uchanav la (kanglí). Me phirav ko doktoris le (jakha). Le (rikono) phirav avri. E daj pek'la bokel' le (phaba). Me džava khere le (amal). O jevend avel le (jiv). Džavas suno le (dad). Me našći džav tuha, bo džav le (phral). Pro fejbukos vakerav le (amala). O romipen džal le (romano bašaviben the romane gil'a).

Prídavné mená

Kijathode nava

1. Lekhav o lavora andro barora romanes

Miro dad hino god'aver, ale o papus sas (najmúdrejší). O Miškus hino cikno, ale miri phen hiňi (menšia). Amen hin baro kher, ale len hin (menší). Tu sal mandar duj berš (starší). Amari daj hiňi lachi, ale e baba hiňi (najlepšia). Joj hiňi šukar, no miri čaj hiňi (krajšia).

2. Phen o lavora andro barora romanes

Ko nane god'aver, hino (hlúpy). So nane d'indardo, hino (krátke). Ko nane čoro, hino (bohatý). Ko nane sasto, hino (chorý). So nane žužo, hino (špinavý). Ko nane cikno, hino (veľký). Ko nane terno, hino (starý). Ko nane šukar, hino (škaredý).

3. Lekhav o phendá romanes

Moja mama je dobrosrdečná. Jeho sestra je veľmi pekná. Má dlhé čierne vlasy. My máme nový a veľký dom. Dedko je už starý a chorý. Babkine koláče boli veľmi chutné. Vždy nám navarila horúci čaj a osladila ho medom. Moje deti sú ešte malé. Ten človek je veľmi múdry. Rómovia majú ťažký život, sú nezamestnaní.

4. Phen o kijathode nava andro akuzativ

šukar, cikňi, bare, phuro, god'aver, terne, sasto, čoro, kaľi, buťakero, barvalo, pharo purano, barikane, nalači, bachtalo, bibachtalo, bokhalo, pherasuňi, učo, charňi

5. Ker paškerutne le kijathode navendar

pharo, baro, cikno, šukar, džungalo, loko, sasto, nasvalo, čoro, bokhalo, bachtalo, tato, god'aver, dilino, terno, phuro, barvalo, tuňo, žužo, melalo, učo, pherasuno, lačo, nalačo

6. Phen lačhes

cikň – čaj, uč – manuš, phur – romňi, džungal – rikono, lač – dad, čor – Rom, kerad' – zumin, parň – rakľi, ter – džamutro, nalač – chaben, charň – cholov, barval – gore, d'ndard' – rokľa, nev – kher, sast – čhave, zoral – graj, šilal – paňi, kaľ – rat, phur – dad, phur – daj, puran – gad, nasval' – daj

7. Phen slovačika

e phuri daj, o cikno phral, o kale bala, o lačo rom, e čori manušňi, o zoralo murš, e terňi bori, e lači god'i, o učo raklo, o god'aver phuro dad, e šukar čaj, o nevo kher, o šilalo paňi, o barvale Roma, o džanlo manuš, e nasval'i daj, o phago pindro, e loľi phabaj, e cikňi phen

8. Lekhav lačhes o kijathode nava

Džav andro foros (lačo) amaloha. Bešav andro gav (barvalo) Romenca. Vakeravas ola (terňi) čaha. Rado šunav (miro phuro) dades. Le (čoro) manušenge ňiko na šegitinel. Jov phirel (purano) motoroha. Ačaľuvav mange (miro) romeha. Lengeri čaj phirel (raklo).

Slovesá

Kerutne

1. Lekhav o kerutne nava andro perfektum

bešas, šunen, džanav, chudes, kerav, pl'ivinav, phiras, khelav, džal, bavinel, kamav, sikhľuvav, sikhavel, chav, vakeren, asav, čumidel, giľavas, cinas, dikhav, ašarav, čorel, urav, sovel, kidel, del, paťas, hazdel, arakhel, taves, uchanav man, phundraves, phučen, siďarav, likereren

2. Lekhav o phend'a andro imperfektum

Phirav andre bazutňi sikhad'i. Sikhľuvav mištes. Dukhan man o angušťa. Nane amen buťi. Sikhľuvav e buťi pro kompjuiteris. E Janka phirel pre maškarutňi sikhad'i. O phral bašavel pre lavuta. Ada berš kerav e maturita. Genav e gend'i. Na som andre sikhad'i, som nasvaľi.

3. Lekhav o phend'a andro avelutno čiro

Sar tu džas ke baba? Te vareso na džanes, phuč le manušendar. Kurke man morav, urav the džav andro foros. Sar leha džives buter, dikhes, savo hino manuš. Na džungľares tut pal mande te pijel? Na daras tut korkoro te sovel? Amen džas ke baba pro gav.

4. Phen lačhes o kerutne andro barora

Adaďives (te džal) andro foros, aľe na (te avel) odoy but. Raťi savore Roma (te giľave) šukar romane giľa u o terne čhaja (te khelel). Adaďives o čhavore na (te ačhel) khere, bo avri tates. Jon (te kerel) buťi u (te zarodel) but love. E daj (te tavel) zumin, te o dad andro veš (te kidel) chundruľa. Tajsa (te uštel) upre u (te džal) andre sikhad'i. Imar me (te na chal) guruvano mas.

5. Phen slovačika

Paš o skamind bešen duj rakle: jekh genel, aver pisinel. O čhavore na soven, ča vičinen. Me na džanav nič, bo ňikhaj na phirav. Kaj bešes? So ľikeres andro vast? Akanakes na perel jiv, ča del brišind. Džanes romanesh? Khatar sal? So adaj keres? Rodav mange buťi.

6. Lekhav romanesh

Keď budem veľký, pôjdem do školy. Budem sa dobre učiť a budem učiteľ. Kedy prídeš ku mne? Prídem v sobotu. Dobre, budem čakať. Už je neskoro, budete ešte pracovať? Povieš mu to? Nepoviem, lebo to nie je pravda. Budeš študovať na vysokej škole? Nemyslím len na seba, ale aj na druhých. Mama je chorá, tak sme museli ísť k nej. Nemôžete mať šťastie vo všetkom.

7. Phen o andrephandle lava romanesh

Adaďives dživen o manuša (ťazko), aľe o bibuťakere manuša dživen mek (horšie). Jov džanel (dobre) the vakereľ romanesh. (Ľahko) pes phenel, aľe (horšie) pes kerel. Me bešav (blízko) tumendar. (Nižšie) bešel miro phral. Pro Slovačiko hin (viac) Roma sar pro Čechi. Miri daj nasvaľi, lake hin (zle). (Najhoršie) hin te ačhel manuš korkoro. (Robili ste) andre buťi tosarastar? (Učil si sa) pre maškarutňi sikhad'i? Miro kamaduno predmetos (bol) e historija. E phen (chodila) pre uči sikhad'i. Jon penge (spievali). O romane čhave šukares (tancovali).

8. Lekhav andro barora lačho vašonav

jon (...) dokeren, amen (...) thovas, tumen (...) vesekeďinen?, sar (...) vičines?, jon (...) kamen, na dikhav (...) mištes, sar (...) phenel, na džanes (...) te ľikerel?, rado (...) ašaren, ma ispide (...) kodoj, amen (...) rado dikhas, me (...) ladžav, sar (...) šunes?, ma maren (...)!

Príslovky

Paškerutne

1. Irin lačhes o andrephandle lava

Me som (pharo) nasvalo. (Nalačo) phenes. But Roma dživen (čorikano). Joj džanel te vakereľ (romano). (Jevend) hin baro šil. (Ňilaj) hin tates. Varekana sovenas o čhave (pindro). Ada sikhado avri Rom vakereľ (godáver). O romane čhaja giľavenas (šukar).

2. Ker le paškerutnendar kijathode nava

phares, bares, šukares, bachtales, tates, nasvales, phures, godáverones, ternes, lačhes, nalačhes, dilines, čores, bokhales, charnes, džungales, učes, pherasunes, sastes, modernones, slovačika, ungrika, romanes, lokes, smutnones, barikanes, barvales

3. Ker paškerutne le kijathode navendar

pharo, baro, šukar, bachtalo, tato, nasvalo, sasto, phuro, godáver, terno, lačo, nalačo, dilino, čoro, bokhalo, charno, džungalo, pherasuno, terno, romano, bango, koro

4. Pherďar o phendá

(V lete) hin tates, le sikhľuvnen hin bare prazňini. (Na jar) hin šukares, le manušen hin but buťi andre bar. (V zime) hin šil, del o jiv. (V jeseni) peren pal o kašta o prajta, phurdel e balvaj. (Cez deň) som andre buťi. (Večer) dikhav e televiza, vaj šunav o giľa. (Ráno) sig ušťav, bo džav andre buťi. (Včera) somas andro foros. (Nedeľa) džaha ke tumende.

5. Phen lačhes o lav andre barora u o phendá lekhav slovačika

Sar sal? (lačo). Me dživav (šukar), aľe but Roma (čorikano) dživen. Miro dad džanel te vakereľ the (romano) the (ungriko). Jon avle (dur), kamen adaj te bešel. (Jevend) baro šil, del o jiv. (Ňilaj) avri (tato), phiras ke len. Ke lende soven o cikne čhave pre jekh haďos (pindro). Soske vakeres (džungalo) anglo čhave, na ladžal tut? E daj hiňi (pharo) nasvaľi. Šunel pes (phuj).

6. Phen slovačika

Andro amaro gav bešen but Roma. Užar čeporo, avava sig. Imar musaj te džal, bo bešas dur. Našťi aves nasig! M`av but avri, bo avri šil. Šaj aves tajsa ke amende? Čirla na sas lavutara ča jekh o Roma. Džanenas šukares te bašavel. O terne čhave pen uraven modernones. Mištes vakeres, ča namištes keres. Idž samas ke bibi, sas lake o berša.

7. Lekhav o phendá romanes

Moja mama hovorí dobre po rómsky. Žijeme pekne a šťastne. Čo ti je, vyzeráš zle. V nedeľu sme všetci doma. Rozprávaš dobre a múdro. Veľa ľuďi žije chudobne. Je ťažko chorý, len leží. Má už veľa rokov a vyzerá mlado. Ona pekne spievala. V lete je pekne a teplo. V zime je chladno, musíme sa teplo obliekať. On nevie dobré rozprávať po rómsky. Môj otec vie veľmi dobre hovoriť po maďarsky. Necítim sa dobre, asi budem chorá. Včera sme boli všetci doma, vonku pršalo.

8. Phen pale pro phučibena

Sar sal? Sar tut šunes, te sal nasvalo? Sar vakeres khere? Sar jov giľavel? Sar vakereľ ada sikhado avri Rom? Sar pen uraven o terne Roma? Sar dživen mek the adadives o Roma andro romane komuniti? Kana džaha ke daj? Kana avena savore khere? Kana phiren pre dovolenka? Kana phiren o manuša andro veš pro chundruľa?

Zámená

Vašonava

1. Phen o lava andro barora romanes u lekhav o phendá

(My máme) but čhave. (Jej treba) vareso te tavel. (Tebe) dava savoro. (On) kampil te pijel paňi. O čhave ke (amen) šaj aven. (On) našti phirel pal o foros korkoro. Ńiko (ich nesmie) marel.

2. Lekhav o lava andro barora andro inštrumental

Me (joj) phirav andre sikhad'i calo berš. Džaha (me) űilaje pre dovolenka? Me našti džav tuha, bo džav le (phral). Džavas suno le (dad). Na vaker (jon)! Jon (amen) rušen imar calo berš. Me vakerav (sako). Našti rušes (e daj the o dad). Amare (čhave) vakeras romanes.

3. Phen o lava andro barora romanes u lekhav o phendá

(Moja mama) hiňi lačhejileskeri. O Jožkus hino (tvoj brat)? (Náš otec) hino buťakero. Kaj bešel (vaša rodina)? (Vaše deti) hine imar bare? Oda hin (jej sestra)? (Ten dom) hino amaro.

4. Lekhav romanes

Moja mama je dobrá. Ten dom je veľký. Kto je doma? Nikto nie je doma, všetci sú vonku. To je jej teta? Čo je to? Prečo si nič nepovedal? Ona je moja sestra. Jeho otec teraz nepracuje. Niekto prišiel, otvorte dvere! Chcem ti niečo povedať. Naše deti sú ešte malé.

5. Phen slovačika

Ko hin adaj? Adaj nane űiko. Na sal nasvalo? Tira pheňake diňom ľil.
Kodi phuri romňi čorel, so dikhel. Peskere phrales rado dikhav.
Lakero khosno hino lolo, miro hino kalo. So hin odoj?
Me dikhav tire rikones. Sikhaven mange tumaro kher. Hino tiro phral cikno?
Hin man žužo khosnoro. Diňa mange peskro vast.
La da hin parne bala, man hin kale bala. Amari bori hiňi šukar čaj.

6. Phen andro akuzativ

miro čhavo, miri daj, leskero dad, kodi čaj, amare čhave, koda raklo, lengero kher, tumaro rikono, leskeri romňi, miro amal, lakeri rokľa, amaro gav, leskero čitro, tiro kak, lengeri bibi

7. Thov o vašonava andro lokativ u pherdar o phendá

Pal (me) na užaren. Kurke džaha ke (tumen). Amen na rušas pre (tumen). Kana avena ke (amen). Hin (joj) mire love? Na rušav pre (jon). Na, o love hin (jov). Soske vakeren pal (me). So hin (tu), űič na vakeres? Džava pal (tu) andro foros. Sidar pal (jov). Phen mange (čačo) so kerďal adaďives. Čirla o Roma sle bares čore, dživenas bokh (bokh).

8. Phand lačhes o vašonava

me	lakero, lakeri, lakere
tu	amaro, amari, amare
jov	tumaro, tumari, tumare
joj	lengero, lengeri, lengere
amen	miro, miri, mire
tumen	tiro, tiri, tire
jon	leskero, leskeri, leskere

Predložky

Anglonava

1. Lekhav o phendá romanes

V mojom dome mám štyri izby. Pred domom mám záhradu. Na stenách visia obrazy.
Na stole je váza s kvetmi. Cez cestu prešla čierna mačka. Mám pre teba darček.
Medzi nami je dobrý vzťah. Sedím pri okne. Rozprávala o svojom živote. Vrátil sa z mesta.
Ja som pekná po mame. Auto je pred domom. Chodím do školy autobusom.

2. Lekhav slovačika

pal o dad, andro čaro, paš o kamind, pre fala, pal o kher, maškar o Roma, pre čar,
ko phral, andro foros, perdal tute, prekal o drom, tel o bar, tel o mariben, pro gav, pro agor,
pro šero, andal o gav, pašal o kher, tel jekh čhon, vaš tuke, bi e buŕi, ko doktoris

3. Phen romanes

v meste, pri stole, k lekárovi, okolo domu, na stene, pre teba, o živote, za jedlo, po zemi,
cez vodu, na stoličke, pod kameňom, medzi deťmi, na tráve, bez otca, za jeden mesiac,
cez cestu, pred školou, bez peňazí, v záhrade, bez práce, pod stromom, na lúke, v električke

4. Lekhav o phendá romanes

V našej dedine majú Rómovia pekné domy. Pred každým domom je záhrada.
Otec a mama pracujú v záhrade. Naš dom je veľký a pekný. Za naším domom je les.
V dome máme šesť izieb. V lete sedíme pred domom na lavičke.
V našom dome sa nám dobre býva. Môj brat býva v meste, v bloku. Má veľký trojizbový byt.
V obývačke má veľký gauč, kreslo, televízor a na zemi pekný koberec.

5. Lekhav o phendá slovačika

Bešav andro foros. Anglo kher man hin bar. Maškar amende hin lačo cirdlípen. Pro skamind o chaben.
Bešav paš e blaka. Vakerelas pal o dživípen. Oda hin perdal tute. O čitro hino pre fala.
Nasvaľi som, džav ko doktoris. E Ildiko hiňi sikhľardí andre bazutňi sikhadí.
Joj phirelas pre maškarutňi sikhadí. Amen sam pal o Slovačiko. Maškar o Roma pes bisterel o romípen.

6. Pherďar lačhes e agorutňi

andr- kher, k- phuri daj, pr- skamind, pr- fala, bij- čhave, andr- bar, k- phral, pr- Slovačiko
pr- phuv, bij- daj, angl- kher, bij- love, k- doktoris, bij- buŕi, k- amari famil'ija, pr- drom,
andr- haďos, pr- gav, andr- bala, pr- muj, k- amende, andr- čaro, pr- blaka, bij- famil'ija

7. O lava andro barora phen romanes

Našči džav (do) buŕi, nasvaľi som. Kampil mange te džal (k) doktoris.
Dukhal man o šero, čuľal mange (z) o nakh. Kampil mange te pašľol (v) haďos.
Vičinava la phura da (k) amende khere. Joj bešel (na) gav. Džala (po) late o dad le motoriha.
Ačhela (u) amende duj kurke. (Na dedine) bešen but Roma. La baba hin (v) bar šukar luluďa.
(V) kher bešel le papuha. (K) baba the (k) papus phiras (na) pradžini. Jon (k) amende aven (na) inepi.

8. Lekhav lačo anglonav andro barora

Tu bešes (...) o skamind. Me pašľuvav (...) haďos. O gada hine (...) šifonos. Jov dikhel (...) televiza.
E orica figinel (...) fala. Amen cindam nevo butoris (...) sovibnaskeri soba. O pokrovcos hino (...) phuv.
E gendí hiňi (...) phral. (...) o manuša hin nalačo cirdlípen. Nekbuter čiro amen bešas (...) o kompjuteris the
internetos. Aven (...) tavibnaskeri soba te chal. O dad (...) o chaben pijel lovina. (...) e sikhadí džav khere.

Číslovky

Ginutne

1. Keci hin? Phen le lavenca:

$100 - 40 =$ $20 + 10 =$ $67 - 27 =$
 $77 - 38 =$ $25 + 15 =$ $71 + 9 =$
 $90 - 50 =$ $14 + 44 =$ $89 - 9 =$
 $55 - 14 =$ $16 + 8 =$ $58 - 13 =$
 $43 - 13 =$ $36 + 17 =$ $16 - 5 =$

2. Keci hin tuke berš?

Mire dadeske hin...(52) berš. Mira dake hin...(45) berš. Miri phen imar bari, lake hin...(19) berš.
 Miro phral hino mek cikno, leske hin...(7) berš. Amari baba hiñi imar phuri, lake...(81) berš.
 Mira phureder mandar pheñake ela...(40) berš. Mire phrales hin mek cikne čhave, lenge hin... (3 a 2) berš.
 Mire papuske pal la dakeri sera mek ča...(63) berš.

3. Lekhav o ginde le lavenca

Mange o berša andro (11.) novembros. Tuke o berša andro (5.) augustos. Leske o berša andro (26.) majos.
 Lake o berša andro (14.) februaris. La Kristinkake o berša andro (2.) marcos.
 Le laciske o berša andro (17.) aprílís. La dake o berša andro (21.) septembos.

4. Phen slovačika

Miro nav hin Milan. Me ulíľom andro dešeftato aprílís ezeros eña šel ochtvardešthetrito berš.
 Miro dad ulíľa andro eftato februaris ezeros eña šel pendathešovto berš.
 Miri daj ulíľa andro dešuštarto novembros ezeros eña šel pendatheštarto berš.
 Hin man duj pheña. E Eva ulíľa andro dešutrito julos ezeros eña šel eftavardeštheeñato berš.
 E Marika ulíľa andro dešeñato augustos ezeros eña šel ochtvardešto berš.

5. Irin le lavenca

14, 29, 32, 66,85, 146, 270, 958, 559, 1232, 3., 21., 18., 64., 30., 99., 1971., 2018.

6. Pherďar lačhes o phend'a

(dujto, dešto, eftato, dešudujto)

Joj hiñi _____ čaj andre famil'ija.

Imar _____ berš dživav andre Angl'ija.

O julos hino _____ čhon andro berš.

O decembros hino _____ čhon andro berš.

7. Phen romanes

12 mesiacov, 32 zubov, 4 ročné obdobia, 365 dní v roku, 25 rokov, 8 detí, 1550 eur, veľa starých domov, 60 minút, niekoľko múdrych slov, 17 žiakov, málo peňazí, niekoľko ľudí

8. Rachin avri

duvar ochto hin _____

trival štar hin _____

pandžvar duj hin _____

štarval pandž hin _____

dešvar deš hin _____

dešupandžvar duj hin _____

VI. Návrhy textov na nácvik rečovej zručnosti – počúvanie

TÉMA: Moja rodina Miri familija

Man hin bari familija. Amen sam khere efa džene: me, o dad, e daj, o phral, e phen, o papus the e baba. O dad phirel motorija sako džives andre buči. Jov lavutaris, bašavel andro orchestros. Jov hino avrisikhado, les hin maškarutni the uči bašavibnaskeri sikhadi. Vašoda jov kerel buči maškar o bare lavutara. Jov amenge pro baripen.

E daj bikenel andre sklepa – supermarketos. Jov phenel, kaj nekphareder buči hin buči le manušenca. Jekh kamel ada, dujto aver. U the te andre sklepa hin but so te cinel, manuša na sakovar aven pre peskero. Miro phral hino phureder mandar. Imar phirel ande buči. Kerel sar asistentos andre bazutni sikhadi. Jov kamel te avel sikhlaro, vašoda mek sikhľol pre univerzita, kerel peske pedagogicko sikhadi. E phen, terneder mandar, phirel andre bazutni sikhadi u šaj phenav, kaj jov hiňi igen lači sikhľuvni. Rado sikhľol, andal e sikhadi hordinel lače znamki. Phenel, kaj latar avela doktorka, kamel te sasťarel le manušen. Miro papus imar phuroro. Varekana jov has igen šukar manuš, the o barvale čhaja pal leste merenas, no jov peske iľa amara baba. Jov has čori, ča jileskeri the igen šukar. E baba hiňi amaro khamoro. Jov hiňi igen lači manušni. Ňikaha pes na vesekedinel, pre Ňikaste na rušel, kaj šaj, odov le manušenge šigitinel u mek paš ada sakovar hiňi asangutni, savorenca kerel jileskere cikne pherasa. Savore la kamen, bo paš late o čiro denašel sar balvaj u o manuša paš late bisteren pro peskero pharipen. U so me? Phirav pre maškarutni sikhadi u gindinav, kaj jekhvar mandar avela džanlo manuš.

Gašparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačo phendipen

1. **Keci dženereri familija hin le sikhľuvnes?**
a) pandž džene b) efa džene
2. **So kerel leskero dad?**
a) hino sikhlaro b) hino lavutaris
3. **Kaj kerel leskeri daj?**
a) bikenel andro supermarketos
b) asistentka andre sikhadi
4. **So kerel leskero phral?**
a) asistentos andre bazutni sikhadi b) doktoris
5. **Kaj sikhľol leskeri phen?**
a) andre maškarutni sikhadi
b) andre bazutni sikhadi
6. **So kamel andre peskero dživipen te kerel?**
a) doktorka b) sasťipnaskeri phen
7. **Savo hino leskero papus?**
a) imar phuro manuš b) mek terno manuš
8. **Savi hiňi leskeri baba?**
a) nalači manušni b) lači manušni
9. **Kaj sikhľol o sikhľuvno?**
a) pre uči sikhadi b) pre maškarutni sikhadi

Phučibena

1. Keci dženereri familija hin tut?
2. So kerel tiro dad?
3. So kerel tiri daj?
4. Keci phrala-pheňa tut hin?
5. Hin tut mek papus the baba?

TÉMA: Nakupovanie Činkeriben

- E Ilonka the e Maña vakeren**
- M** Sar sal, Ilonko?
- I** Mištes, Maño. Kaj džas?
- M** Džav andre zelovoca te cinel phuvale. U tu?
- I** Mange kampil te cinel aro the balevas. Kamav te tavel haluški arminaha. Idž cindom phuvale the armin, aľe imar man nane khere aro u džanes, pro haluški kampil the balevas.
- M** Sem he, me mirenge tađom palidžeskero haluški ciraleha. Mire čhave na rado chan haluški arminaha. Adadžives lenge tavav rantimen mas the peke phuvale. So na aves tuke varekana pre kaveja?
- I** Džanes, Maño, phirav akana andre bući u na džanav so sigeder khere te kerel. Nane man aňi sikra idejos. Varekana sombat tuke vičinava, ta šajjel chuľava ke tute. Šundom, hoj cindal nevo butoris andre bešibnaskeri.
- M** He, mek oda čhon. Mištes Ilonko, av tuke varekana ke mande. Kampil pes varekana te ačhavel, sem e bući tuke na denašela.

Gašparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

- Kaj džan e Maña the e Ilonka?**
a) andre bući b) andre sklěpa
- So kampil te cinel la Ilonkake?**
a) phuvale b) aro the balevas
- So kampil te cinel la Maňake?**
a) mas b) phuvale
- So kamel te tavel e Ilonka?**
a) pišota b) haluški arminaha
- So kamel te tavel e Maña?**
a) rantimen mas the peke phuvale
b) haluški ciraleha
- Ko phirel andre bući?**
a) e Maña b) e Ilonka
- Ko kas vičind'a ke peste khere?**
a) e Ilonka la Maña b) e Maña la Ilonka

Phučibena

- Ko andre tiri famil'ija phirel te cinkereľ?
- Phires the tu varekana andre sklěpa?
- So šaj cinen o manuša andre zelevoca?
- So šaj cinen o manuša andre chabnaskeri sklěpa?
- So šaj cinen o manuša andre maseskeri sklěpa?
- Kaj šaj cinen o manuša savoro so lenge kampil teljekh dachos?

TÉMA: Rómska kultúra v minulosti a dnes

Romaňi kultura varekana the adad'ives

E romaňi kultura, oda hin amari romaňi čhib, romane giľa, bašaviben, romane paramisa, god'aver lava, garude lava, romane pherasa, romane tradiciji. Čirla sas pro Slovačiko lavutaris, ča o Rom jekh. Forutne romane lavutara sle barvale, bašavenas bijava, boňa, gavutne zabavi, bali. Th'ó gavutne lavutara dživenas feder sar aver Roma. O romane paramisa hin amaro barval'ipen. Ajsi paramisi, oda nane ča šukar lava pal o somnakune princezni, pal o bare kraľi, pal o bare vitezji the pal o šukariben. Oda hin the amari romaňi zor the pařaben, hoj o čačipen, o baro kamiben the o lačhipen hin zolareder sar savore benga, šarkaňi, bosorki, sar o chochade lava the o nalačhipen.

Varekana o Roma ľikerenas pengeri kultura feder sar adad'ives. Te merelas Rom, arakhenas pen but Roma pro vartiřagos u vakerenas romane paramisa, pherasa. O terne Roma imar na ľikeren but amare romane tradiciji. Na džanav, či varesavo terne Rom prindžarel varesave romane paramisa, god'aver lava vaj garude lava. Mek varesar prindžaren phurikane romane giľa, aľe buter šunen o moderna giľa. The romanes na vakeren avka sar o phure Roma. Bisterde but romane lava u vařoda andre akanutno čiro e romaňi inteligencija kerel savoro, kaj e romaňi čhib te sikhľon o sikhľuvne andro školi. Avka sikhľona feder te vakerel the te irinel romanes.

Gařparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačho phend'ipen

- So hin le Romengero barval'ipen?**
a) romane paramisa b) romano chaben
- So hin andre romaňi paramisi bareder?**
a) o kamiben the lačhiben
b) o chochaviben the o nalačhiben
- Kaj bašavenas o romane lavuta?**
a) khera b) pro bijava, boňa, bali
- Sar ľikerenas o Roma o romipen varekana?**
a) ľikernas feder b) na ľikerenas
- Kaj pen varekana arakhenas but Roma?**
a) pre Karačoňa b) pro vartiřagos
- Sar vakeren romanes o terne Roma?**
a) avka sar o phure Roma
b) bisterde but romane lava
- Save giľa šunen o terne Roma?**
a) klasikane giľa b) moderna giľa
- So savoro kerel e romaňi inteligencija?**
a) kaj e romaňi čhib te sikhľon o čhave andro školi
b) na keren nič
- Soske kempel le romane čhavage te sikhľol e romaňi čhib?**
a) te vakeren the te irinen feder romanes
b) te chuden lači buti

Phučibena

- Phen, so hin o romipen.
- Vakeres khere romanes?
- Prindžares varesave god'aver lava?
- Gendal, vaj šundal varesavi romaňi paramisi?
- Phen, so tu nevo sikhľiľal pal e romaňi čhib.
- Prindžares o romane simbola?

TÉMA: Môj priateľ Miro amal

Vičínav man Erik u kamav te vakerel pal miro strično phral. Jov hino perdal mande na ča nekfeder amal, aľe hino the sar miro phral. Leskero nav hin Ondrej. Hin leske dešefta berš u sikhľol dujto berš pro konzervatorijum Kašate. Sikhľol te bašavel pre lavuta. The leskero dad, miro bačis, hino lavutaris.

Hin les učo, športovo štalto the ovalno muj le uče čekateha. Leskere šukar, bare jakha hine pherde radišagoha. Leskere kale bale hine modernones strihimen, so leske bares priačhel. O nakh les hin cikneder u sal asal, dičhon leske šukar parne danda.

Miro strično phral hino lačhejileskero, rado šegitinel le manušenge u vašoda les o terne manuša rado dikhen, hin les but amala. Leskere kamadune buťa hin o kompjuteris the mek rado bavinel futbalis, no nekbuter idejos d'iveseste bašavel pre lavuta. Rado the khelel. Urael pes modernones, leskere kamadune farbi hine kaľi the parňi. Jov hino asangutno, simpaticko manuš bara charizmaha.

Našči bisterav te phenel savo hino lačhejileskero the buťakero. Ňilaje phirel pro brigadi te kerel buťi, kaj te zarodel varesave lovore. Varekana les the leskere dades vičinel e romaňi banda te bašavel bijava the romane baľi. Rado šunel romane moderna giľa.

Gašparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Sar pes vičinel o sikhľuvno andro vakeriben?**
a) o Lacis b) o Erik
2. **Pal kaste jov vakerel?**
a) pal peskero phral b) pal o strično phral
3. **Sar pes vičinel leskero strično phral?**
a) o Feris b) o Ondrej
4. **Keci hin leske berš?**
a) dešefta berš b) dešochto berš
5. **Kaj jov sikhľol?**
a) pre uči sikhad'i b) pro konzervatorijum
6. **Pre savi bašad'i sikhľol te bašavel?**
a) pre gitara b) pre lavuta
7. **Ko mek andre famil'ija bašavel pre lavuta?**
a) leskero papus b) leskero dad
8. **Save ajsipena les hin?**
a) hino lačhejileskero b) hino hamišno
9. **So kerel nekbuter idejos d'iveseste?**
a) bešel paš o kompjuteris
b) bašavel pre lavuta
10. **Save giľa jov rado šunel?**
a) romane moderna giľa
b) phurikane romane giľa
11. **Kaj zarodel varesave lovore?**
a) Ňilaje kerel buťi b) na zarodel Ňisave love

Phučibena

1. Hin the tut ajsio amal?
2. Sar pes vičinel?
3. Keci leske berš?
4. Sar jov dičhol avri?
5. Save ajsipena les hin?
6. So jov rado kerel?

TÉMA: Bývanie na dedine

Bešiben pro gav

Miro gav

Miro gav andro ľila pes leperel beršestar 1270 (ezeros duj šel eftavardešto) u hino ulado pro trin seri: Maloveska, Ĺepľičaňa the Kosceľaňa. Me bešav Maloveskate. Odoj bariľom avri mire phralenca the pheňenca. Miro gav pašľol paš e Kašakeri kotľina. Hino le forostar so ča čhives bareha. Pašal miro gav hin bare veša the bare parti. Jekha seraha džal e len Hornad džiči ko Ungriko. O veša hine bare, šukar, barile kerekate sar vencos. Te me kamav te dikhel, savo hino miro gav baro the šukar, džav pre jekh baro partos, so pes vičinel Lisa. Akor dikhav o gav sar pre mire burňika. Ča odarig šaj dikhav, savo šukar hino miro gav. Pre Lisa phirav mire čhavenca, odoj šaj penge denaškeren, bo hin odoj the ritocis, kaj pen varekana pasinenas the o guruvňa. Ńilaje phiras te landol andre leňori. Adaj šaj the chudkeras mačhen. Paš o paňi mek dikhav le papiňen, sar peske plivinen, sar o cikne papiňora džan pal peskeri dajori. Te džanenas, sar oda šukar te dikhel, kana jekh pal avrate plivinel. Paš miro gav hin mek ajse thana, kaj me rado phirav, bo džanav, hoj man odoj ņiko narakhela u šaj odoj mange gondolnav pal oda, so te kerel, kaj te dživav me the miri famelija feder. Ko kamel te dikhel, savo hino šukar miro gav, ta mi avel ke mande u me leha phirava pal savore thana, hoj te dikhel, sar hin odoj mištes te dživel. Del pes te phenel, hoj miro gav hino nekšukareder pro kada Slovačiko. Phenel pes: sakaj mištes, ča khere hin nekfeder u me som khere Maloveskate. Sar chudel o ņilaj, baron pro riti luluđa, urňalon o lepetki the o berveľa. Akor man mištes šunav, bo džanav, hoj šaj phirav andro veš te kidel chundruľa the aver vešune mogi.

Daňko, Marián (žiak, vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

- Sar pes vičinel o gav, kaj bešel o Marijan?**
a) Tepličaňa b) Maloveska
- Kaj pašľol oda gav?**
a) paš o Uče Tatri b) paš e Kašakeri kotľina
- So hin pašal leskero gav?**
a) bare veša the bare parti b) romaňi osada
- Sar pes vičinel o partos, kaj phirel o Marijan le čhavenca?**
a) Brezina b) Lisa
- So keren odoj o čhave?**
a) bavinen pes b) denaškeren
- Save kherutne džviren dikhel o Marijan te plivinel pro paňi?**
a) le kačken b) le papiňen
- So phenel o Marijan pal peskero gav?**
a) hino nekšukareder pro Slovačiko
b) hino nekbareder pro Slovačiko
- Kaj jov phirel ņilaje?**
a) andro foros b) andro veš
- So jov kidel andro veš?**
a) chundruľa the aver vešune mogi b) kašta

Phučibena

- Kaj tu bešes?
- Vaker pal tiro bešibnaskero than.
- Phen pal peskero, kaj hin feder bešiben pro gav, vaj andro foros?
- Salas varekana andre romaňi osada?
- Phen, sar odoj dživen o Roma?

TÉMA: Služby Službi

Dijalogos

- K** Servus, Margit! Kaj džas?
- M** Servus, Kveto! Džav ko bankomatos te dikhel, či imar chudľom o love pro učtos.
- K** Kana hin ke tumende andre bući poťibnaskero d'ives?
- M** Andro dešudujto d'ives čhoneste, aľe varekana aven o love sigeder pro učtos.
- K** Amenge den o love andre bući pro vast. Man nane űikhaj phundrado učtos.
- M** Oda nane mištes. Mange pal o učtos cirden tele savore poťiňibena u kavke mange na kampil te phirel le šekenca pre pošta.
- K** Oda hin čačipen, aľe the andro bankos kampil te poťinel vaš savore službi u oda hin mek buter sar vaš o šeki.
- M** Džanes, adađives but manušen hin poťibnaskere karti. Šaj lenca andro boti te poťinel u oda feder sar te hordinel peha o love. Našti tutar čoren o love u e karta hiňi pro kodos.
- K** Dikhes, kada mange na avľa pre gođi. Oda čhon o rom našađa le lovengeri taca u andre les sas penda evri. Stredone džava andro bankos te kerel peske poťibnaskeri karta. Ačh Devleha!
- M** Dža Devleha!

Gašparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačho phend'ipen

- Kaj džalas e Margita?**
a) andre skl'epa b) ko bankomatos
- Kana chudel e Margita o poťiňiben andal e bući?**
a) andro dešupandžto čhoneste
b) andro dešudujto čhoneste
- Chudel e Margita varekana sigeder o love pro učtos?**
a) na, na chudel
b) he, varekana chudel sigeder o love
- Sar chudel e Margita o love?**
a) pro učtos b) pro vast
- Hin la Kvetu phundrado učtos andro bankos?**
a) he hin b) nane la űikhaj phundrado učtos
- Kas hin poťibnaskeri karta?**
a) la Kvetu b) la Margita
- Sar poťinel e Margita andro skl'epi?**
a) le lovenca b) la poťibnaskera kartaha
- Ko našađa e taca le lovenca?**
a) la Margitakero rom b) la Kvetakero rom
- Kana peske kerela the e Kvetu poťibnaskeri karta?**
a) hetvine b) stredone

Phučibena

- Hin the tire dades, vaj tira da poťibnaskeri karta?
- Phen, so šaj te kerel la poťibnaskera kartaha?
- So šaj keras andro bankos?
- So šaj keras pre pošta?
- Vaker pal aver službi perdal o manuša.

TÉMA: Je potrebné si vzájomne prejavovať úctu Kampel te dikhel jekh avres

Miro nav hin Monika. Mange 17 (dešefa) berš u phirav andre dujto klasa pre maškarutni sikhad'i Kašate. Andre klasa sam savore Roma u me man odoj mištes šunav. Ciknovarbastar kamavas te avel sikhľad'i. Me rado sikhľuvav the but genav.

Našti bisterav pro školačike berša andre bazutni škola. Odoj man na šunavas mištes vašoda, kaj andre klasa na samas ča duj Roma. Me the mek jekh romano čhavo o Lacis. Sar samas andre pandžto klasa, o Lacis geľa la famel'ijaha avrether te bešel u andre klasa ačhilom korkori romaňi. Oda na sas loko perdal mande. Sas man ča jekh rakli baratkina, vičinelas pes Lucka. Aver čhave manca na vakerenas vašoda, kaj somas romaňi.

Nekphareder berš perdal mande sas e ochtoto klasa, kana avle andre klasa duj neve rakle.

Jekh raklo sas andal o lange šere „skinheads“. Elšines kada na džanavas. Te mange čhivkerkernas, me keravas, kaj nič na šunav. Daravas lenge vareso te phenel, bo džanavas, kaj andre klasa ča jekh abo duj rakle thovena pes vaš mange. Na džanav, či adadžives hin andro klasi, kaj nane buter Roma feder? Gondol'nav, kaj na. U soske oda avka hin, soske o Roma hine tele marde? Ńiko mange pre ada na džanel te phenel pale. Ko džanel, šaj jel varekana ela savoro feder.

Gáborová, Monika (žiačka, vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Kaj sikhľol e Monika?**
a) pre bazutni sikhad'i b) pre maškarutni sikhad'i
2. **Savi buti kamel te kerel?**
a) doktorka b) sikhľad'i
3. **Pre soste našti e Monika bisterel?**
a) pre bazutni škola b) pre dar
4. **Sar pes šunelas andre bazutni sikhad'i?**
a) igen lačhes b) namištes
5. **Ko mek laha odoj phirelas?**
a) but romane čhave b) jekh romano čhavo
6. **Soske ačhila korkori romaňi andre pandžto klasa?**
a) o Lacis geľa andre aver škola
b) O Lacis geľa la famel'ijaha avrether te bešel
7. **Sas la odoj amala?**
a) jekh rakli b) na sas la amala
8. **Savi klasa sas perdal late nekphareder?**
a) šovto klasa b) ochtoto klasa
9. **Kastar e Monika daralas?**
a) savorendar andre klasa b) duje neve raklendar
10. **So joj kerelas, te lake čhivkerkernas?**
a) vesekedinelas pes lenca
b) kerelas, kaj nič na šunel
11. **Sar pes joj akana šunel pre maškarutni sikhad'i?**
a) lačhes, bo andre klasa hine savore Roma
b) nalačhes

Phučibena

1. Phen pal peskero, hin feder te andre jekh klasa sikhľon ča o Roma?
2. Phen pal peskero, so kampel te kerel, kaj anglunes o terne Slovaka te dikhen pro Roma avre jakhenca, na ča sar pro namanuša?
3. Vaker pal o sikhľuvne andre tiri klasa sar aven jekhetane avri, so pes tuke andre sikhad'i pačisaľol u so na.

TÉMA: Liečenie Rómov v minulosti

Sar pen varekana sasťarenas o Roma

Te le Romestar phučena, so hin nekbareder andro dživipen, phenela: „Sasťipen“. Pro inepi, pro berša, le ternenge te len vera, mangel o Roma: „Bacht, sasťipen! Kaj sasto te aves, the tiri romňi, the tire čhave! Kaj tut o Del sasťipen te del!“ Jekh romano god'aver lav vakerel:

„O Rom peske doktoris korkoro! “ Varekana o Roma na phirenas ko doktoris sar adad'ives vašoda, kaj sas igen čore u le doktoriske kampelas but te pořinel. Sasťarenas pen korkore, abo vičinenas la phura romňa, so džanelas te sasťarel. Phenenas: „Phuri romňi hin feder sar doktoris.“ Andro dojekh gav sas jekh, vaj duj phure romňija, save prindžarenas o draba. Lenca the mek aver keribnenca sasťarenas le manušen. Džanas, hoj o Roma avle andal e Indija u ande peha varesave tradiciji, sar te sasťarel. Phenenas, o Roma chasňaren la dakero thud te varekas dukhal o kan, e jakh. The andre Indija pes mek dži adad'ives chasňarel la dakero thud. O phure romňa džanen te sasťarel bandurkaha – randen jaľi bandurka, thoven pro bukloματος, kana pes kerđol. O bukloματος pal'is pes na kidel upre. Tađi taťi bandurka cirdel avri o phumba, kana o bukloματος imar fest opre kidlo. Te o nasvaľipen na sas le Devlestar, sasťonas avri. Te le manušen na džanenas te sasťarel, phenenas: „O Del les marđas, arakhľa les e vera, oda hin pokeriben.“ O Roma paťan, hoj sakone manušenke šaj „perel jakhendar,“ no neksigeder la šukara džuvľake abo šukare čhavoreske, te pre leste dikhen o gore. Akor hin le manušenke phujes, dukhal les o šero u šaj pre ada the merel. Ajse manušenke pes kerel „jagalo paňi.“

Gašparová, Eva (upravené, Romaňi čhib, ŠPÚ Bratislava, 2007, s. 47)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Soske o Roma varekana na phirenas ko doktoris?**
a) na sas len love b) daranas le doktorendar
2. **Sar pen sasťarenas?**
a) vičinenas la phura romňa, so džanelas te sasťarel
b) na kerenas nič
3. **So chasňaren o Roma mek dži adad'ives te varekas dukhal o kan, e jakh?“**
a) tejos b) dakero thud
4. **Sar džanenas o phure romňa te sasťarel o bukloματος?**
a) le žiroha b) la jaľa bandurkaha
5. **Kana pes kerel „jagalo paňi“?**
a) sar chasas b) sar perel amenge jakhendar

Phučibena

1. Sar pes šunes, te sal nasvalo?
2. So kempel te kerel te sal nasvalo?
3. Save nasvaľipena prindžaras?
4. Džanes te phenel vareso pal o civilizačna nasvaľipena?
5. So džanes pal e prevencija, kaj te na avas nasvale?
6. Vaker pal peskero, soske mek the adad'ives hin andro romane osadi epidemiji, sar šargo nasvaľipen the ger?

TÉMA: Cestovanie Dromaripen

O dromaripen hin le Romenca zorales phandlo jekhetane. Hino thodo andre romaňi historija. Kerelas pes buterval zoraha, savi pro Roma domukhenas aver manuša, the avke penge o Roma rodenas peskero than pre luma. O Roma pen dochudle andro but thema, kaj ačhile te dživel the dživen odoj but šel berša. No o dromaripen nane ča akor, kana tumen tradel vareko jekhe thanestar pro aver. Adadžives dromaren o manuša pal o feder dživipen, pal e buči, pal o sikhadžipen, pal o sasčipen, vaj ča avke, kaj šukares te predživen o voľno čiro. Pro Slovačiko imar čirla o Roma na dromaren sar varekana. No but Roma dromarenas, kana geľa amaro them andre Evropakeri unija, vaj kana peľa tele o socijalisticko režimos. O them phundriľa the ko kamelas, šaj džalas ode, kaj duminelas, hoj arakhela feder dživipen. But Roma adadžives dživen andre Angľija, vaj andre Belgija, no the andre Kanada. Le Romen arakhaha andre dojekh evropakero them. Šukar hin, kaj pes o Roma dovakeren peskera romaňa čhibaha the achalon penge.

Varekana o Roma dromarenas le verdanenca the le grajenca. Adadžives dromaren avka, sar the aver manuša le motoriha, busoha, šifaha, eroplanoha, mašinaha. Avke šaj predžas buter thema tel o charno čiro. Ňilaje dromaras ko baro paňi, kaj te kidas zor le khamestar the le paňestar. Dromaras pal e familija, sava kamas te dikhel, vaj pal o amala, vaj oda hin bučakere droma.

Adadživesutno čiro hin ajsa, kaj bi o dromaripen ča phares džidľamas. O manuša dromarenas furt čirla the akana. Pal dojekh rodenas the roden feder than perdal peskero dživipen. But romane familiji oda avke kerde, buterval mukhle le papen, le baben, okla familija u gele adarig. No aven adaj aver manuša andal aver thema, save kamen pro Slovačiko te kerel buči. E Evropa hiňi phundrađi sakoneske u oda hin mištes.

Vaňová, Jarmila (vlastný text)

Thov kerekate lačo phendipen

1. **Sar domarenas varekana o Roma**
a) verdanenca the grajenca b) mašinaha
2. **Soske dromaren o Roma?**
a) pal feder dživipen the buči
b) te dikhel aver thema
3. **Sar dromaren adadžives o Roma?**
a) avka sar the aver manuša b) avka sar čirla
4. **Kaj akana dživen but Roma pal e Slovačko?**
a) andre Indija b) andre Angľija, Belgija, Kanada
5. **Dromaren o Roma the ko baro paňi pre dovolenka?**
a) he dromaren b) na dromaren
6. **Sar pen dovakeren o Roma andro aver thema?**
a) themutňa čhibaha b) romaňa čhibaha
7. **Aven the pro Slovačiko manuša andal aver thema te kerel buči?**
a) na, na kamen pro Slovačiko te kerel buči
b) he, aven

Phučibena

1. Sar tu dromares andre sikhadži?
2. Hin tumen motoris?
3. Kaj dromaren Ňilaje?
4. Dromarehas imar le eroplanoha?
5. Vaker pal tiro predžidipen le dromaripnaha.

TÉMA: Domov a bývanie

Kherutno than the bešiben

Vičinav man Jarmila. Bešav la famil'ijaha pro gav. Amen hin cikno kher andre savo hin štar sobi. Khere sam pandž džene. Hin amen jekh tavibnaskeri soba, jekh bari soba the duj sovibnaskere sobi. Andre kuchňa amen hin jekh skamind the šov stolki. E daj hiňi andre kuchňa furt. Odoj amenge tavel lačo chaben. Andre šparheta amenge e daj pekel lače bokela.

Andre bari soba amen hin baro haďos. Pre phuv amen hin šukar lolo pokrovcos. Savore džene khere bešen pro haďos u dikhen pre televiza. Ča e daj šunel andre tavibnakseri soba o radijos. E daj rado dikhel lulud'a, vašoda ke amende arakhena o lulud'a andre dojekh soba.

Andre sovibnaskeri soba hin amen duj haďi, kaj sovas. Pro haďi amen hin duj duchni the perňici. Paš e blaka amen hin trin šifoňera, kaj thovas amare gada. Amaro kher nane baro, no perdal amende hino nekšukareder, bo hino amaro kherutno than, andre savo rado avas andal e buťi, vaj sikhad'i. Amare Romen nane barikane khera, sigeder čoreder. Varekas hin ča čorikano kheroro, jekh vaj dujesobengero. Arakhen pes the ajse Roma, saven hin the bare khera, štokovci. Pal miro, hin feder te dživel pro gav, sar andro foros. Andro foros o manuša bešen andro bloki. Hin len odoj savoro. Tato paňi, jevende o taťipen andro khera, pašes lenge savoro, so kempel ko dživipen. Pro gava oda hin phareder, no ode hin le manušen šukar paňa-veša the o manuša penge hine pašeder. Buter peha den duma the feder pen prindžaren.

Adaďives hin phares te dochudel peske lačo bešiben. Kempel pre oda but love. Kas nane, ačhel te dživel paš o dad, the paš e daj, no buter manuša džan te dživel the andro aver thema. Dojekh manuš kamel peskero lačo bešiben.

Vaňová, Jarmila (vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Kaj bešel e Jarmila?**
a) andro foros b) pro gav
2. **Kaha joj odoj bešel?**
a) la daha b) la famil'ijaha
3. **Savo kher len hin?**
a) cikno štaresobengero
b) baro pandžsobengero
3. **Keci džene bešen odoj?**
a) efa džene b) pandž džene
4. **So len hin andre tavibnaskeri soba (kuchňa)?**
a) jekh skamind the šov stolki
b) jekh skamind the fotelis
5. **Ko ke lende rado dikhel lulud'a?**
a) lakeri phen b) lakeri daj
6. **Andre savi soba dikhen e televiza?**
a) andre sovibnaskeri soba
b) andre bari (bešibnaskeri) soba
7. **Sar dikhel e Jarmila o bešiben pro gav the andro foros?**
a) feder hin te bešel pro gav
b) feder hin te bešel andro foros

Phučibena

1. Kaj tu bešes?
2. Vaker pal tumaro kher
3. Kaj šaj bešen o manuša?

TÉMA: Príroda

Paňa-veša

Dojekh manušeske kempel ko dživipen o paňa-veša. Bijal kada našti dživas pre amari planeta. Le paňa-vešenca sam zorales phandle. O paňa-veša amenge keren o kislikos, savo dichinas, den amen but, ke oda, kaj šaj predživas the den amen but šukariben, savo tařarel amare jile, the e vodi.

But mangavne hine le vešengere rukha. Šukar želeno čar, o prajta, save čenginen andre balvajori. Pre planeta hin but paňa. Bare londe paňa, the cikne leňora, no the o gule paňa pro pijiben. Kana amen na ulahas paňi pro pijiben našti džidilamas pre luma.

Varekana čirla sas o manuš buter phandlo le paňa-vešenca, no adadžives hin bari technika u o manuša but chasňaras avri oda, so amenge kempel te arakhel. Buterval na duminas pre oda, kaj te merkinas pro paňa-veša, kaj te mukhas ada šukariben the aver generacijenge. O manuša berš so berš buter džungľaren o paňa, mukhen andre o chemikaliji the čhivkeren andre o džungipena. Čhingeren avri o rukha andro veša, save amenge keren o kislikos. Len avka o kherutno than but džvirenge, save po sikra našľol pal e luma. Ežera the ežera motora sako džives džan pro droma u mukhen avri andro luftos o plini, save mosaren o luftos – keren smokos, savo o manuša dichinen u savoro lenge ačhel pro buke. Ala plini keren o luftos šutleske buter u buter. E balvaj ala plini buchľarel u paľis le brišindeha pes ada džungipen chudel andro paňi, andre phuv, andro savoro, so barol pro mal'i. Pro Slovačiko hin but ajse džviri, čara the lulud'a, save o themutno zakonos arakhel. Hin adaj igen šukar thana. Bares barikane hine o Slovaka pro heđi sar o Uče Tatri, Cikňi Fatra, Bari Fatra, Muransko planina, Slovačiko krasos, Slovačiko rajos the aver.

Le manušenge kempel te džanel, hoj te na ľikerena la phuvakero čačipen, šaj aven našade.

Vaňová, Jarmila, Gašparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačo phendipen

- Phen, kempel amenge te dikhel pro paňa-veša?**
 - he, bi o paňa-veša našti dživas
 - na, na kempel
- Phen, so nekbuter mosarel o luftos.**
 - o motora b) o džanibnaskere arakhlipena
- Phen, so džungľarel o paňa.**
 - o chemikaliji andal o fabriki b) o nalače plini
- Phen, soske o džviri našaven kherutno than andro veša?**
 - o manuša kidel o chundruľa
 - o manuša čhingeren avri o rukha
- Hin pro Slovačiko zakonos, savo varesave džviri, čara the lulud'a arakhel?**
 - he hin ajso zakonos b) nane ajso zakonos
- So pes šaj ačhel le manušenca te na ľikerena o phuvakero čačipen?**
 - šaj aven našade b) nič pes na ačhela

Phučibena

- Phen, save šukar thana hin pro Slovačiko.
- So našti keras, kaj te na mosaras o paňa-veša?
- Vaker pal o paňa-veša paš tiro bešibnaskero pašalipen.

TÉMA: Umenie, veda a technika

Džaniben the technika

O džaniben the technika amen, le manušen, l'ídžal anglal. Domukhel amenge but lačhipena, federisarel amaro dživipen, del amen but informaciji. Varekana dičhol, kaj nane agor le džanibnaske the la technikake, kaj o manuš kerel ajse buča, pal save anglo vajkeci deš berša na džalas aňi suno. Savoro džal siđara anglal, so sas čačo idž, imar tajsa na musaj oda avke te avel. O manuš pes dochudľa imar the andro kozmos, dromarel eroplanoha, kerel pro kompjuteris, surfinel pro internetos. Hin amen inteligentna the but godaver žutipnaskere mašini andre amare khera the džanibnaskere arakhl'ipena sar hin o radijos, televiza, pračka, mikrovlnka the aver. Jon amenge lokisaren e buči, keren feder o d'ives, varesave amen the bavinen. Buter buča andro fabriki imar keren o mašini, mechanicka linki, o manuš buterval ča pre savoro dodikhel, kaj sa mi džal avke, sar kempel. Vičinas peske telefonenca, mobilenca, andro savo ča kamas aver them. Vakeras peha prekal o internetos, dikhas pes, kaj he te avaha pestar dur, sako pre aver kotor la lumake. Siđara pes dodžanas, so pes kaj ačhiľa, bo o informaciji džan siđara ko manuša. Imar cikne čhave džanen te kerel la technikaha, sikhlon oda andro sikhada, no the khere.

Kada savoro amenge lokisarel o dživipen. The avke mištes džanas, kaj e technika amen na dela oda, so džanel te del manuš, manušeske. Vašoda kempel amenge kada savoro te chasňarel godaha the te džanel, kaj na e technika hiňi angluňi, aľe o manuš, leskero dživipen hino angluno. Paťiv, lače cirdl'ipena maškar o manuša, šegitišagos jekh avreske, ada hin nekbareder barval'ipen savo prindžaras.

Vaňová, Jarmila (vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Savi chasna hin le manušen le džanibnaskere arakhl'ipendar?**
 - a) lokisaren lenge e buči khere
 - b) keren vaš lenge e buči
2. **Savo technikakero arakhl'ipen amenge domukhen te vakerel le manušenca andro aver thema the te dikhel len?**
 - a) internetos, mobilno telefonos b) televizoris
3. **Keren o manuša andro fabriki mek avka, sar kernas čirla?**
 - a) na, hin len machanicka linki, jon ča pre savoro dodikhel
 - b) he, savoro keren ča o manuša
4. **So hin nekbareder andro manušengero dživipen?**
 - a) paťiv, šegitišagos jekh avreske
 - b) chaben the pijiben

Phučibena

1. Hin tut khere kompjuteris?
2. Chasňares les paš o sikhluviben?
3. Hin tut mobilno telefonos?
4. Phen pal peskero, soha hin feder o mobilno felefonos.
5. Phen, save džanibnaskere arakhl'ipena hin tumen khere.
6. Save programi rado dikhes pre televiza?
7. Hin tira famil'ija vareko, ko dživel andro aver them, sar lenca vakeren?

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

E bibi Šivo

Te mange leperav, kana somas cikno, našti bisterav pre miri bibi, e Šivo. Joj sas phureder phen mira datar. Joj dživelas biromeskero, lakere duj čhave imar sas bare, sas len pengere čhave u bešenas avrether. E bibi Šivo buter sas k'amende, sar ke peskere čhave. Joj rodelas love pro košara, save penge mangenas o gadže. Khuvelas len le raňendar. Nekbuter khuvelas o košara pro phuvale. Phirkeravas laha konarenghe, abo raňa te kidel andro vešoro. Pal'is khuvelas košara andr'amaro kher u pašaloda vakerelas amenge šukar paramisa. Kajča pal calo kher sas rozcircle charne kaštora, cipa pal o koreňi, šťambi, jekhe laveha baro džungipen. Na sas aňi kaj o pindro te thovel. O dad narado dikhelas oda nažužipen, vesekedinelas pes la daha bijoda. Sar andre leste avelas e chol'i, sphandelas la bibake o raňa, bičhavelas la te kerel bordelis ke lakere čhave. E bibi rušelas, na sikhavelas pes maj calo berš. Te avelas e Karačoňa, dovakerelas e daj le dadeske, kaj te vičinel la biba pro inepi, hoj hiňi korkori, hoj o Roma hine avka sikhade te odmukhel penge dži o Štefanos savoro, so sas maškar lende nalačo. Ta o dad la biba vičind'a pr'ola inepi u e Šivo amenca likerelas e Karačoňa jekhetane. Takoj pal o inepi and'a o raňa u maškar oda džungipen chudľa pes pale andre buti.

Žiga, Berty, Romano džaniben, 1995. ISSN 1210-8545

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **Sas la biba Šivo rom?**
 - a) he, joj dživelas romeha
 - b) na, joj dživelas biromeskero
2. **Sas la čhave?**
 - a) la na sas čhave b) he, sas la duj čhave
3. **So kerelas e bibi Šivo?**
 - a) khuvelas o košara b) drabarelas le kartendar
4. **So lake kampla, kaj te kerel adi buti?**
 - a) karti b) konara the raňa
5. **Soske rušelas o dad pre bibi?**
 - a) khuvelas o košara andro kher
 - b) kerelas baro bordel'is
6. **So džanelas e bibi Šivo šukares te vakerel?**
 - a) romane garude lava b) romane paramisa
7. **Sar andro dad avelas chol'i, so kerelas la bibaha?**
 - a) čhivelas la avri andal o kher
 - b) rušelas pre late
8. **Vičinenas la biba Šivo sako berš pre Karačoňa?**
 - a) he, sako berš likerenas e Karačoňa jekhetane
 - b) na, sako berš sas e bibi Šivo pre Karačoňa korkori
9. **So phenelas e daj, savo sikh'ipen sas le Romen pre Karačoňa?**
 - a) o rušade Roma lačhonas avri
 - b) na phirenas ke pende

TÉMA: Voľný čas

Voľno vacht

Sakone manušes hin peskere interesa. Varesave manuša keren o športos, varesave manušen interesinel o artikañiben. O športos hin lačo perdal amaro sasñipen. Hin but jevendutne the ñilajutne športoskere disciplini. Varekas interesil individualno športos u varekas kolektivno športos. O manuša ñilaje rado phiren ko moros te plivinel, rado phiren pro bicigľi, keren turistika, phiren andro veš. Jevende but manuša džan pro thana, kaj šaj phiren pro liži. But manušen hin the aver interesa. Rado dikhen o filmi, o serijali pre televiza, genen o gend'a, šunen o giľa, bašaven pre varesavi bašad'i. Adad'ives but terne manuša nekbuter voľno vacht bešen paš o kompjueteris, internetos. Hin the ajse manuša, save andro voľno vacht keren kulturna aktiviti – džan andre mozi, teatros, galerija, muzeumos. Me man vičinav Milan, hin mange dešeta berš. Sikhľuvav pro konzervatorijum te bašavel pre lavuta. Nane man but voľno vacht pro mire interesa, no rado bavinv šachi. Ada športos pes bavinel god'aha, na zoraha. Khere bavinv o šachi le dadeha.

Gášparová, Eva (vlastný text)

Thov kerekate lačo phend'ipen

1. **So keren o manuša andro voľno vacht?**
a) peskere interesa b) na keren nič
2. **Savo hino o manuš te kerel o športos?**
a) hino nasvalo b) hino sasto
3. **Save športoskere disciplini prindžaras?**
a) jevendutne the ñilajutne b) o plivišagos
4. **Savo športos šaj keren o manuša jevende?**
a) šaj phiren andro veš b) šaj phiren pro liži
5. **Kaj rado phiren o manuša ñilaje?**
a) ko moros b) ke famil'ija
6. **So keren adad'ives nekbuter o terne manuša?**
a) soven
b) bešen paš o kompjueteris the internetos
7. **Keren varesave manuša andro voľno vacht the kulturna aktiviti?**
a) na keren
b) he, džan andre mozi, teatros, galerija, muzeumos
8. **Pre savi bašad'i sikhľol o Milan?**
a) pre brugova b) pre lavuta
9. **So kerel o Milan andro voľno vacht?**
a) bavinel šachi b) genel o gend'a
10. **Kaha bavinel o Milan šachi?**
a) khere le dadeha b) andre sikhad'i le amaloha
11. **Sar pes bavinel ada športos?**
a) god'aha b) zoraha

Phučibena

1. Vaker pal tire aktiviti andro voľno vacht.
2. Phen, save interesa hin le dženen andre tiri famil'ija.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

Miro papus (autentický text)

Sig tosara, sar mek savore Roma sovnas, le čiriklen, le kachňen a le papiňen šundžolas pro pľacos, podzekaj šundžolas te bašol rukones, e muchlí pes cirdelas pal o paňi pal o luki upral o veš, andro paňi pes čhivkernas o mače, o papus uščelas, thovlas jag andro bov. E ora marlas štar ori tosara. Paš e oblaka bešelas pal o skamind, žužarlas o duhanos le koreňendar, aňi les na šundžolas. Daralas, te na amen uštavel. Labarlas e pipa u kerlas andro kher baro khandipen. Sar čuchinlas burňik burňikatar, ta šundžolas dži andro kher, kaj sovahas, bo has les bare zorale mozoli le čokanostar, le silavistar, le kerade trastestar, la phara bučatar. Aľe te amen pohladzinlas, ta avka sar te pororeha.

O baja pro gad has les furt kasimen, pro pindre has les zorale boganči, kaľi cholov, podzekaj has les the labardži le umblavendar, so chučkernas le kerade trastestar, kalo brušľikos, pro šero staďi.

O khamoro mek na has avri, jov imar kerlas jag andre šmikňa. O pišot cirdelas korkoro. Sidžarlas la bučaha, bo tosara avnas o gadže vaš o petala, vaš o lanci, kereki pro verdan, vaš o vidli, pluhi, brani, lopati, krumpača, kosi he aver trastuňi buči. Phirnas ke leste o gadže pal o štar pandž gava, bo aver kovačis na has.

Dzekana šnavas, sar o papus kerlas bida, hoj hin les but buči. Phenlas: „Ta s´oda kada hin? Jon man kamen te thovel andre phuv, či so?“ E baba leske phenlas: „Sem av rado, hoj hin tut buči! Dikh, keci čhave hin! Kampil te chal!“ O papus lake: „Nane mange aňi ko te demavel pre kat.“ U vičinlas la baba: „Av het, av mange te demavel!“ E baba džanelas igen te marel. O čokanos mukhelas rovno pre kat, pekela jekhvar, duvar – o trast has prečhindo.

Buči has pherdo, o pluhi, o brani has všadzik, na has kaj pes te rušinel. O papus lelas vaš jekh pluhos pandžšel koruni. Te has bareder, ta he buter. Varekana oda has bare love. Šaj cindžas palal calone bales.

Sar has e buči kišni, ta bičhavlas o papus la baba pal o gadžo, kaj te avel andre šmikňa. „Dža imar, bo phendžas, kaj dela chaben!“ E baba anelas andre zajda balevas, mas, maro, jaro, grul'i, žiros. Jekhevaste haľikerlas e zajda, andre aver vast has lake o kangľikos le thudeha. Ledva doavla khere. Dural vičinlas pro papus: „Muleja, ta kaj sal? Sem av mangete pomožinel!“ Mukhelas savoro a prastalas, lelas latar e zajda. „Ta kaj tu kada šaj doľidžas! Sem oda hin baro pharipen! Na mušindžal te lel savoro jekhvar!“

O gadžo avlas pal o papus a mangelas pes, kaj leske te kerel e buči. „Ja nemam čas. Nemam kedy, mam veľo roboty.“ O gadžo: „Jaj, Lisu, ta dze puždzem? Až do Levoči? Preboha ce pytam, sprav mi to!“ – a anglal delas balevas, ľitra paľenka. O papus aňi na dikhelas oja sera. O gadžo lelas avri o love a delas. O papus phenlas: „No dobre,“ thovlas les kijo pišot te phurdel, mek leske marlas pro kat le čokanoha a kerlas leha buči. Calo džives.

Le papus has andro kher chaben, love, savorestar dost.

Aľe sar na has buči, ta phenlas: „Kaj ole gadže? Soven či so? Ňiko na avel, ta s´oda?“ E baba phenlas: „Sar tut nane buči, keres bida. Hin tut buči, tiš keres bida. Ta so kames? Beš tele, sem avena!“ O papus labarlas e pipa u šunlas o radios paš o skamind. O radios has ajso baro, hoj na has kaj te thovel taňiris.

Has baro bučakro a igen chirno kovačis. So kampelas trastestar te kerel, ta kerlas. Kerdžahas he suv.

Džanelas he te vrasarel o trast jekhetane kija peste. Kerlas oda mek feder sar adadžives autogenoha, bo has baro fifikos. Lelas andal e fala, andal o muros šuki čik, pal e phuv prachos pre bľachica. O trast rozlabarlas, has calkom lolo he kovlo, lelas e čikori, o prachocis a čhivlas andre jag pro trast. Savoro pes zlejinas dokupi, sar te oda kerdžahas o del. Paľis lelas avri o trast andal e jag a imar ča randelas le riňineha e troska palal tele. Ňiko na prindžarlas, hoj oda has duj kotera, a Ňiko na džanel, sar mro papus kija kada avľas.

Le Romenge kerlas tiš, so kampelas: či lancos pro vudar, či petľica, či čopos, o tover pocirdelas, romane karfina kerlas. A tiš džanelas te petalunel le guruven – ča pro jepaš petalos pre avruňi sera. Sa o gadže phirnas kija leste, bo oda džanelas te kerel ča jov.

Džanelas tiš te strihinel. Savore gadže phirnas kija leste. Terdžonas tel e fala abo bešenas pre phuv, užarnas pre šora – a khandenas. O papus sidžarlas te strihinel, bo has but džene. Save has strihimen, ta has lenge o šere sar kľončki. Na džanas pašal o papus jekhetane, aľe pal peste sar papiňa. O Roma lendar počoral asanas, o papus tiš, aľe strihinlas dureder. Varesave gadže počinenas lovenca, varesave pes strihinenas pro pačaben, aver anenas paľenka, čhil, maro, balevas. O bavelas na has kaj te rakinel, ta e baba figinlas pro pados pro šuňuris.

Le gadžen has le papustar bari chasna. Džanelas he te bašavel pre lavuta. Has les banda peskere čhavendar he le Romendar. Phirlas te bašavel le gadženge. Sar les dikhenas, ta phenenas: „Jaj, vitaj, Lisu.“ Has bare rade, sar šunenas les te bašavel. Bašavlas lenge kovaľsko gil'i a marlas pal e lavuta andro tempos, hoj šundžolas, sar te mardžahas čokanoha pal e kovinca. Imar has pal o gadže.

Všadzik, kaj avelas, denas les bari pačiv. Sar muľa, ta avle pro pohrebos but Roma, but gadže, hoj na dičholas pro paluno agor. O gadže andal o gav has savore, o Roma tiš. Jekh jakh n'áčhľa šuki. Rovnas savore.

Te phirdžahas momelaha agor svetos, ta kajse kovačis ňikaj n'arakhľahas. Chibinlas amenge. A le gadženge tiš. Andro gav les leperen dži do adadžives.

Gejza Horváth, Romano džaniben, 2001. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Savi buči kerelas o papus?
2. Save chartike keribena kerelas o papus?
3. Sas o papus lačo chartas?
4. Kerelas chartikane keribena the perdal o Roma?
5. Savi chartiko buči džanelas te kerel ča jekh jov?
6. Savi buči mek kerelas o papus?
7. Džanelas o papus the te bašavel pre varesavi bašad'i?
8. Kaske bašavelas the save gil'a?
9. Sas o papus pherasuno manuš?
10. Phen pal peskero, soske o gadže denas les bari pačiv?

VII. Návrh textov na nácvik rečovej zručnosti – čítanie

TÉMA: Práca a zamestnanie Bući the profesija

Anglo but šel berša sas angļuñi Romengeri bući charťikañi. O romane charťi na kerenas ačhingos, sar o charťi evropakere. Kerenas avka, sar mek kerenas andre Indija, bešingos. Nekbuter kerenas o karfina, save sle duje ešerenga, vašoda pes lenge phenelas romane karfina, lanci, šingľi the aver buća. Petalunenas le grajen, le gurumñen. O charťi sle varesave barvaleder, varesave frimeder, džalas pal oda, savi lači bući džanelas te kerel. The andro romane paramisa hine leperde o lače charťi. Andre jekh ajsi paramisi pes vakerel pal o charťas, savo pes vičinelas Bram. Les sas čhavo ajsi zoralo, kaj o dad les diña nav Trastunovast. Kerelas jekhetanes le dadeha. The čačeste oda sas avka, kaj o dad sikhavelas peskere čhaven u jon lidžanas la familijakeri bućakeri tradicija dureder.

Dujto ajsi profesija, savi kerenas ča jekh o Roma sas o bašaviben. Andre amari historija hin but lače anglune lavutarengi nava sar o Jožkus Pičo, Michal Barna, saves vičinenas Ungriko Orfeus, Panna Cinkova, sava vičinenas Cinka Panna, vaj o Rinaldo Olah the aver džene. O barvale bare raja, grofi, no the thagara, len vičinenas te bašavkerel. O manuša phenenas, kaj le Romen hin o bašaviben andro rat. Dži adadives prindžaras mek ajse Romen, save hine profesijalna lavutara u lidžan dureder peskeri familijakeri lavutariko tradicija. Averipen hin akana imar the andro romano bašaviben. O romane čhave sikhľon oboris o bašaviben pre varesavi bašaďi pro konzervatorijum. Sar adi sikhadĩ agorinen, šaj aven sikhľarde pre bazutno artikañi sikhadĩ, vaj šaj džan dureder te sikhľol pre uči bašavibnakeri sikhadĩ. Ajsi bares džanlo manuš andro bašaviben hin akana o Roman Patkolo, saves prindžeren the udžanen pre calo luma sar genijalnonas the nekfeder lumakere bugošis. Leskero dad o Ernest Patkolo bašavelas pre lavuta, sas baro virtuozi. Kerelas bući sar pedagogos the koncertno majstros andro Kuvajt, Irakos the andro Istanbul. Muľas andro duj ezera dešupandžto berš. Leskero phral o Ernest Patkolo hino tiš but džanlo manuš andro bašaviben. Jov bašavel pre lavuta.

E luma džal furt anglal, the o Roma imar adadives na kerena oda, so varekana čirla. O Romane čhave save sikhľon, kamen te ačhavkerel o khera, o čhajora kamen te sivkerel, vaj te bikenkerel andre bota. Hin amen romane sikhľarde andre dakere, bazutne the maškarutne sikhadĩ. Romane sasťaribnaskere pheña kerena bući andro špitaľi. Varesave kerena bući pro uradi sar socijalna bućakere, vaj paš e administracija. Hin amen the romane doktora, vaj doktorki, the advokata. Šaj phenas, kaj amen hin the romane rašaja. Našťi aľe phenas, kaj imar sam but sikhade avri manuša, bo mek but romane čhavore na džan niķhaj te sikhľol u avke paľis phareder chuden bući. Andre kada čiro hin phares la bućaha the perdal o sikhade avri Roma. Na sako pro Slovačko del šajipen le Romen, no po sikra pes the kada imar visarel.

Vaňová, Jarmila (vlastný text)

Phučibena

1. Savi bući kerenas o Roma anglo but šel berša?
2. Kaj akana sikhľon o romane čhave te bašavel pro bašaďa?
3. Ko hino o Roman Patkolo?
4. Keren o Roma mek varesave čirlatune buća?
5. Hin amen the sikhade avri romane manuša u save buća jon kerena?

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

So hin tateder, chevalo gad vaj kožuchos?

Tu phenes, hoj kožuchos hin tateder sar chevalo gad. Ma paťa. O Bertis le Sidorendar tuke phenela, sar oda hin.

Esas jevend, baro šil. O Rom Janči džal dromeha, pre leste ča chevalo gad. Giľavel peske, khelel, kaj les te jel tateder. Angle leste avel o grofos pre koča. Kožuchos, tate ciracha, šala, taťi čapka, mek the avka izdral andro šil. Dikhel, dikhel, kada Cigan nango pindrango, ča chevalo gadoro pre leste u mek peske khelel.

„Sar oda, more, hoj tut nane šil?“ phučel o grofos le Romestar.

„Bo pre mande urđom chevalo gad, grofona,“ phenel o Janči.

„Ma vaker diliňipen! T’oda mek goreder šil andro chevalo gad, na!“ phenel o grofos.

„Ta kaj!“ phenel o Janči – b’oda sas baro špekulantos! – „oda hin avka: o šil avel jekha chevaha andre, avra chevaha džal avri. Tumenca o šila maren, bo pes ľikeren tel o kožuchos, nane len khatar avri te džal.“

„Sluchaj tu, Cigan, na dehas man tiro chevalo gad?“ phenel o grofos.

„Dás les tumen, grofona, dás les tumen le jilestar, aľe našťi.“

„Soske?“

„Šaj me phirav bi gadeskero? Nango? Sem oda ladž.“

„Džanes so, me tut dava miro kožuchos, tu man deha tiro gad.“

„Ta te avka,“ phenel o Rom, „mi jel.“ Čiďa pal peste tele peskero chevalo gad, diňa les le grofoske, iľa pre peste le grofoskero kožuchos – denaš! Denašel khere, kaj les te n’avel šil andre le grofoskero kožuchos.

Sar oda dopejľa le grofoha? Šaj hadinen.

Prevzaté: Romaňi čhib, ŠPÚ 2007, s. 88

Phučibena

1. Pal savo beršeskero kotor pes vakerel andro tekstos?
2. So sas urdo pro Jančis u so kerlas, sar džalas pal o drom?
3. Soske peske o Jančis giľavelas?
4. Ko džalas angle leste?
5. Sar sas urdo o grofos?
6. Phen pal peskero, sar o Rom Janči diliňarďa avri le grofos.
7. Ko sas e Milena Hübschmannová?
8. Soske la interesinelas e romaňi čhib?
9. So joj savoro kerďa perdal e romaňi čhib?
10. Džanes te phenel, so mek lekhaďa e Milena Hübschmannová?
11. Arakh andro tekstos phundrado vakeriben. Sar oda prindžares?

TÉMA: Obliekanie Uraviben

Dojekh nacija hin peskere tradiciji the andro uraviben. The oda but phenel pal e nacija. Kana džal pal o Roma, sas oda avka, kaj o murša urenas gada the cholov. Pro gad lajbikos, vaj gerekos, pro šero stađi. Pro pindre urenas ciracha, vaj kamašli. O džuvľa urenas d'indarde rokľi, bluzi u pašal peste phandenas pochtan, vaj bare khosne. O phureder džuvľa na phandenas o khosno tel e brada, aľe palal šereste. Le Romegero uraviben na sas jekh, buterval džalas avri olestar, so len denas o gadže. Gada len denas vaš e bući so ke lende kerenas, vaj akor, kana lenge imar o purane gada na kampelas. No the avke pes o Roma rado barikaňarenas. O džuvľa rado thovenas andro bala čati, the andro meňa mirikle, vaj brezleti pro vasta. Varesave džuvľa hordinenas rokľi andral žebenca. Andro žebi thovenas oda, so mangenas avri le gadžendar, abo so chudenas vaš e bući ko gadže. Ajsi rokľa pes vičinelas „romaňi/ciganska.“ Romane lavutara bašavenas bare barvale gadženge andro khera the andro bišto šelberš andro kavehazi u lengero uraviben sas aver. Uravenas pen avka, sar o barvale gadže. Romano uraviben ľikerenas penge o vlachike Roma. Jon rado hordinenas uraviben le viragune the blíšťace pochtanendar. O džuvľa hordinenas viragune, d'indarde, rakimen the but fodrengere rokľi. Paš o rokľi urenas o bluzi ipen ajse pochtanestar. O vlachike murša urenas cholova the gada. Andro lengero uraviben sas lolo, želeno abo šargo sinos. O pochtan sas the tuňeder the kučeder pal oda, sar savo Rom dživelas. O džuvľa hordinenas bare somnakune čeňa, angrusťa, lanci andre men. The o murša hordinenas thule somnakune lanci andre men, angrusťa, vareko the čeňa. Akana šaj dikhas ajso romano uraviben pro džuvľa the pro murša ča andro romano khel'ibnaskero suboris.

Adadžives pen o Roma uraven avka, sar the aver manuša. O terne manuša pen uraven modernones. O terne čhaja pen imar na ladžan te sikhavel o pindre, vaj aver teštostkere kotora. Uren pre pende charne vigana, rokľi the cholova. Rado uren uče kamašli, pulovera, bluzi. O murša uren d'indarde the charne cholova, gada, ancugi, trički, svetera, športiko uraviben, kamašli. Jevende pre pende uras tate gada, gubi the tate kamašli, vaj tate ciracha. Ňilaje pre pende uras frimeder gada, loke, na thule. O Roma avka sar the aver manuša pen uraven pal oda, kaj džan. Khere len hin aver uraviben sar andre bući. Šukares pen uren pro inepi, pro bijav the pro aver dživipnaskere šajipena. O gada penge o Roma cinkeren. Šaj peske cinas savoro, so pes amenge pačisaľol kučeder, vaj tuňeder uraviben.

Gašparová, Eva (upravené, Romaňi čhib, ŠPÚ Bratislava, 2007, s. 40)

Phučibena

1. Vaker, sar pen varekana uravenas o romane džuvľa the o murša.
2. Savi rokľa pes vičinelas „romaňi/ciganska.“
3. Save Roma nekbuter ľikerenas o romane tradiciji andro uraviben?
4. Uraven pen mek avka o Roma the adadžives?
5. Kaj mek šaj dikhas čirlatuno romano uraviben?
6. Sar pen uraven o terne Roma?
7. Phen, so tu rado ures, savi farba hiňi tiri kamaduňi.
8. Phen pal peskero, sar dikhes akanutňi moda?

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

Romane giľutne

AV MANCA ČHAJORI

Av manca, čhajori, odoj, kaj miri daj bešel,
k´amende o Roma sako rat paramisa phenen.
Av manca, ma dara, me tut na mukhava,
Bibacht aňi ladž tuke na kerava.
Sar o Roma dikhena, hoj me tut anav,
takoj o lavuti lačharena.
Amen na sam čore, te nane kaj te sovel,
pre dvora hin phuri pendech – o prajta želene,
odoj tuke than kerava, sar avla rupuňi rat,
tel tute lačharava miro jekhfeder gad.
A te tut ela šil, vičinav o ňebos,
kaj tut te zaučharel.
Ko rašaj na džaha – jekhetan´amen dela
amaro gulo Del.
Te manca aveha, te manca dživeha,
kamaha pes amen
sar odí kaľi phuv le kale mareha.

E BACHT KE MANDE AVEL

E bacht ke mande avel
ča perdal le čhavorengere vastora.
O čoripen ke mande khere
- so man užarel?
Diňom le Devleske, so leskero hin.
Mek kamav le bengeske vareso?
Upral mro šero o chmari denašen,
me ke phuv kija phandľi som
sar bango kašt...
Th´o bango kašt del učhaj.

KAMÁS TE DŽAL KHERE

Kamav te džal khere pal miri daj,
kamav, kaj mek t´avel šukar ňilaj.
Pre phuv mange bešá, dikhá,
sar mro dad le phraleha, uštaren čik pro
pro valki.
Miri daj andro kher bokel’a pekel,
khosel o vasta andre leketa,
avri dikhel perdal e blaka,
so kerel o dad.

Fabiánová, Tera, Romano džaniben, 2000. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Gen o giľutne u phen peskere lavanca pal soste irind’a/lekhađa e Tera Fabiánová.
2. Phen vareso pal lakero dživipen.
3. Phen, so mek lekhađa e Tera Fabiánová.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk Romaňi čhib sar literarno čhib

Sas kaj na, sas jekh šukar kraľovstvos. Andre koda kraľovstvos rajarelas jekh kraľis, igen lačo.

Sar phirenas o Roma le svetoha, ta doavle dži ke koda kraľis. Andre koda kraľostvos Romen na prindžarenas, na džanenas, ko hine. Duminde, kaj o Roma pen avle le kraľiha te marel. Kada hiros pes dol'igenda dži ko kraľis. O kraľis pes te marel na kamelas, so te kerel? Vičinda ke peste le slugađen u phenda: „Džan ko Roma, anen ke mande lengere barederes, me man leha dovakerava, kaj mariben te na avel“. O slugađa beše pro graja, gele pal o Roma. O Roma sar dikhle le slugađen, darane.

„Imar amen o kraľis zamurdarla!“ Vičinde jekhe godaverone Romes, mi džal pes le kraľiha te dovakerel, kaj te na avel mariben. O Rom iľa andre žeba kotor maro the purum u geľa le slugađenca ko kraľis. Kajča o kraľis na džanelas romanes o Rom na džanelas čechika. Sar pes te dovakerel? Ča le vastenca. Mišto, o kraľis sikhada pro Rom jekhe angušteha u phenda: „Me na kamav mariben!“

O Rom na užarda, sikhada pro kraľis duje anguštenca. „Mišto phenel peske o kraľis“, ta tumen duvar ajci na kamen mariben. „Miro jilo hino phuterdo tumenge!“

Thoda peskero vast pro jilo. O Rom thoda o vast andre burňik, tiš thoda pro jilo.

„Ta the tumaro jilo hin phuterdo mange!“ Radisaliľa o kraľis.

„Ta me tumen dava jepaš miro kraľovstvos!“ Iľa andal e žeba phabaj, prephagľa la pre jepaš, jepaš kamľa te del le Romeske. Aľe o Rom cirdňa andal e žeba o maro la purumaha u chudňa tiš te chal.

„Ta tumen jepaš miro kraľovstvos na kamen? The avka mištes,“ phenda peske o kraľis. „Šaj dživen le Devleha andre miri phuv,“ u chaľa e phabaj korkoro.

Avke le Romes premukhľa.

Rusenko, Arnošt: Trin pheňa, Praha: Romaňi čhib, 1992

Phučibena

1. Soske o kraľis vičinda ke peste jekhe godaverone Romes?
2. So peske thoda o Rom andre žeba?
3. Soske pes na džanelas o kraľis le Romeha te dovakerel?
4. Phen, sar jon pen palis dovakerde u sar agorinda o vakeriben?
5. Vaker, save komunikacijakere formi prindžares?
6. Phen, savi komunikacija hiňi lavengeri?
7. Phen, savi komunikacija hiňi bilavengeri?
8. Phen, sar pen o manuša adađives dovakeren?
9. Vaker pal e komunikacija maškar o terne manuša.
10. Phen, so mek lekhađa o Arnošt Rusenko?

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

O suno avľa avri pro čačipen (autentický text)

Esas kaľi rat, imar sovenas – dab, dab, dab andro vudar! „Phudraven! Me džanav, hoj kaja cigansko bosorka hin andre! Na merava, džikim la na murdarava!“ diňa pes anglal le phure kraľiskero choľardo hlasos.

O Somnakuno Jilo iľa o charo. „Murdarava les!“

„Mro rom, tire dades našči murdares! Ela tut baro binos!“

Le kraľiskere slugadža demade andre andro kher. O Somnakuno Jilo čhinelas pašal peste chareha, murdarkedľa dešen, šelen, aľe so, te o kraľis andľa pre leste ezera slugadžem!

Sa andre rat pejľa o Somnakuno Jilo la Sidorake kijo pindre. Megľisaľiľa. Ča kada lav phendľa: „Kamav tut, Sidor.“

„Lidžan mire čhas andre špitaľa, la bosorka phanden šele šelenca! Andre jag!“

„Me na som bosorka, kraľina. Tiro čho man kamelas le jilestar, avka sar me kamavas les.“

Aľe le kraľiskero jilo sas zoraleder sar bar. „Me korkoro la andre jag čhivava!“ vičinlas sar bije godi.

Devlestar sas odoj koda lačho slugadžis, so imar jekhvar ratinďa le princos. La Sidora na sas hodno te ratinel, bo la phandle o slugadža šele šelenca, čhide la andre jag. Avľa bari balvaj, jepaše slugadžem čhidľa andro moros. O kraľis ačhiľa te dživel, bo mek n'avľa leskero časos. Sem les o Del marela, sar korkoro kamela.

O lačho slugadžis chudňa le ciknores, le Somnakune Sidoris, garuďa les tel o mantlos, čoral leha denašelas andro veš, kaj len ňiko te na dikhel. Denašelas leha jekh rat, jekh d'ives. Avľa pre jekh luka, kaj o juhašis pasinelas le bakren. O slugadžicis sas strapimen, bokhalo, trušalo, o čhavoro andre leskeri angaľi sar bije vodi.

„Lačho d'ives, pastirina, na dehas man kotor maroro vaš mange the vaš kada čoro čhavoro?“

O pastiris dikhelas pro Somnakuno Sidoris porade jakhenca. „Kaskero kada čhavoro?“ Sune gejľom, hoj amenge ajse somnakune čhavores andľa o Del! The me, the miri romňi – jekh suno dikhľam dujdžene! Deš berš imar dživas, čhave amen nane. Na sal tu le Devleskero bičhado? Amenge tu andal kale somnakune čhavores?“

„Čačo tut hin, pastirina, o čhavoro pes vičinel Somnakuno Sidoris. Kale naveha les vičin, le Devleha les barar avri.“

Demeter, František, Romano džaniben, 2003. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Soske o kraľis na kamelas peskere čhas le Somnakune Sidoris?
2. Sar pes vičinelas le Somnakune Sidoriskeri romňi.
3. Sar lake phenlas o kraľis?
4. Kaj thoďa peskere čhas?
5. So pes ačhiľa, sar le kraľiskere slugadža phandle la Sidora šele šelenca u čhide la andre jag?
6. Kaj denašľa o lačho slugadžis le Somnakune Sidorih?
7. Kas arakhľa o slugadžis u so paľis kerďa?

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

O Sapale Jakha (autentický text)

Le kraľiskero phuro papus ačhiľa džido. Vičinenas les Sapale Jakha. O Sapale Jakha džanelas oda, so čirła džanenas savore Roma: o sapa les sikhade te chal ajse draba, so učaren manuškero parsuna avka, hoj les ňiko nasti dikhel.

O Sapale Jakha učardo le slugadžengere jakhendar, dikhelas dukhade jileha, so ola bengas keren. Raťi, kana o slugadža sovenas, počoral stradža jekhetane savore Romen, so mek ačhile džide: „Romale, čhavale, adaj našti ačhuvas. Vaj amen o bibachtale murdarena, vaj meraha bokhate, vaj amen kerena dasenge. Len tumenge, so amenge kampela pro drom. Kas hin somnakaj, len somnakaj, bo hin kuč u nane pharo, del pes šukares te hordinel. Ko džanel te bašavel, len tumenca tumare bašadža. Savore manuša pro svetos kamen te šunel bašaviben. Oleha šaj rodas maro. Ko džanel charťiko buťi te kerel, len tumare svirinda – charťiko buťi sajekh manušenge kampel. Sig, siđaras adari – e phuv amari, imar nane amari. O Del dela, hoj varesar ela.“

Sar o Sapale Jakha phendža, avka kerde. Sako pes cirdelas sar sap kij ōda, so ačhiľa leskere kherestar, lelas, so reselas. Lokores, kaj te na uštaven le slugadžen, avenas o Roma pale kijo Sapale Jakha. Avka pen mukhle pro baro drom.

O Roma džan, bokh pes pal lende cirdel phares, giľaven – romaňi giľi, tu dukhado jilo sasťares! Sar avel rat, o jaga thoven, kaj pes del, keren penge than, sar o kham avel avri, pro drom pen mukhen, džan, džan, džan.

Putinen, vandrinen, soča o cerhi rozthoven, imar o šingune aven: „Kadaj nane tumari phuv!“ Traden le Romes, sar te na ulahas manuš, sar te ulahas ruv.

O Roma džanas dur, dur, džanas pal o kham. O Sapale Jakha imar čirła muľas, bo leske sas buter sar šel berš. Aľe o Roma ľikerenas leskere godaver lava andro jilo. Čačo les sas, hoj bašavibnaha the charťikona buťaha rodenas penge choča ajci maro, hoj na merenas bokhatar.

Dromeha arakhenas sojegaver manušen. Sako pes uravelas pal aver moda, sako vakerelas aver čhib.

Pal o but berš avle o Roma maškar ajse manuša, so sas parne. Dikhenas pre lende porade jakhenca, o parne, so pre lende o Roma thode nav „gadže“ – dikhenas porade jakhenca pro kale Roma. Daranas lendar, paťanas, hoj hine le Tatarengere štarejakhengere. Lenas le Romen palal, tradenas len avri andal pengere fori.

O Roma leperenas sajekh, so len o Sapale Jakha delas godi. „Džan vešenca, čhavale, ma džan andro foros, o šingune tumen marna, murdarna.“

Kana o Sapale Jakha muľa, ľidžalas le Romen o phuro Sidoris. Jekhvar ke leste avle prastandos štar ternechara, phurdenas sar pišot. „Vajdo, amen dikľam baro foros. Rajkaňi diz! Bizo odoj bešel o kraľis. Avas odoj, džas te dikhel!“

„Čhavale, na džanen tumen, so amenge phenelas so Sapale Jakha? Kaj te na džan andro fori!“

O čhave mukhle tele o jakha. Kampel kan te del, so o phuro phenel. O phure chale buter maro.

„Bešaha amenge tel o veš,“ phendža o Sidoris. „O Romňa phirena pal o churde gava, bikenena o charťika buťa. Te dela o Del, vareko avela amen te pojedňinel, kaj leske te bašavas.“

Mukhle pen te džal vešaha. Džanas ta džanas, jekhvar avle kijo than, kaj sas kerekate o kašta peravkerde. Maškaral o nango than sas kedvešno bazenos. Andral sas murimen avri kuč barenca, o paňi andre sas žužo sar apsa. O terne kamenas odoj te ačhel, bo o than sas prekedvešno. O phure phende: „Na avas, džas dureder, ko džanel, kaskero oda bazenos hin.“

Džanas dureder. O Sidoris le Romen ačhadža pro thanoro, kaj džalas šukar, žuži leňori. „Adaj ačhuvaha paru d'ivesa, bo savore sam strapinen, khiňuvaha amenge čino avri.“

Phučibena

1. Ko sas o Sapale Jakha?
2. Sar achaliľal e phend'i, phen slovačika:
„o sapa les sikhade te chal ajse draba, so učharen manušeskeri parsuna avka, hoj les ňiko nasti dikhel.“
3. Soske le Romenge kampľa te džal andal peskeri phuv?
4. Sar achaliľal e phend'i, phen slovačika: „Vaj amen o bibachtale murdarena, vaj meraha bokhate, vaj amen kerena dasenge.“
5. Soske lenge phend'a o Sapalele Jakha, kaj pro drom penge te len o bašad'a?
6. Soske lenge phend'a o Sapalele Jakha, kaj pro drom penge te len o svirinda?
7. So mek lenge phend'a o Sapalele Jakha, kaj penge te len?
8. Kerde avka o Roma?
9. Lidžalas le Romen pro baro drom o Sapale Jakha?
10. Ko lidžalas le Romen pal o droma, kana o Sapale Jakha muľa?
11. Savo nav dine o Roma le parne manušenge?
12. Sar dikhenas pro Roma „o gadže?“
13. Soske na phirenas o Roma andro fori?
14. Kaj rozthovenas peskere cerhi?
15. Prindžares mek varesavo ajso lekhado vakeriben pal le Romengero dromaripen andal e Indija?
16. Save nava denas le Romenge o „gadže“ čirła?
17. Phen pal peskero, sar pes dživelas le Romenge but šelberša kanastar odgele andal e Indija?
18. Phen pal peskero, soske mek the adad'ives dromaren o Roma andro aver thema.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

Romane giľutne

KAMAV

Kamav, o kham te asal,
Kamav le čhoneha te khelel,
Kamav le čercheňendar te phučel,
so le Romen užarel.
Kamav – balvaj avka šukares te phurel,
kaj o Roma paš late te pobešen,
giľaha, khel'ibnaha
taj asabnaha peskere dromenca te džan.
Kamav le Devlestar na but:
mi phundravel le parnenge o jakha,
chocte na o jilo.
Kamav, kaj te dikhen, save sam,
kaj manuša sam sar the jon,
dukhade the lošade jileha
džaha lenca kijo sunto Del
sar manuš manušeha.
Oda kamav.

KALI RUŽA

Kaľi ruža bariľa, ňiko la na sadzindľa,
ňiko la na vičindľa, kaske kampiľa?
Kale jakha, kale jakha, soske jon roven?
Ňiko pre kaľi ruža paňi na čhivel,
lačho lav na phenel.
Dikhen ake! Mek dživel.
Kale jakha, kale jakha, soske jon roven?
O šil, e bokh, o mariben,
andro jilo o phariben –
savoro chalas e kaľi ruža, mek adaj barol.
Kale jakha, kale jakha, soske jon asan?
Koja kaľi ruža imar nane korkori,
hin la parňi pheňori, savi zor, savo šukariben,
te hine jekh paš aver!
Savoreha pen ulaven, jekh paš aver chudela,
kamiben, paťiv dela, te merel la na dela.

Horváth, Ján, Romano džaniben, 1999. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Gen o giľutne u phen peskere lavenca pal soste irindľa/lekhaďa o Ján Horváth.
2. Phen vareso pal leskero dživipen.
3. Phen, so jov mek lekhaďa.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

E BETA (autentický text)

Sar somas mek terňi čhajori, phiravas man te sikhavel Prelučiste u arakhľom man pro foros jekha Romňaha, Beta pes vičinlas. E Beta man iľa khere andre peskero kher. Me ke Beta rado phiravas, bo mange vakerlas paramisa. Varekana mange phendá šukar paramisi, varekana ajse paramisa, hoj latar daravas.

Vakerlas mange tiš, sar bešelas Cholťicate andro veš u sar čorikanes dživenas. Rado pal late odoj phirenas o Roma, aľe the o gadže. Jekhvar pal late avľa e učitelka – sikhľardí, so sikhavelas lakera čha. Narado phirelas e čhaj andre škola.

E Beta pekelas pre mašina marikľa, aľe sar dikhľa la učitelka, but pes ladžalas, hoj andre ladž na kamelas e marikľi te visarel. E sikhľardí ňisostar nič geľa ke mašina u e marikľi visardá. E Beta radisaľiľa u nukindás la te lel marikľi. E sikhľardí na džungľiľa u chaľa e marikľi. No u palis e Beta rado bičhavelas peskera čha andre škola.

Šunen, so mange e Beta vakerlas mek, talam the sikra darana.

Sas duj prala. O phureder phral peske iľa lača romňa, žuža, džanelas mištes te tavel, te ušanel, te pratinel. Aľe o terneder phral peske iľa – no našti phenav, hoj sas meľali, oda na, aľe kerelas buťi, kana pes lake kamelas. Lakero rom lake phenlas. „Dikh pre šougorkiňa! Kanakam džav ko phral, hin leskera romňake o kher pratimen u the tado chaben. Dikh, tu ča bešes khere u o naja lagines!“

Oda lake phenlas the lakeri sasuj. E terňi bori chalas bari cholí pre peskeri šougorkiňa – he la pokerďas. Pokerďas la, kaj te na dikhel. Nič na dikhelas, našti pratinlas, našti tavlas. Savore pre late rovenas. Geľa laha e sasuj ko doktoris a o doktoris lake phendá: „*S tou vaší nemocí se nedá nic dělat. Stává se někdy, že člověk z ničeho nic najednou oslepne. Někdy natrvalo, někdy nevidí jen nějaký čas.*“

Sar kada šundá e sasuj, geľa ko vraštos u sa phendá leske, so pes ačhiľa.

O vraštos lake phendás: „Phuč la terňa boratar, so kerďa la phura borake. U oda, so kerďa, mi previsarel.“

Soča e sasuj avľa khere, phučel la ternederatar, so kerďa la phurederake. E terňi bori but rovelas u sa la sasake čačipen phendás: hoj iľa džidona žamba u zasiďa lake o jakha. Vaš oda lakeri šougorkiňa akana na dikhel. (Phendomas me tumenge, savo mek džungalipen adi romňi kerďa, aľe ada me mukhav kija ma. Na hoj tumenge, nipale, te avel pre godí ajse džungale veci te kerel! Oda pes amare Devleske na pačinel! Ma bisteren, hoj o Del phendás: ‘Kam avre manušes avka sar korkores tut.’)

E sasuj phučel, kaj e žamba. E bori phenel: „Denašťa mange andal o caklos u me akana na džanav, so te kerel.“

E sasuj phenel: „Musaj te chudes aver žamba, musaj lake te zasives o jakha u palis lake o jakha polokores te phundraves.“

Avke oda e terňi bori kerďas u e phureder bori imar dikhelas. Mek e terňi bori geľa ke peskeri šougorkiňa u the pes lake šukares mangelas. Iľa vera, hoj imar ňigda šoha ňikaske nič džungalo na kerela. E phureder šougorkiňa lake odmukľa u šukares jekh avreha savore dživenas.

Hoffmannová, Magda, Romano džaniben, 2002. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. So džanelas e Beta šukares te vakerel?
2. Phen peskere lavenca e paramisi, pal o duj phrala the lengere romňa.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk

Romaňi čhib sar literarno čhib

Miro čhavorikano dživipen (autentický text)

Miro čhavorino dživipen pregejľa sar o paňi tele le heďoha. Peršo, so mange avel pre godí, hiňi miri somnakuňi baba the o papus. Dživavas lenca ciknoestar. Mek mange na has trin berš, sar e daj ila avre romes, bo mire dadeha na dživelas. E baba man imar laha na mukhľa, bo daralas, hoj man lakero rom na kamela. E baba, sar has manca e daj phari, man imar andro per vičinelas chrapunko.

E baba the o papus man igen kamenas the na has nič, so predal mande na kerdehas. E baba man hordinelas andre zajda pro dumo the akor, sar somas bareder. No somas varesavi šukori abo nasvaľi, somas ľolečhamengeri čhajori, sar phenelas e baba – chrapunka. Na džanav soske, e baba has pre mande igen barikaňi.

Has la duj čhave, e daj the miro bačis, o Barovčakos. Le papus tiš vičinenas Barovčak. Le bačis e baba igen kamelas u la da na kamelas, bo marelas pro papus. Man kamenas soduj džene avka, hoj pen predal mande halasinenas. Jekhvar mange cinelas vareso e baba, paľis o papus.

Ta dživavas paš lende the has man igen lačo dživipen. Bešahas andro cikno forocis maškar o gadže, dikhavas ciknoestar soduj kulturi, bo o gadže man lenas ke pende, bavinenas pen manca, hordinenas mange o čački, o uraviben, bo samas čore. O papus chudelas varesavo cikno dvochodkos, bo has nasvalo pro buke, the paš oda phirelas pal o gava the cinkkerelas avri o morča pal o džvirini. Varekana anelas khere zajacos/šošojis, jekhvar amen has the buzňi. E baba phirelas andre buťi, pro stavbi, pratinelas pal o murara, o blaki, o vudara, has la but phari buťi. Phirelas le podňikoha upre tele pal calo okresis, bo jekhvar kerenas andre kada foros, jekhvar andre aver.

U me baruvavas, bavinavas man le čhavorenca pre uliča, phiravas lenca andre školka the paľis andre škola. Gadžikane čhavore man lenas maškar pende. Samas savore ajse čoreder. Vareko anelas purano bicigľos u phirahas pre leste savore. Sar samas bareder, ta phirahas pro kupaliskos. Peršo džahas andro veš pro borovki. Ha ha, akor molas o kupaliskos duj koruni.

Avahas khere kijaraťate sako d'ives. Melal'i, ľimal'i, no spokojno. Romano dživipen dikhavas akor, sar džavas la babaha pal o bačis. Bešelaz amendar dur andro foros pre Morava. Has les eľta čhave u andro foros bešelaz leskera romňakeri famel'ija. Odoj dikhavas ciknoestar romane bijava, boňa, Karačoňa. But rado odoy phiravas, kamavas la biba, has igen šukar the lači. O bačis čoro muľa, sar leske has penda berš, the e bibi ačhiľa dži akana korkori. Pačisaľolas pes mange, sar bajinelas pal o čhavore, te ke late avavas khere, ta dikhavas ča o žužipen. Paš oda mek e bibi asalas, šukares giľavelas, has igen lači džuvľi. Vičinenas la Puľa.

E baba le papuha paľis imar na dživelas, bo o papus phirelas pal o džuvľija. Has les varesavi džuvľi andro aver gav, ta gejľa pal late. Amen la babaha ačhiľam korkore. Akor mange has vaj ochto berš. E baba man delas andre družina the sar avelas andal e buťi, ta man lelas u džalas manca khere. Pal o drom mange andro bufetos cinelas zumin, khere mange makhelas o maro u džahas te sovel, bo lake kampelas sig tosara te džal pale andre buťi. Čorikano dživipen. Čorikano, aľe andro kamiben.

Sar man has o prazdňini, ta furt vareso špekulinavas. Jekha rakľoraha amenge phend'am, hoj amenge džaha te kerel o piknikos. Thoďam amenge andro taški o gruľi, o švabľiki, varesavo maro, lepeda the pal o dilos gejľam le autobusiha andro gav, kaj bešelaz miri daj. Phirahas pal o veš, rodahas amenge lačo than, rodahas o kozara. Akana šund'am varesave motora. Gejľam te dikhel the dikhas, hoj pal o drom džan but motora, o tanki, upre le vešeha džan o slugadža. Darand'ľam, gejľam amen te garuvel. O motora džanas prosto le dromeha, kaj bešelaz miri daj. Imar has čeporo šišitno, ta daravas pal oda drom te džal khere. Na džanahas, so te kerel. Soduj džeha rovahas, samas garude tel e smerčina. Paľis avľam odarig avri the terďuvahas paš ajso baro stromos. Ňisostar nič amen vareko chudel le phikendar: „Holky jedny nezbedný, co tady děláte?“ Chudľam la rakľoraha te kerel ajsi vika, hoj amen dukhalas andro kirlo. Paľis me phenav: „My tady stanujeme.“

„Co vás to napadlo? Tohle je okupace, jsou to ruský vojáci.“ Ta akorestar džanav, s'oda hine okupacija.

E baba the la rakľorakeri daj amen imar rodenas. Gejle ko šingune the phende lenge, hoj amem pes našaďam. Akor mek na has o telefoni sar akana, ta ňiko lenge našťi vičinelas. La babake avľa pre godí, či na gejľam ke miri daj. O hajňikos amenca imar džalas andal o veš the paš la dakero kher imar terďonas o šingune le motorih. Thode amen andro motoris the ľigende amen khere.

E rakłori prosto ko šingune pre bul. Lakeri daj pre late igen rušelas, rakinelas, mardá la. The miri baba, sar man díkhla, ta ča phenel: „Evičko miri, s’oda tu paratines?“

Danišová, Eva, Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Soske dživelas e Eva la babaha the le papuha?
2. Keci berš lake sas, sar la iľa e baba the o papus ke peste?
3. Sar lake phenelas e baba?
4. Kaj bešelas e baba le papuha?
5. Bavinas pes la Evaha o gadžikane čhave?
6. Savi bući kerelas o papus u savi bući kerelas e baba?
7. Keci čhave sas la baba le papuha?
8. Sar pes vičinelas la Evakero bačis?
9. Kaj jov bešelas peskera familijaha?
10. Kana odoj phirelas e Eva la babaha the le papuha?
11. Keci berš sas le bačiske, sar muľa?
12. Soske e Eva palis dživelas ča la babaha?
13. Vaker pal oda, so kerđa jekhvar e Eva jekha rakłoraha pro prazdnini.
14. Phen, sar oda agorinda.
15. Phires the tu ke tiri baba the papus? Vaker, save jon hine.

TÉMA: Rómčina ako literárny jazyk **Romaňi čhib sar literarno čhib**

Romaňi giľutňi

SUBORI, SAR MEK SAS

Subori, sar mek sas,
šukar berša oda sas,
o subori sar mek sas.
Khamoro jekh pes vičinelas,
o Bertis le Sidorendan šeralo odoj sas.
Perumos aver sas, o Laďa Rusenko,
lačo Rom, kodoj sas.
Šukar berša oda sas,
o Roma pes šukares bavinenas,
o lavuti, e cimbalma tel o pindre bašavenas,
miri daj šukar giľa giľavelas.
Mek sas terňi, šukar romňi esas miri daj,
ko la džanelas, Friška la vičinelas.
But Roma la tiš sar Sidorka prindžarenas,
bo le Bertiskeri phureder pheňori esas.
Šukar romňi mri daj sas, sar Khamoro asalas,
sar Perumos khelelas, peskera pheňaha, la Herminaha,
andro romane subori phirelas.
Lakero čhavo lake pre cimbalma bašavlas,
leskero nav Františkus sas.
Savore Roma rado phirenas te dikhel,
savo barvaľipen diňa le Romen o gulo Del,
sar džanen te khelel, te giľavel, la lavutaha,
la cimbalma o jile te kovľarel.
So pes ačiľa? O subori pes rozpejle,
o Sidora, o Rusenkovci pal o svetos pes rozgejle
te rodel feder dživipen.
Miri daj, le Bertiskeri phen?
Jekhvar, sar bašavahas ko phral khere, khelelas e daj asalas, paľis peske bešťa tele.
Mre phraleske o šero pro phiko thoďa – lakero voďi kijo Del kheldľa.
O Frantas, amaro jekhphureder phral?
Adale beršestar, ñilastar, tranda junijušistar,
la dake bašavel pre cimbalma odoj upre.
Andre Belgija muľas, andro berš duj ezera the trin.
Esas leske penda the pandž berš.

Haluška, Vlastislav, Romano džaniben, 2003. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Gen e giľutňi u phen peskere lavanca pal soste irinďa/lekhaďa o Vlastislav Haluška.

VIII. Návrhy na prácu s textom

Práca s textom

E Žaneta (autentický text)

Jekhe d'iveseha ke amende khere avľa terňi čhaj. Amen samas rado, bo pes dodžanľam, hoj hiňi amari pheň, e Žaneta, bo amen la na dikhl'am dešupandž berš. Ačhiľa pes avka: kana sas cikňori čhajori, ta sas but nasvaľi a sas buter pal o špitaľi. Amen samas but džene andro cikno kher e Žaneta sas igen nasvaľi. Ada pes ačhiľa paš o komunisti. Sar gejl'a amari daj andre špitaľa pal e Žaneta, o dochtora lake phende, hoj la e daj našťi dikhel, bo hiňi igen nasvaľi.

Aľe joj imar andre špitaľa na sas, bo sas andro džetsko domovos. Phende la dake, hoj lake bičhavena telegramos, kana peske pal e Žaneta majinel te avel. E daj, o dad užarenas duj čhon, midik aviľa ľil, hoj la Žanetka adoptovinde. E daj, o dad la rodenas, aľe ňikaj aňi pal o viboris pes na dodžanľam, kaj amari pheň hiňi.

No a jekhvar pal o dilos vareko durkinel pro vudar. Ta gejl'am te phuterel a andro vudar terđon duj čhaja. Odi jekh pes phučel, či adaj bešel famel'ija Mirgova. Amari daj pes phučľa, so hin za jekh a oj phend'a, hoj pes vičinel Mirgovo Žaneta. Amen savore ačhiľam sar kašta a miri daj mengľisaľiľa, sar šund'a, hoj oda hiňi lakeri cikňi čhajori, e Žanetka. Savore samas igen rado a barikane a sas amenge mištes pro jilo, hoj amari pheň amen arakhľa. Odale dživesestar amenca dživel a jekhetane savore pes rado dikhas.

Čajkovská, Helena Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Soske sas e Žaneta buter čiro andre špitaľa?
2. Phen pal peskero, soske la Žaneta na dine la dake khere?
3. Kaj la o manuša pal e socijalka thode?
4. Savo ľil chudľa nasigeder a daj?
5. Pal keci berš arakhľa e Žaneta peskera famil'ija?

1. Lekhav andal o tekstos savore kerutne andro čirlatuno čiro

2. Phen aver lavenca

džetsko domovos, vibor, midik, o dochtora, te phuterel, so hin za jekh, odale dživesestar

3. Phen romanos

Veľa rodičov sa nevie o svoje detí postarať, nechodia do školy, hladujú, preto ich pracovníci sociálneho úradu umiestňujú do detských domovov. Niektoré deti hlavne v mladšom veku dávajú na adopciu. Žijú v iných rodinách a biologických rodičov často ani nepoznajú.

Práca s textom

Miri dajori (autentický text)

Miri daj hiňi korkori. Mira dajora hin eňa čhave. Amari daj amen korkori bararel. Me mira dajora sajinav, bo hiňi pre savoreste korkori. Me lake savoreha pomožinav. Miro dadoro amen mukhľa, akana sam amara dajoraha korkore. Amara dajora nane tiš ňiko. Mira dajora hin dajori, aľe odi dajori la na kamel. Igen čores miri daj bariľa. Amari dajori hiňi igen lači. Pre savoreste stačinel. Kana amenca mek dživlas amaro dad, samas cikne čhave, sas amenge mištes. Mištes peske dživahas. Akana ačiľam amara dajoraha korkore pro svetos. Aľe tumen, Romale, aňi na džanen, soske amen pre kada svetos ačiľam amara dajoraha korkore. Sar me avava bari, kamav te pomožinel le čhavoreng, so hine postžižimen, bo me kajse čhavoren sajinav. Jon vaš oda našti. Oda ča le Devlestar. Me pačav le Devles. E Karačoňa na sas amen aňi čori, aňi barvaľi. Sas amen so te chal, amari daj amenge pekľa bokela. Sas amen he šalat he riskici, obložimen marore. Me la dake pomožinavas tiš te tavel. E dajori diňa amen čore darkici, aľe kerdža len amenge korkori. Sar chaľam, paľis peske la daha mukhľam o radijos a khelahas mire phralorenca the mire pheñorenca. Mira dajorake mangav le Devlestar, hoj te avel sasťori, hoj amen te ľikerel avri, sem imar amen nane pre kada svetocis ča amari dajori. Igen la rado dikhav.

Gurecká, I., Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545

1. Phen romanés

Moja mama vychováva deväť detí sama. Otec nás opustil. Mama nemá rodinu, tiež vyrástala v chudobe. Je veľmi dobrá. Na Vianoce nám vždy upeče koláče. Žijeme chudobne, ale máme sa všetci radi.

2. Lekhav aver romane lavenca

pre savoreste stačinel_____

pre kada svetos_____

te pomožinel le čhavoreng_____

postžižimen čhave_____

pačav de Devles_____

šalat he riskici_____

kerdža darkici_____

obložimen marore_____

3. Lekhav andal o tekstos cikne lavora

4. Savi hiňi tiri daj? Phen lakere ajsipena.

5. Phen, sar achal'ľal o god'aver lav: „Te merel dad, rovel e vod'i, te merel daj, rovel o jilo.“

Práca s textom

Miri familija (autentický text)

Vičínav man Jirka the maj mange javla eňa berš. Hin man bari bacht, dživav andre bari familija. Hin man daj, dad, duj phrala the jekh pheň. Hine phureder mandar. Aľe oda jekh, dzekana mange pomožinen, kana mange vareso kempel, či man vareso dukhal. Andre miri familija hin tiš e baba, o papus the e bibi Jitka. Joj nane miri dočacuňi bibi, aľe hiňi manca ciknovarbastar. Hin oda najfeder kamaratka mira dajorakri. Dikhav la but rado.

Našći bisterav pre miro rikono, o jezevčikos Dašenka. The joj patrinel andre familija. Dživipen bi e Dašenka bi na avelas dživipen. Hiňi manca, kana som nasvalo, javel ke ma the smutnones pre ma dikhel.

Ciknovarbastar som nasvalo. Hin man vareso le ledvinenca, the e astma the o Del džanel so. Hoj som nasvalo, na phirav but andre škola, the hin mange smutnones. Buterval somas andre špitala. Esas manca kodoj miri daj. Nigda man na omukľas. Kerel peske chvilka pre ma. Sikhľarel man sa, del manca duma, bavinel pes manca. Me mištes džanav, hoj palis rači na sovel, the sa, so na birindas perdal o džives, kerel rači, kana amen sovas. Sar javava baro, miri daj na kerla nič, savoreha lake pomožinava. Kamavas bi, kaj pes te sovel avri. Starinel pes cala familijatar, phirel andre buči, sikhľarel le čhavoren, mire kamaraten, the ke koda mek phirel pre bari škola.

Le dadeha man tiš bavinv. Bavinas amen la stavebničaha, vareso lepinas, mukas le draken. Hin leha pheras. Hin mištes, hoj mire phrala the e pheň hine phureder. Savore phiren pro gimplos. Kana hin mange phujes, sa khatar mande keren. Tiš pes manca bavinen.

Miri familija hiňi but bari. Na chudav bare darki sar aver čhavore, aľe hin amenge jekhetanes mištes. Maj man avena narožeňini. Nejbuter bi kamavas jekh darkos. Džanav mištes, hoj les chudava. Kamavas bi aspoň čino te jel sasto, the miri familija.

Hellebrand, J., Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545

1. Lekhav aver romane lavenca

maj mange javla eňa berš _____

dzekana mange pomožinen _____

dočacuňi bibi _____

najfeder kamaratka _____

the joj patrinel andre familija _____

kerel peske chvilka pre ma _____

rači na sovel _____

perdal o džives _____

sar javava baro _____

phirel andre buči _____

phiren pro gimplos _____

man avena narožeňini _____

mukas le draken _____

Práca s textom

Romano suno (autentický text)

Sar somas cikňi čhajori, ta miri daj mire dadeha pes furt halasinenas. Miri phureder pheň, sar dikhelas, hoj pes e daj le dadeha halasinen, ta man lelas lendar het, kaj te na dikhav o mariben. O dad but pijelas, avelas khere mato. E daj sas pre savoreste korkori. Sam efta čhavore a o phrala the o pheňa, so sle phureder, la da na kamenas te šunel. Na kamenas te phirel andre škola. Avka chudľas miro dživipen. Miro suno sas te dokereľ e škola a mi jel man buři. Aľe oda sas ča suno. Adadřives som andro vychovno ustavos Černovice. Hin oda o ustavos, kaj šaj aven o čhavore la daha. Hin man cikňi čhajori. Vičinel pes Evelinka. Hin lake efta čhon. Miro rom man mukľas. Paľis man došundom, hoj bešel. Ta oda sas imar but. E daj peske arakľas avre romes. Miro dad chudľas buter te pijel. Ačhiľom la čhajoraha korkori andro ustavos. Bije ňikaste. Bije ňisoste. Akana mange ela dešochto, ta kamavas ča te phenel, že o dživipen nane lačho, oda, so pes amenca kerel. Na ačhiľas pes mange miro suno, aľe hin man dareso feder sar o suno, so mange e daj na dožičindľas. Hin man miri čhajori. Som rado, hoj hiňi zdravo a šukar. ňič buter mange na kempel. Som rado, že hin man oj. Miri daj dži doadařives pal ma na bajinel, aňi miro dad. Čhavoripnastar mange ľidžava, hoj ke amende ňikas na sas dživipen loko. Akana som korkori daj the achaliľom, so perdal amende kamelas amari daj. Me kada isto kamav perdal mri čhaj. Koleha, so tumenge čeporo pisindľom, kamavas te phenel, hoj the te amenge amare sune na džan avri, the ačhel pes dareso nalačho, hin furt pal amende kotor lačhipen. Žičinav tumenge, kaj pes tumaro suno te ačhel!

Siváková, S., Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Vaker, savi familřija sas la romaňa čha?
2. Kaj joj akana dživel?
3. Keci lake berš?
3. Hin la čhave?
4. Dživel romeha?
5. Bajinel pal late e daj, vaj o dad?
6. Phen pal peskeru, soske but romane čhave hine andro ľeľenci.

1. Lekhav romane varijanti

halasinenas_____

škola_____

isto_____

že_____

pisindľom_____

vychovno ustavos_____

doadařives_____

učitelka_____

zdravo_____

Práca s textom

O Frantas mange and'a gitara

Mange sas pandž berš, o Frantas sas imar baro čhavo. Imar dživelas romňaha. Akor mek na bašavelas pre cimbalma, aľe pre gitara. Me somas nasvalo, pašľuvás andre špitaľa. Le Frantaske, mre phraleske, has man pharo. Andre špitaľa aviľa, and'a mange cikňi gitarica.

„Le, bašav le sestričkenge!“ Me na džanavas, ta mange o Frantas sikhavlas, kaj te thovel o angušta. Me bašavavas, bašavavas, avka sikhľuvavas. O sestrički vičinenas: „Aven, aven, ča šunen, sar oda romano čhavo bašavel!“ Andre miro jilo sas baro baripen. Pre gitara bašavavas, mire phrales, le Frantas, leperavas – sig sastíľom avri.

Haluška, Vlastislav, Romano džaniben, 2003. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. So and'a o Frantas le phraleske andre špitaľa?
2. Soske ada kerďa?
3. Džanelas le Frantaskero phral te bašavel pre gitara?
4. Ko les sikhad'a te bašavel pre gitara?
5. Sar leske ada šegitindža?
6. Bašavelas mek o Frantas the pre aver bašad'i?
7. Džanes tu te bašavel pre varesavi bašad'i?
8. Savo cirdľipen sas maškar o phrala?

1. Rode andro tekstos o kerutne andro čirlatuno čiro

2. Phen slovačika

- a) Imar dživelas romňaha.
- b) Le Frantaske, mre phraleske, has man pharo.
- c) Andre miro jilo sas baro baripen.

3. Lekhav o phend'a andre akanutno čiro

- a) Me somas nasvalo. _____
- b) Me pašľuvás andre špitaľa _____
- c) Me na džanavas. _____
- d) O sestrički vičinenas. _____
- e) Me bašavavas, bašavavas, avka sikhľuvavas. _____
- f) Sig sastíľom avri. _____
- g) Andre miro jilo sas baro baripen _____

Práca s textom

PAŤAV LE DEVLESKE, HOJ POMOŽINELA AMENGE (autentický text)

Hin man daj he dad, sam trin čhave. Ole trine čhavendar som me e čhaj, vičinav man Markéta. Hin man mek duj phrala. Igen phares pes mange pisinel pal amaro pharo dživipen.

E daj pes amareha dadeha rozgejlas. Hin amen bari bacht, šaj palíkeras le Devleske, hoj hin amen lači baba the lačo papus, hoj na mukhle amen, hoj te džas andro ustavos. Palíkeras la babake the le papuske, hoj na mukhle amen. Miro phral, o phureder, na kamelas te šunel, palís gejlás andro ustavos. Hin amenge vaš leske pharo, aľe so šaj keras? Na kamavas bi te bešel varekhaj avrether, som rado hoj bešav paš e baba the papus. Ča kamav kajci, hoj te džal mange andre škola, hoj man te sikhľuvav avri, hoj t´avel mandar vareso. Rado phirav andre škola, bo pačisaľol pes mange odoj.

Dživen savore Devleha!

Horváthová, Markéta, Romano džaniben, 2002. ISSN 1210-8545

Phučibena

1. Keci phrala hin la Marketa?
2. Soske dživenas paš e baba the paš o papus?
3. Ko na kamelas te šunel la baba the le papus u kaj palís geľa?

1. Phen slovačika

Hin amen bari bacht.

Hin amen lači baba the lačo papus, hoj na mukhle amen.

Na kamavas bi te bešel varekhaj avrether.

Rado phirav andre škola, bo pačisaľol pes mange odoj.

2. Lekhav andal o tekstos o šerutne nava

3. Lekhav varijanti

pisinel_____

rozgejlas_____

škola_____

pomožinela_____

baba_____

papus_____

4. Phen romanes

Mám dobrú babku a dedka. Keď sa rodičia rovieli, baba s dedkom sa nás ujali a vychovávali nás. V škole sa mi páči, rada sa učím. Chcem v živote niečo dosiahnuť a žiť lepšie. Ešte chcem, aby raz moje deti boli šťastné a žili v rodine plnej lásky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

Šebková, Hana – Žlnayová, Edita: *Romaňi čhib*, Fortuna, 2001

Gašparová, Eva – Koptová, Anna – Lukáčová, Ingrid: *Romaňi čhib*, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2007

Gašparová, Eva – Lukáčová, Ingrid: *Amari romaňi čhib*, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2016

Gašparová, Eva: *Amari romaňi čhib – pracovný zošit*, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2016

Hübschmannová, Milena – Šebková, Hana – Žigová, Anna: *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, Fortuna, 2001

Kolektív autorov: *Pravidlá rómskeho pravopisu*, Štátny pedagogický ústav Bratislava, 2006

MAŇÁK, Josefa Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. 1. vyd. Brno: Paido, 2003, 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, 153 s. ISBN 978-80-7367-246-1

VETEŠKA, Jaroslava Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-1770-8

BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: Východiska, metody a hry*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 376 s. ISBN 80-7178-479-6.

Rusenko, Arnošt: *Trin pheňa*, Praha: Romaňi čhib, 1992

Romano džaniben, 1995. ISSN 1210-8545, str. 17 – 18

Romano džaniben, 1999. ISSN 1210-8545, s. 92-96

Romano džaniben, 2001. ISSN 1210-8545, s. 112 – 115

Romano džaniben, 2000. ISSN 1210-8545, s. 115 – 117

Romano džaniben, 2002. ISSN 1210-8545, s. 3

Společnost přátel časopisu Romano džaniben, 2002.

ISSN 1210-8545, s. 4

Romano džaniben, 2002. ISSN 1210-8545, s. 58, s. 65 – 66

Romano džaniben, 2003. ISSN 1210-8545, s. 129 – 131, s.131 – 132, s.132 – 134, s. 147 – 149, s. 162 – 164

Romano džaniben, 2017. ISSN 1210-8545, s. 136 – 137, s.138 – 139, s. 142 – 143, s. 144 – 145, s. 150 – 153

Príloha A

Návrhy príprav na vyučovacie hodiny

TEMATICKÝ CELOK: Ja/Moja rodina Me/Miri famiľija

Téma: Predstaviť sa. Hovoriť o svojej rodine.

Jazyková úroveň: A1

Veková kategória: 6 – 11

Ročník: štvrtý (primárne vzdelávanie)

Vypracovala: Darina Tokoliová

Ciele:

Výchovné ciele:

- podporiť a rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov;
- sprostredkovať základné vedomosti v rómskom jazyku (rodina);
- byť prínosom k celkovému vývinu osobnosti žiaka (rozumový, sociálny a emocionálny vývin).

Vzdelávacie ciele:

- naučiť sa krátkymi vetami povedať niečo o sebe a o svojej rodine;
- vedieť pomenovať členov rodiny, tvoriť otázky a odpovede na vyjadrenie veku ľudí;
- rozvíjať jazykové kompetencie žiakov v rómskom jazyku (písomný a ústny prejav).

Metódy a formy:

- motivačný rozhovor;
- kolektívna práca;
- samostatná práca;
- práca s textom;
- práca s obrázkovým materiálom.

Pomôcky:

- učebné texty, obrázkový materiál;
- text – Gen, so vakerel e Kristinka pal peskeri famiľija (Gašparová E. – Lukáčová, I. Amari romaňi čhib, ŠPÚ Bratislava, 2016, 28 – 32 s., upravené).

Metodický postup:

Pozdrav/*Lačho d'ives*.

Oboznámenie žiakov s témou hodiny.

Sikhľuvne adad'ives sikhľuvaha pal oda, ko hine o džene andre amari famiľija, keci lenge berš the so keren./*Žiaci, dnes sa naučíme pomenovať členov rodiny, ich vek a čo robia.*

Hlavná časť

1. fáza – motivácia:

Učiteľ vyvesí na tabuľu obrázky členov rodiny – rodičia, súrodenci, starí rodičia a otázky, napríklad:

1. Ko hin pro čitro?/*Kto je na obrázku?*
2. So dikhen pro čitro?/*Čo vidíte na obrázku?*
3. Sar pes vičinel...?/*Ako sa volá...?*
4. Keci leske/lake berš?/*Koľko má (on/ona) rokov?*

2. fáza – expozícia:

Dnešnou témou hodiny je naučiť sa pomenovať členov rodiny, určiť ich vek naučiť sa povedať, čo robia, používať otázky, ktorými sa pýtame na členov rodiny, ich vek a čo robia.

1. Práca s textom: (uvedený v učebnici: Amari romaňi čhib/Náš rómsky jazyk)

Gen, so vakerel e Kristínka pal peskeri famil'ija./Čítaj, čo hovorí Kristínka o svojej rodine.

Žiaci čítajú nahlas text po častiach a značia si výrazy, ktorým nerozumeli. Po prečítaní textu neznáme výrazy hľadajú v slovníku v záverečnej časti 1. lekcie.

Kristínka vakerel pal peskeri famil'ija.

Andre miri famil'ija sam pandž džene. O dad pes vičinel Jaroslav. Leske hin trandatheštar berš. E daj pes vičinel Marika. The lake hin trandatheštar berš. Mire phrala pen vičinen Tomis the Jožkus. O Tomis hino mandar štar berš phureder. Leske hin dešupandž berš. O Jožkus hino mandar trin berš terneder. Leske hin ochto berš. Sikh'lol te bašavel pre lavuta. Me man vičinov Kristina. Mange hin dešujekh berš. Me phirav pre bazutňi sikhad'i. Amen dživas Belgijate imar štar berš.

2. Vysvetliť žiakom nové slová a žiaci si ich zapíšu do slovníčka.**Slovná zásoba:**

e famil'ija/rodina, e phuri daj, e baba/stará mama, babka, o phuro dad, o papus/starý otec, dedo, e daj/mama, o dad/otec, e bibi/teta, o čhavo/syn, e čhaj/dcéra, e romňi/žena, manželka, o rom/muž, manžel, o kak, o bačis/strýko, o phral/brat, e phen/sestra, daj-dad/rodičia, phrala-pheňa/súrodenci, phureder/starší, staršia, nekphureder/najstarší, najstaršia, terneder/mladší, mladšia, nekterdeder/namladší, najmladšia, o berš/rok, Keci?/Kol'ko?, Sar?/Ako?, So?/Čo?, mandar/odo mňa, bibuškero/nezamestnaný

Otázky na zistenie úrovne pochopenia textu:

1. Keci džene hin andre Kristinkareri famil'ija?/Kol'ko členov je v Kristínkinej rodine?
2. Sar pes vičinel lakero dad?/Ako sa volá jej otec?
3. Keci leske berš?/Kol'ko má rokov?
4. Sar pes vičinel lakeri daj?/Ako sa volá jej mama?
5. Keci lake berš?/Kol'ko má rokov?
6. Sar pen vičinen lakere phrala?/Ako sa volajú jej bratia?
7. Keci berš hin le Tomiske?/Kol'ko rokov má Tomáš?
8. Keci berš hin le Jožkuske?/Kol'ko rokov má Jožko?
9. Keci berš hin la Kristinkake?/Kol'ko rokov má Kristínka?
10. Kaj dživel e Kristínka la famil'ijaha?/Kde žije Kristínka s rodinou?

3. fáza – fixácia:

Žiaci individuálne prezentujú nové učivo. Rozprávajú o členoch svojej rodiny. Učiteľ pomáha žiakom pomocnými otázkami:

1. Keci džene hin andre tiri famil'ija?/Kol'ko členov má tvoja rodina?
2. Sar pes vičinel tiro dad?/Ako sa volá tvoj otec?
3. Keci leske berš?/Kol'ko má rokov?
4. Sar pes vičinel tiri daj?/Ako sa volá tvoja mama?
5. Keci lake berš?/Kol'ko má rokov?
6. Keci phrala/pheňa tut hin?/Kol'kých máš súrodencov?
7. Ko hin tumendar nekphureder?/Kto je z vás najstarší?
8. Hin tut phuri daj the phuro dad?/Máš starých rodičov?
9. Keci tuke berš?/Kol'ko máš rokov?

4. fáza – diagnostika:

Učiteľ spolu so žiakmi slovne zhodnotí priebeh vyučovacej hodiny a zadá domácu úlohu.

Pomocné otázky:

1. Pal soste adađives vakerahas?/O čom sme dnes rozprávali?
2. Save neve lava sikh'liam?/Aké nové slová sme sa naučili?
3. Sar pes phenel roman...?/Ako sa povie po rómsky...?
4. So pes tumenge pre ora pačisa'olas?/Čo sa vám na dnešnej hodine páčilo?
5. Khere sikh'lon savore neve lava./Doma si zopakujte všetky nové slová a naučte sa ich.

TEMATICKÝ CELOK: Príroda a zvieratá

Paña-veša the o džviri

Téma: Pomenovanie domácich a voľne žijúcich zvierat

Jazyková úroveň: A1

Veková kategória: 6 – 11

Ročník: druhý (primárne vzdelávanie)

Vypracovala: Eva Gašparová

Ciele:

Výchovné ciele:

- získať poznatky o starostlivosti a ochrane zvierat;
- pestovať u žiakov kladný vzťah k prírode.

Vzdelávacie ciele:

- vedieť pomenovať niektoré domáce a voľne žijúce zvieratá;
- osvojiť si poznatky z histórie, vedieť o dôležitosti postavenia prírody v rómskej kultúre a úzkej spätosti rómskeho života s prírodou a zvieratami v minulosti;
- naučiť sa tanček, vedieť sa orientovať v priestore.

Metódy a formy:

- motivačný rozhovor;
- kolektívna práca;
- pieseň;
- pexeso.

Pomôcky:

- kartičky s názvami zvierat a kartičky s ich obrázkami

Metodický postup:

Pozdrav/*Lačo d'ives.*

Oboznámenie žiakov s témou hodiny.

Sikhľuvne, adadžives sikhľuvaha sar pen vičinen varesave džviri, save ľikeras khere, save ľikeren o chulaja the sar pen vičinen o voľno džvivpnaskere džviri./*Žiaci, dnes sa naučíme pomenovania niektorých domácich, hospodárskych a voľne žijúcich zvierat.*

Hlavná časť

1. fáza – motivácia:

Učiteľ nadviaže so žiakmi motivačný rozhovor o tom, aké zvieratá chovajú doma.

Opýta sa žiakov, či poznajú známu rómsku pieseň *Odi kaľi mačkica* a vyzve žiakov, aby utvorili kruh a chytili sa za ruky. Žiaci spievajú pesničku ***Odi kaľi mačkica*** a zároveň tancujú po obvode kruhu.

Pomocné otázky:

1. Sikhľuvne, hin khere varekas varesavo džvirov?/*Žiaci, má niekto z vás doma nejaké zvieratko?*
2. Sar pes vičnel?/*Ako sa volá?*
3. So džanes pal leste te phenel?/*Čo viete o ňom povedať?*
4. Prindžaren e gil'i ***Odi kaľi mačkica***?/*Poznáte pesničku **Tá čierna mačička**?*
5. Savo džvirov pes andre gil'i leperel?/*Aké zvieratko sa v pesničke spomína?*
6. Keren jekhetane kereka u chuden pen vastendar./*Urobte kruh a chyťte sa za ruky.*
7. Gil'avas penge e gil'i u paše probal'inas the te khelel./*Zaspievajme si tú pesničku a skúsme si aj zatancovať.*

2. fáza – expozícia:

Spoločne si povedzte všetky názvy zvierat, ktoré deti poznajú a napíšte ich na tabuľu. Rozdeľte ich do skupín napr. domáce, hospodárske, voľne žijúce atď.

Ukážte žiakom kartičky s obrázkami a požiadajte ich, aby našli na tabuli slová.

Uistite sa, že žiaci poznajú výslovnosť všetkých slov.

Pomocné otázky:

1. Sikhľuvne, save džviri prindžaren?/Žiaci, aké zvieratá poznáte?
2. Phenen lengere nava u lekhaven len pre tabuľa./Pomenujte ich a napíšte na tabuľu.
3. Save džviri hine kherutne, save hine chulajengere u save hine voľno džvipnaskere džviri?/Ktoré zvieratá sú domáce, ktoré hospodárske a ktoré voľne žijúce žijúce?
4. Dikhen pro čitro u phenen savo džvirov hin pro čitro. Arakhen lacho nav pre tabuľa./Pomenujte zvieratko, ktoré vidíte na obrázku a nájdite správne pomenovanie na tabuli.

Slovná zásoba:

o paňa-veša/príroda, o džvirov/zviera, e mačka/mačka, o rikono/pes, o papagajis/papagáj, e buzňi/koza, o čiriklo/vták, o graj/kôň, e kachňi/sliepka o bašno/kohút, e papin/hus, e gurumňi/krava, e kačka/kačka, o mačo/ryba, o baličo/ošipana, e nalpa/opica, o sap/ had, o šošoj/zajac, o tigrišis/tiger, o ľevos/lev, o elefantos/slon, o ričh/medveď

3. fáza – fixácia:

Zahrajte si so žiakmi pexeso. Položte kartičky na stôl obrázkami a slovami dolu – kartičky s obrázkami na jednu stranu, kartičky so slovami na druhú stranu. Postupne vyvolávajú žiakov k stolu. Žiaci otočia vždy po jednej kartičke na každej strane. Ak nájdú slovo, ktoré zodpovedá obrázku, obidve kartičky vyberú a položia ich vedľa seba lícom hore.

Ak slovo obrázku nezodpovedá, kartičky otočí žiak späť a na rad príde ďalší zo žiakov.

Bavinaha pekseso/Zahráme si pexeso

Ke kartici le džvirovskere čitroha rodena e kartica le džvirovskere naveha./Ku kartičkám s obrázkami zvierat nájdite kartičku so správnym pomenovaním zvieratka.

4. fáza – diagnostika:

Učiteľ spolu so žiakmi slovne zhodnotí priebeh vyučovacej hodiny a zadá domácu úlohu.

Domáca úloha – žiaci si odpíšu text riekanky z tabule a doma sa ju naučia.

Pomocné otázky:

1. Pal soste adadžives vakerahas?/O čom sme dnes rozprávali?
2. Save neve lava sikhľilam?/Aké nové slová sme sa dnes naučili?
3. Sar pes phenel romanes...?/Ako sa povie po rómsky...?
4. So pes tumenge pre ora pačisaľolas?/Čo sa vám na hodine páčilo?
5. Lekhaven tumenge e giľutňi pal e tabuľa u khere sikhľona o lava./Odpíšte si z tabule text riekanky a doma sa ju naučte.

Riekanka:

O Bobis hino amaro cikno rikonoro,
so merkinel pre amaro kheroro.

Kas jov mištes na prindžarel, andre dvora na mukhel.

TEMATICKÝ CELOK: Rómske remeslá a povolania

Romane buťa the profesiji

Téma: Tradičné a súčasné rómske remeslá

Jazyková úroveň: A2

Veková kategória: 11 – 16

Ročník: ôsmy (nižšie stredné vzdelávanie)

Vypracovala: Eva Gašparová

Ciele:

Výchovné ciele:

- poznať spôsob obživy Rómov v minulosti a v súčasnosti;
- pochopiť život Rómov a ich vzťah k remeselným prácam;
- uvedomiť si význam vzdelávania sa a získania odbornej kvalifikácie ako hlavného predpokladu pre budúce zamestnanie.

Vzdelávacie ciele:

- naučiť sa pomenovania tradičných remesiel a súčasných povolaní;
- upevniť si gramatické učivo o podstatných menách (skloňovanie podstatných mien)
- rozvíjať jazykové kompetencie žiakov v rómskom jazyku (písomný a ústny prejav).

Metódy a formy:

- motivačný rozhovor;
- kolektívna práca;
- samostatná práca;
- práca s textom;
- práca s obrázkovým materiálom.

Pomôcky:

- obrázkový materiál – tradičné rómske remeslá a súčasné povolania;
- kartičky s názvami rôznych rómskych remesiel a povolaní;
- text *Čirlatune the akanutne Romengere buťa* (Gašparová, E. – Lukáčová, I. Amari romaňichib, ŠPÚ Bratislava, 2016, 28 – 32 s., upravené)

Metodický postup:

Pozdrav/*Lačo d'ives*.

Oboznámenie žiakov s témou hodiny.

Žiaci, dnes sa naučíme pomenovania remesiel, ktoré vykonávali Rómovia v minulosti a pomenovania zamestnaní, ktoré vykonávajú v súčasnosti/*Sikhľuvne, adad'ives sikhľuvaha pal oda, save buťa kerenas o Roma čirla u save buťa keren adad'ives*.

Hlavná časť

1. fáza – motivácia:

Učiteľ vyvesí na tabuľu obrázky rôznych remesiel a povolaní, ktoré Rómovia vykonávali v minulosti a ktoré vykonávajú v súčasnosti. Potom nadviaže motivačný rozhovor so žiakmi a pomocou obrázkov oboznámi žiakov s tradičnými rómskymi remeslami a súčasnými povolaniami.

2. fáza – expozícia:

Dnešnou témou hodiny sú tradičné rómske remeslá a súčasne povolania.

1. Práca s textom

Rozdať žiakom text **Čirlatune the akanutne Romengere buťa**

Genen pal oda, save buťa kerenas o Roma varekana the adadžives u lekhaven avri savore buťa leperde andro teks-tos./Čítajte o tom, aké práce vykonávali Rómovia v minulosti a aké práce vykonávajú v súčasnosti. Vypíšte všetky pomenovania remesiel a prác, ktoré sa v texte spomenuli.

Čirlatune the akanutne Romengere buťa

Varekana andro dešušov šelberša o Roma dživenas pal o buťa sar charťi the lavutara. Andro dešocho the šelberš o Roma pes imar zabeše u chudle te kerel buťi pro maľi. Imar akor džanenas te labarel o vapnos the kaštendar o angara. Varesave Roma khuvenas košara, opalki, kerenas metli, labarenas cehli, marenas valki, phirenas pal o purane patave, pal o trasta the pal o cipi, phagerenas o bara pro droma, chanenas avri o chaňiga, handľinenas, kerenas pal o stavbi, kidenas lon andal o londune chara. O lon ananas andro zajdi u phirenas pal o gadže te bikenkerel. Varesave Romňa the drabarenas, heklínenas, khuvenas vaj avrisivkernas. Romane džuvľa dživenas the olestar, hoj khuvenas o šelo u kerenas kefi le grajengere balendar. Phirenas pal o gava le zajdenca. Ko gadže šulavenas o dvori, makhenas avri o bova, pariňarenas o khera. O gadžija len denas vaš e buťi phuvale, ciral, šutlo thud. Ada sa hordinenas o Romňa pro dumo andre zajda. E lepeda pes čhivelas pale pro dumo, o agora pes phandenanglal. Vašoda, hoj o Roma kerenas perdal o gadže ajse buťa, rado len dikhenas, achoľonas peske jekhetane, ačhelas pes the oda, hoj o gadže džanas te bolel le romengere čhavoren. O romane čhavore phirenas andro veš u kidenas chundruľa, maľini, jahodi u o daja len paľis bikenenas.

O Romane lavutara bašavenas bijava, boňa, bali. Bašavenas le bare rajenge. Čirla na sas lavutara, ča jekh o Roma. Vašoda but forutne romane lavutara sle barvale, barvaleder sar aver Roma the feder dživenas. Maškar o Roma arakhena the čačikane majstren. Peskere vastenca keren bašalne. O Vlachike Roma handľinenas the bikenkernas le grajen. O romňija drabarenas pal o karti u the pal o vast. Sas len pharo dživipen, vašoda varesave mušinenas the te čorel, nič aver lenge na ačhelas. Rumuňike balaňara sle čačikane majsri, save kerenas na ča roja the kaštuňa, aľe the čarore u nekbuter balaňa the bare the cikne.

Save buťa keren o Roma adadžives?/Aké práce robia Rómovia v súčasnosti?

O Roma dži akana kerenas buťi sar buťakere manuša pro stavbi sar murara, andro veša čhingerkernas o kašta u o džuvľa andro bišto šelberš nekbuter pratinen andro školi, vaj andro špitali. Maškar o Roma aľe hin the ajse, so dophirde o maškarutne, vaj uče školi. Hine advokata, doktora, sikhľarde, inžiniera, asistenta andro školi, tavibnaskere/kuchara, pincira/kelnera, sasťipnaskere pheňa, frizerki. Čačipen hin, hoj but Roma hine adadžives bibuťakere, nane len avrisikhado ľil u na džanen penge te rodel buťakero than.

2. Vysvetliť žiakom nové slová a žiaci si ich zapíšu do slovníčka.

Slovná zásoba:

te labarel cehli/robiť pálené tehly, te marel valki/robiť nepálené tehly, te phirel pal o purane patave/zbierať staré handry, te phirel pal o trasta/zbierať železo, te phirel pal o cipi/zbierať kože, te phagerel o bara pro droma/lámať kamene na cestách, te labarel o vapnos/páliť vápno, te makhel avri o bova/vymazávať chlebové pece, te chanel avri o chaňiga/vykopávať studne,
te khuvel o šelo/zhotovovať lano, te kerel kefi le grajengere balendar/vyrábať kefy z konských vlasov,
te handľinel le grajenca/obchodovať s koňmi, te kidel chundruľa, maľini, jahodi/zbierať huby, maliny, jahody,
o buťakero than/pracovné miesto, o charťas/kováč, o khuvalo/košíkár,
te khuvel košara/pliešť košíky, o drotaris/drotár, o koritaris/korytár, o cehľaris/tehlár,
e drabarkaňa/veštica, te drabarel pal o vast/veštiť z ruky, te drabarel pal o karti/veštiť z karát, te bašavel/hrať,
o lavutaris/hudobník, o muraris/murár, o asistentos andre sikhadži/asistent v škole, e sasťipnaskeri phen/zdravotná sestra, e sikhľardi/učiteľka, o sikhľardo/učiteľ, o tavibnaskero/kuchár, o pinciris/kelneris/čaišník,
e doktorka/lekárka, o doktoris/lekár, o inžinieris/inžinier, e frizerka/kadernička, o bibuťakero/nezamestnaný,
o čačikane majstri/skutoční majstri

3. Rozdať žiakom kartičky s názvami rôznych rómskych remesiel a povolaní.

Úlohou žiakov je správne pripnúť kartičky k obrázkom rómskych remesiel na tabuli.

3. fáza – fixácia:

Počas tejto fázy si spoločne zopakujeme a upevníme učebný materiál, prostredníctvom kladených otázok, preveríme osvojené poznatky o rómskych remeslách v minulosti a o profesiách a povolaniach, ktoré vykonávajú Rómovia v súčasnosti. Otázky na opakovanie zadávame náhodne vybraným žiakom.

Otázky na zopakovanie a upevnenie učiva

1. Pal soste adad'ives vakerahas?/O čom sme dnes rozprávali?
2. Save buťa kerenas o Roma varekana?/Aké remeslá vykonávali Rómovia v minulosti?
3. So kerenas o romane džuvľa?/Čo robili rómske ženy?
4. So kerenas o romane čhave?/Čo robili rómske deti?
5. So chudenas o Roma le gadžendar vaš peskeri buťi vaj buťakere keribena?/Čo dostávali Rómovia od gazdov za svoju prácu alebo výrobky?
6. Kaj bašavenas o romane lavutara the sar jon dživenas?/Kde hrávali rómski hudobníci a ako žili?
7. Save buťa kerenas o vlachike Roma?/Aké práce vykonávali olašskí Rómovia?
8. So kerenas o vlachike džuvľa?/Čo robili olašské ženy?
9. Pre kaste phenenas, hoj hine čačikane majstri?/O kom sa hovorilo, že sú skutoční majstri?
10. Save buťa keren o Roma akana?/Aké práce vykonávajú Rómovia v súčasnosti?
11. Soske but Romen nane buťi?/Prečo veľa Rómov nemá prácu?

4. fáza – diagnostika:

Učiteľ spolu so žiakmi slovne zhodnotia priebeh vyučovacej hodiny a zadá domácu úlohu.

1. Te sikh'lol o neve lava andal e tema – Čirlatune the akanutne Romengere buťa./Osvojíť si slovnú zásobu z témy – Umelecké činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti.
2. Te rodel o informaciji pal o čirlatune romane buťa pro internetos, vaj te phučel pal lende le phure dadendar u te irinel vajkeci phend'a. /Vyhľadať informácie o tradičných rómskych remeslách na internete alebo doma od starých rodičov a napísať o tom niekoľko viet.

TEMATICKÝ CELOK: Človek a príroda**O manuše o paňa-veša****Téma:** Znečisťovanie životného prostredia**Jazyková úroveň:** B1 – B2**Veková kategória:** 11 – 16**Ročník:** štvrtý (vyššie stredné vzdelávanie)**Vypracovala:** Eva Gašparová**Ciele:****Výchovné ciele:**

- citlivo vnímať a hodnotiť konanie ľudí vo vzťahu k životnému prostrediu;
- vychovávať žiakov k zámernej ochrane prírody.

Vzdelávacie ciele:

- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu;
- osvojiť si primerané vedomosti a poznatky o prírode a jej ochrane, osvojovanie si zručností a návykov ochrany prírody;
- vedieť hodnotiť objektívnosť a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská;
- rozvíjať jazykové kompetencie žiakov v rómskom jazyku (písomný a ústny prejav).

Metódy a formy:

- motivačný rozhovor;
- kolektívna práca;
- samostatná práca;
- práca s textom.

Pomôcky:

- obrázkový materiál – znečisťovanie životného prostredia;
- text *So mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen*

Metodický postup:

Pozdrav/*Lačho d'ives*.

Oboznámenie žiakov s témou hodiny.

Sikhľuvne, adad'ivesutņi tema hin e ekologija, so mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen. Phenaha penge pal o ekologicka problemi, pal o mosardo dživipnaskero maškarutņipen u sar oda doperel pro manušengero sasťipen./ Žiaci, dnešnou témou je ekológia, znečisťovanie životného prostredia. Povieme si o súčasných ekologických problémoch, o znečisťovaní ovzdušia a jeho vplyvu na ľudské zdravie.

Hlavná časť**1. fáza – motivácia:**

Učiteľ vyvesí na tabuľu obrázky znečisťovania životného prostredia. Potom nadviaže motivačný rozhovor so žiakmi a pomocou obrázkov oboznámi žiakov o znečisťovaní životného prostredia – voda, vzduch, pôda.

2. fáza – expozícia:

Dnešnou témou hodiny je ekológia – znečisťovanie životného prostredia.

1. Práca s textom

Rozdať žiakom text **So mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen.**

Genen pal oda, so mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen u lekhaven avri savore naachaľarde lava andro tekstos./*Čítajte o tom, čo znečisťuje naše životné prostredie a vypíšte z textu výrazy, ktorým ste nerozumeli.*

So mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen

Savoro, so mosarel o luftos. Ezera the ezera motora sako đives džan pro droma u mukhen avri andro luftos o plini, save mosaren o luftos – keren smokos, savo o manuša dichinen u savoro lenge ačhel pro buke. Ala plini keren o luftos šutleske buter u buter. E balvaj ala plini buchľarel u paľis le brišindeha pes ada džungipen dochudel andro paňi, andre phuv, andro savoro, so barol pro maľi. Kampel te phenel, hoj o šutle brišinda rozmaren o purane čirlatune khera u o veša Evropate the Amerikate meradon.

Oda, so šaj domarel tele le nipos hin ozonoskere cheva. Ozonos amen arakhel angle nalačhe khameskere thavune. O chemikaliji, so len vičinas freona, keren andro ozonos cheva u paľis pre phuv pen dochuden ultrafijalova thavune, save nasvaľaren le manušen. Hin lendar džungale nasvaľipena, mek the rakovina.

E phuv hin arakhadí atmosferaha, joj ľikerel pre phuv taťipen. Kada procesis pes vičinel sklenikovo efektos u hino ačharutno. But džanle manuša phenen, hoj e Phuv pes igen taťarel oleha, kaj furt buter plini pen dochuden andro luftos.

Maškar ala plini peren o oxidi freoni the metan. U jon ažutinen la atmosferake zoraleder te ľikerel o taťipen.

No te o taťipen pre phuv džala upre, ta visarena pen o klimaticka kondiciji, o ľegos pes rozmukhela, učeder avela o moros u šaj užaras o bare paňa.

Andro čore thema sako berš merel bišupandž milijoni džene ča vašoda, bo nane len žužo paňi u aver milijoni hine nasvale pre malarija the aver infekčna nasvaľipena.

No the andro thema, kaj pes šaj phenel, hoj hin len žužo paňi, hine o leňa mosarde le chemikalijenca the aver odpadoha.

Maškar oda, so mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen hin the o radioaktivno odpados, savo ačhel paš e jadrovo reakcija. Te kada radioaktivno plinos pes dochudel andro luftos, vaj andre phuv, o manuša chuden rakovina, ulon ajse našukar nasvale čhave (kaliki), aľe ada mosardípen anel le manušenge the meriben.

2. Vysvetliť žiakom nové slová a žiaci si ich zapíšu do slovníčka.

Slovná zásoba:

te mosarel o luftos/znečisťovať ovzdušie, o šutle brišinda/kyslé dažde, o veša meradon/lesy zomierajú, ozonoskere cheva/ozonové diery, te domarel tele le nipos/zničiť ľudstvo, te arakhel/chrániť, nalačhe khameskere thavune/zlé slnečné lúče, e phuv hin arakhadí atmosferaha/zem je chránená atmosterou, džanle manuša/vedci, o bare paňa/záplavy, dživipnaskero maškarutņipen/životné prostredie, ačharutno/prírodzený

3. fáza – fixácia:

Počas tejto fázy si spoločne zopakujeme a upevníme učebný materiál, prostredníctvom kladených otázok preveríme osvojené poznatky o znečisťovaní životného prostredia. Otázky na opakovanie zadávame náhodne vybraným žiakom.

Otázky na zopakovanie a upevnenie učiva

1. So mosarel amaro luftos?/Čo znečisťuje naše ovzdušie?
2. So keren o oxidi siratar the dusikostar le luftoha the le paňa-vešenca?/Čo spôsobujú oxidy síry a dusíka v ovzduší a v prírode?
3. So šaj domarel tele le nipos?/Čo môže zničiť ľudstvo?
4. So kerel andro ozonos cheva?/Čo spôsobujú ozonové diery?
5. Sar oda doperel pro manuša?/Ako to dopadá na ľudstvo?
6. Soske pes e Phuv igen taťarel?/Prečo sa Zem veľmi zohrieva?
7. So pes ačhela, te o taťipen pre phuv džala igen upre?/Čo sa stane, ak bude narastať priemerná teplota Zeme?
8. So mek mosarel amaro dživipnaskero maškarutņipen?/Čo ešte znečisťuje naše životné prostredie?

4. fáza – diagnostika:

Učiteľ spolu so žiakmi slovné zhodnotia priebeh vyučovacej hodiny a zadá domácu úlohu.

1. Te sikhľol o neve lava andal e tema **So mosarel amaro dživipnaskero maškarutňipen.** /*Osvojiť si slovnú zásobu z témy – Znečisťovanie životného prostredia.*
2. Te irinel pal oda, sar tu arakhes amaro dživipnaskero maškarutňipen. /*Napísať o tom, ako ty prispievaš k ochrane životného prostredia.*

Príloha B
Návrhy Tematických výchovno-vzdelávacích plánov
podľa Inovovaného rámcového vzdelávacieho programu
rómskeho jazyka

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A1

Ročník: 1.

Časová týždenná dotácia hodín: 1 hodina/33 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja – Moja rodina	4	Pozdravy Oslovenie Predstavenie sa Opýtanie sa na meno Osobné zámená ja – ty Časovanie slovesa te jel (byť) Členovia rodiny	Pozdravy Predstavenie seba a iných Osobné zámená ja – ty Časovanie slovesa te jel (byť) Tvorenie jednoduchých viet Moja rodina Číslovky 1 – 5	Správne pozdraviť učiteľa, spolužiakov, dospelých ľudí. Predstaviť sa a povedať niečo o sebe. Používať tvary slovesa te jel v jednotnom čísle. Položiť otázku: Sar tut vičines? a odpovedať na ňu. Pomenovať členov rodiny (o dad, e daj, e phen, o phral, o papus e baba). Počítať do 5.
X.	Dom, byt/činnosti	4	Náš dom Moja izba Základné farby Prídavné mená	Náš dom Moja izba Základné farby Prídavné mená	Jednoduchými vetami opísať svoj dom, byt, predmety v domácnosti (skamind, stolkos, haďos, šifonos, televiza). Pomenovať základné farby (loľi, belavo, kaľi, parňi, želeno). Používať prídavné mená (cikno, baro, šukar, nevo, purano). Položiť otázku: Kaj bešes? a odpovedať na ňu.
XI.	Moje spoločenstvo Rómske remeslá a povolania	3	Moja komunita Tradičné rómske remeslá	Moja komunita Tradičné rómske remeslá Práca s textom	Porozumieť hlavným bodom rozprávania alebo príbehu zo života Rómov v minulosti. Porozumieť krátkemu rozprávaniu o spôsobe obživy Rómov v minulosti.
XII.	Sviatky a oslavy	3	Vianoce Veľká noc Narodeniny	Vianoce Veľká noc Narodeniny – slovná zásoba	Je oboznámený s tradíciami v rómskych rodinách počas vianočných a veľkonočných sviatkov. Za pomoci učiteľa zhotoviť vianočný pozdrav. Povedať jednoduché želanie k Vianociam a Novému roku (Bachtaľi Karačoňa the Nevo berš). Vie reagovať na otázku: Keci tuke berš?

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
I.	V škole/V triede	3	Do školy Moja trieda Tvorenie jednoduchých otázok a odpovedí Pokyny v triede Číslovky 5 – 10	Do školy Moja trieda Tvorenie jednoduchých otázok a odpovedí Pokyny v triede Číslovky 5 – 10	Porozumieť základným pravidlám a každodenným činnostiam v škole (te sikh'ol, te genel, te irinel, te ginel, te ma'inel). Správne reagovať na pokyny v triede (ačh opre!, beš tele! irin!, gen!, gin! phen!).
II.	Cestovanie a doprava	3	Dopravné prostriedky Ako sa správame na ceste	Dopravné prostriedky Ako sa správame na ceste Práca s obrázkovým materiálom	Porozumieť základným slovám, ktoré označujú spôsoby prepravy (busos, motoris, bicig'la, eroplanos, mašina, vilaňis, semaforis, šifa). Pomenovať dopravné prostriedky podľa obrázkov. Reagovať na jednoduché otázky súvisiace s dopravou.
III.	Jedlo a oblečenie	3	Základné potraviny Ovocie a zelenina Oblúbené jedlo Oblečenie	Základné potraviny Ovocie a zelenina Oblúbené jedlo Oblečenie	Pomenovať základné potraviny (maro, thud, teja, čhil, jandro, marik'li, phuvale, mas). Porozumieť kľúčovým slovám označujúcich potraviny a jedlá, ktoré jedia v rómskych rodinách. Pomenovať niektoré druhy ovocia a zeleniny. Kľúčovými slovami vyjadriť čo má rád (Me rado chav maro čhileha). Pomenovať časti odevu (cholov, gad, rok'la, sveteris, šlafrogos, kamaš'li). Pomenovať oblečenie aj s farbou.
IV.	Čas, ročné obdobia a počasie	3	Ročné obdobia Počasie v jednotlivých ročných obdobiach Dni v týždni Čas	Ročné obdobia Počasie v jednotlivých ročných obdobiach Práca s obrázkovým materiálom Dni v týždni Čas	Pomenovať ročné obdobia a rozoznať názvy ročných období podľa obrázkov. Pomocou obrázkov identifikovať kľúčové informácie o počasí (kham, balvaj, brišind, jiv, šil, tates). Pomenovať dni v týždni. Určiť čas – celé hodiny.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Príroda a zvieratá	4	Domáce zvieratá Moje obľúbené zvieratko	Domáce zvieratá Moje obľúbené zvieratko Práca s obrázkovým materiálom Tvorenie jednoduchých viet	Pomenovať domáce zvieratá podľa obrázkov (rikono, mačka, guruvňi, graj, kachňi, balo, bakro). Jednoduchými vetami opísať svoje obľúbené zvieratko.
VI.	Voľný čas, záľuby Opakovanie učiva	3	Činnosti vo voľnom čase Športové disciplíny – letné, zimné	Činnosti vo voľnom čase Športové disciplíny – letné, zimné Práca s obrázkovým materiálom Tvorenie jednoduchých viet	Rozpoznať činnosti počas dňa podľa obrázkov. Pomenovať niektoré druhy športov. Kľúčovými slovami povedať čo robí počas dňa.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A1

Ročník: 2.

Časová týždenná dotácia hodín: 1 hodina/33 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja – Moja rodina	4	Pozdravy Časti dňa Zoznámenie sa Členovia rodiny Popis jednotlivých členov Osobné zámená Určitý člen o, e Privlastňovacie zámená môj – tvoj	Pozdravy Časti dňa Zoznámenie sa Členovia rodiny Popis jednotlivých členov Osobné zámená Určitý člen o, e Privlastňovacie zámená môj – tvoj	Pozdraviť sa a rozlišovať časti dňa. Používať určitý člen (o dad, e daj). Pomenovať podľa obrázku alebo fotografie členov rodiny. Pozná rodinné vzťahy. Priradiť ľudí pomocou zámen môj – tvoj (miro dad, tiro dad, miri daj, tiri dad).
X.	Dom, byt/činnosti	4	Miestnosti v dome Zariadenie izby Predložky v, na, pod Časovanie slovesa te jel (byť)	Miestnosti v dome Zariadenie izby Predložky v, na, pod Časovanie slovesa te jel (byť)	Popísať svoj dom, izbu. Priradiť k izbe zariadenie, jeho veľkosť, farbu a počet. Orientovať sa v priestore pomocou predložiek. Používať sloveso te jel (byť) v jednoduchých vetách.
XI.	Moje spoločenstvo Rómske remeslá a povolania	3	Symbyly Rómov - rómska hymna, zástava Opis mesta, dediny Budovy v meste Číslovky 10 – 30	Symbyly Rómov - rómska hymna, zástava Opis mesta, dediny Budovy v meste Číslovky 10 – 30	Opísať rómsku zástavu. Vymenovať hlavné budovy v meste a poznať účel budov. Počítať jednoduché príklady od 10 do 30.
XII.	Sviatky a oslavy	3	Vianoce Veľká noc Narodeniny	Vianoce Veľká noc Narodeniny – slovná zásoba	Jednoduchými vetami porozprávať o zvykoch a tradíciách v rodine. Za pomoci učiteľa zhotoviť vianočný pozdrav.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
I.	V škole/V triede	3	Predmety v škole Pokyny v triede Tvorenie jednoduchej otázky Množné číslo podstatných mien	Predmety v škole Pokyny v triede Tvorenie jednoduchej otázky Množné číslo podstatných mien	Pomenovať školské predmety a priradiť k nim spôsobilosti. Položiť jednoduché otázky. Rozlišovať množné číslo podstatných mien. Reagovať na jednoduché pokyny v triede.
II.	Cestovanie a doprava	3	Dopravné prostriedky Ako sa správame na ceste Práca s obrázkovým materiálom – dopravné značky	Dopravné prostriedky Ako sa správame na ceste Práca s obrázkovým materiálom – dopravné značky	Porozumieť základným slovám, ktoré označujú spôsoby prepravy. Pomenovať dopravné prostriedky podľa obrázkov. Reagovať na jednoduché otázky súvisiace s dopravou.
III.	Jedlo a oblečenie	4	Pomenovanie jedla a nápojov Vyjadrenie pocitu hladu a smädu Obohatenie slovnej zásoby o jedlách a nápojoch Vyjadrenie vzťahu – mám – nemám rád Pomenovať ďalšie druhy ovocia a zeleniny	Pomenovanie jedla a nápojov Vyjadrenie pocitu hladu a smädu Vyjadrenie vzťahu – mám – nemám rád Ovocie a zelenina	Pomenovať niektoré druhy jedál a nápojov. Rozprávať o obľúbenom jedle a nápoji. Pomenovať druhy ovocia a zeleniny. Vyjadriť čo mám a nemám rád.
IV.	Čas, ročné obdobia a počasie	3	Ročné obdobia Počasie Mesiace v roku	Ročné obdobia Počasie Mesiace v roku	Pomenovať ročné obdobia a povedať čo súvisí s jednotlivými ročnými obdobiami (počasie, deň/ noc). Pomenovať mesiace v roku. Prepísať a odpísať slová súvisiace s počasím a ročnými obdobiami.
V.	Príroda a zvieratá	3	Domáce zvieratá Voľne žijúce zvieratá Rastliny	Domáce zvieratá Voľne žijúce zvieratá Rastliny	Pomenovať niektoré domáce a voľne žijúce zvieratká podľa obrázkov. Pomenovať niektoré druhy rastlín podľa obrázkov.
VI.	Voľný čas, záľuby Opakovanie učiva	3	Činnosti vo voľnom čase Režim dňa Oblíbené hračky	Činnosti vo voľnom čase Režim dňa Oblíbené hračky	Jednoduchými vetami opísať činnosti počas dňa (te uštel upre, te morel pes, te urel pes, te uchanel pes, te chal, te sikhľol, te bavinel pes, te sovel). Opísať činnosti podľa obrázkov. Kľúčovými slovami, jednoduchými vetami odpovedať na otázky týkajúce sa obľúbených hračiek.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A1

Ročník: 3.

Časová týždenná dotácia hodín: 1 hodina/33 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja – Moja rodina	4	Základné informácie o sebe (vek, vlastnosti, výzor) Členovia rodiny Časti tela Sponové sloveso <i>hin/o, hiñi, hine</i> Prídavné mená	Základné informácie o sebe (vek, vlastnosti, výzor) Členovia rodiny Časti tela Sponové sloveso <i>hin/o, hiñi, hine</i> Prídavné mená	Jednoduchými vetami opísať seba. Jednoduchými vetami opísať členov rodiny. Pomenovať časti tela. Správne používať sloveso <i>hin/o, hiñi, hine</i> . Rozlišovať mužský a ženský rod prídavných mien.
X.	Dom, byt/činnosti	4	Bydlisko, bývanie Rôzne typy bytov, domov Predmety a nábytok v dome, miesta kde sa nachádzajú Dôležité každodenné činnosti v domácnosti Príslovky miesta Prítomný čas sloviess I., II., III. triedy	Bydlisko, bývanie Rôzne typy bytov, domov. Predmety a nábytok v dome, miesta kde sa nachádzajú Dôležité každodenné činnosti v domácnosti Príslovky miesta Prítomný čas sloviess I., II., III. triedy	Rozprávať o svojom domove. Pomenovať nábytok v dome/byte a jeho umiestnenie. Pomenovať dôležité každodenné činnosti v domácnosti (e daj tavel, o dad bajinel pal o čhave, e phen pratinel). Používať prítomný čas sloviess I., II., III. triedy. Používať príslovky miesta (adaj, odoj, avri, andre, khere).
XI.	Moje spoločenstvo Rómske remeslá a povolania	3	Symboly Rómov - rómska hymna, zástava Opis mesta, dediny Budovy v meste Povolania členov rodiny Číslovky 1 – 100	Symboly Rómov - rómska hymna, zástava Opis mesta, dediny Budovy v meste Povolania členov rodiny Číslovky 1 – 100	Pomocou kľúčových slov a jednoduchých fráz opísať svoje spoločenstvo. Opísať rómsku zástavu. Vymenovať hlavné budovy v meste a poznať účel budov. Jednoduchými vetami porozprávať o remeslách alebo povolaniach členov rodiny. Vymenovať a napísať číslovky 1 – 100.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XII.	Sviatky a oslavy	3	Vianoce Veľká noc Kedy máš narodeniny? Koľko máš rokov? Ako oslavuješ narodeniny? Vyjadriť želania Pozdraviť niekoho Pozvať niekoho domov	Vianoce Veľká noc Narodeniny	Rozoznať a pochopiť slová označujúce sviatky, oslavy a výnimočné udalosti. Vedieť jednoduchými vetami odpovedať na položené otázky. Vedieť jednoduchými vetami rozprávať o svojich želaniach. Vedieť používať slovo prosím a ďakujem, želám a pod. Porozumieť základným výrazom pre hudbu, piesne a tance, ktoré sú typické pre rómske oslavy.
I.	V škole/V triede	3	Činnosti v škole Školské pomôcky Pokyny v triede a plnenie pokynov Školské predmety Oblúbený predmet	Činnosti v škole Školské pomôcky Pokyny v triede Školské predmety Oblúbený predmet	Jednoduchými frázami/vetami opísať každodenné činnosti v škole. Pomenovať školské pomôcky a povedať načo ich potrebujeme. Porozumieť pokynom v triede a splniť ich. Pomenovať školské predmety a povedať, ktorý predmet je jeho oblúbený.
II.	Cestovanie a doprava	3	Dopravné prostriedky Cestujeme do školy Cestovanie Rómov v minulosti	Dopravné prostriedky Cestujeme do školy Cestovanie Rómov v minulosti	Opísať spôsoby, akými ľudia zvyknú cestovať. Jednoduchými vetami opísať svoju cestu do školy. Jednoduchými vetami opísať cestovne Rómov v minulosti.
III.	Jedlo a oblečenie	3	Prestrieť stôl. Rôzne chute potravín (<i>sladký, slaný, kyslý, štiplavý,...</i>) Ovocie a zelenina Zdravé a nezdravé jedlá Rómske jedlá	Ako prestrieť stôl. Rôzne chute potravín (<i>sladký, slaný, kyslý, štiplavý,...</i>) Ovocie a zelenina Zdravé a nezdravé jedlá Rómske jedlá	Pomenovať kľúčové slová označujúce pomenovania jedál, základné postupy a pokyny pri varení a príprave jedál, ktoré sa jedia v rómskych domácnostiach a počas osláv. Pomenovať potraviny, ktoré sú zdravé a ktoré nezdravé. Pomenovať ďalšie druhy ovocia a zeleniny.
IV.	Čas, ročné obdobia a počasie	3	Ročné obdobia – počasie Činnosti v jednotlivých ročných obdobiach. Časové údaje	Ročné obdobia – počasie Činnosti v jednotlivých ročných obdobiach Časové údaje	Jednoduchými vetami rozprávať o činnostiach, ktoré je možné robiť na jar, v lete, v jeseni, v zime (šport, práce v záhrade, práce doma). Pomenovať časti dňa, dni v týždni, mesiace v roku.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Príroda a zvieratá	4	Domáce zvieratá Voľne žijúce zvieratá – kde ich môžeme vidieť. Rastliny Oblíbené zvieratko	Domáce zvieratá Voľne žijúce zvieratá Rastliny Oblíbené zvieratko Práca s obrázkovým materiálom	Jednoduchými frázami odpovedať na otázky o tom, ako sa chovajú zvieratá, kde žijú, o svojom oblíbenom zvieratku. Jednoduchými frázami odpovedať na otázky o tom, ako a kde sa pestujú rastliny a zelenina. Pomenovať zvieratá a rastliny na obrázkoch. Vyhľadať v texte slová označujúce najbežnejšie zvieratá.
VI.	Voľný čas, záľuby Opakovanie učiva	3	Opis činností vo voľnom čase Záľuby Oblíbený šport Oblíbené hračky	Opis činností vo voľnom čase Záľuby Oblíbený šport Oblíbené hračky	Prostredníctvom gesta, kľúčových slov a jednoduchých fráz/viet naznačiť, na akých súťažiach alebo voľnočasových aktivitách sa zúčastnil a akým záľubám sa venuje. Porozprávať o oblíbených hračkách a oblíbenom športe.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A1

Ročník: 4.

Časová týždenná dotácia hodín: 1 hodina/33 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja – Moja rodina	4	Základné informácie o sebe (meno, bydlisko, škola, trieda, súrodenci, rodičia, hobby) Záľuby a zážitky Časti tela - určenie miesta bolesti Informácie o rodinných príslušníkoch Jednotné a množné číslo podstatných mien Oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu	Základné informácie o sebe Záľuby a zážitky Časti tela Opis rodinných príslušníkov Jednotné a množné číslo podstatných mien Oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu	Prečítať veku primerané príbehy, rozprávky zo života rómskej rodiny a spoločenstva. Krátkymi vetami povedať niečo o sebe, opísať svoj výzor, porozprávať o svojich zážitkoch, každodenných činnostiach, o rodine. Začať, udržať a ukončiť jednoduchý rozhovor. Rozlíšiť jed. a množ. číslo podstatných mien. Používať oikoklitické podstatné mená.
X.	Dom, byt/činnosti	4	Opis bytu/domu Zariadenie v byte (nábytok) Rôzne typy bytov Každodenné činnosti v domácnosti Denný režim Postavenie a činnosti detí a mladších členov rodiny Stupňovanie prídavných mien (pravidelné a nepravidelné stupňovanie)	Opis bytu/domu – nábytok Každodenné činnosti v domácnosti Denný režim Proces učenia sa od rodičov alebo starších členov rodiny Stupňovanie prídavných mien (pravidelné a nepravidelné stupňovanie)	Odpovedať na základné otázky o domove. Napísať krátky text s opisom svojho domu/bytu. Opísať činnosti bežného dňa. Spýtať sa rodičov alebo starších členov rodiny na oblečenie, jedlá, ktoré sa nosili a jedli v minulosti. Stupňovať niektoré prídavné mená.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Moje spoločenstvo Rómske remeslá a povolania	3	Život v meste, na dedine, v rómskej komunite Budovy v meste (obchod, banka, pošta ...) Údaje o smere a mieste, ktoré žiaci navštívili Najobľúbenejšie miesto v mieste bydliska Tradičné rómske remeslá Produkty rôznych remesiel Súčasná povolania a aktivity Rómov	Život v meste, na dedine, v rómskej komunite Budovy v meste Údaje o smere a mieste, ktoré žiaci navštívili Najobľúbenejšie miesto v mieste bydliska Tradičné rómske remeslá Súčasná povolania a aktivity Rómov	Odpovedať na jednoduché otázky o miestach, ktoré žiak navštívil. Porozumieť kľúčovým slovám o činnostiach rómskeho spoločenstva. Jednoduchými vetami porozprávať o rómskych remeslách.
XII.	Sviatky a oslavy	3	Príprava osláv – narodeniny, vianočné a veľkonočné sviatky Príležitosti, pri ktorých sa stretnú jednotlivé spoločenstvá Rómov Významné oslavy v mojom živote Používať prítomný čas sloviess I., II., III. triedy	Blahoželanie k narodeninám Vianoce, Veľká noc – zvyky Významné oslavy v mojom živote Prítomný čas sloviess I., II., III. triedy	Blahoželať k narodeninám, povedať vinš, opísať narodeninovú oslavu. Porozumieť kľúčovým slovám v texte o rómskych tradíciách a zvykoch. Používať slovesá I., II., III. triedy v prítomnom čase.
I.	V škole/V triede	3	Čo všetko sa nachádza v škole, v triede Školské pomôcky a predmety Môj obľúbený predmet Činnosti v škole Vypýtať si niečo a ospravedlniť sa Základné predložky (andre, ke, kije, paš) Číslovky 1 – 100 (opakovanie)	Škola/trieda – zariadenie Školské pomôcky a predmety Môj obľúbený predmet Činnosti v škole Používať základné predložky (andre, ke, kije, paš) Číslovky 1 – 100 (opakovanie)	Vie prečítať krátky text o škole. Vie rozoznať označenia alebo základné pomôcky v triede. Vie požiadať o dovoľenie, vypýtať známe predmety, opísať situácie v triede. Vie napísať krátky text s opisom triedy a ostatných žiakov v triede. Vie vymenovať číslovky 1 – 100.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Cestovanie a doprava	3	Rôzne druhy dopravy Akým spôsobom rád/a cestujem Skúsenosti s cestovaním, zážitky Kde by som rád cestoval v budúcnosti Tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov Slovosled v oznamovacej vete	Rôzne druhy dopravy Skúsenosti s cestovaním, zážitky Tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov Slovosled v oznamovacej vete	Prečítať jednoduché texty o cestovaní alebo doprave. Odpovedať na otázky, akým spôsobom rád cestuje. Pomenovať a stručne opísať dopravné prostriedky. Napísať krátky text o jednotlivých druhoch dopravy. Správne tvoriť oznamovacie vety.
III.	Jedlo a oblečenie	4	Potraviny/Jedlo Pomenovať rôzne chute potravín (<i>sladký, slaný, kyslý, štipľavý,...</i>) Pomenovať druhy ovocia a zeleniny Oblíbené jedlo, nápoj Oblečenie – letné, zimné Frázy súvisiace s pohostinnosťou Význam pohostinnosti v rómskom spoločenstve	Potraviny/Jedlo Ovocie a zelenina Oblíbené jedlo, nápoj Oblečenie – letné, zimné Frázy súvisiace s pohostinnosťou Význam pohostinnosti v rómskom spoločenstve	Porozumieť pokynom týkajúcich sa udržiavania čistoty pri príprave jedla a udržiavaní čistoty v obliekaní. Vie jednoslovné alebo jednoduchými vetami odpovedať na otázky o jedle a oblečení. Vie pomenovať niektoré druhy ovocia a zeleniny. Vie napísať krátke texty, v ktorých opíše svoje oblíbené oblečenie a jedlo.
IV.	Čas, ročné obdobia a počasie	3	Znaky jednotlivých ročných období Činnosti v jednotlivých ročných obdobiach Oslava a sviatky v jednotlivých ročných obdobiach Oblíbené ročné obdobie, oblíbený deň	Znaky jednotlivých ročných období Činnosti v jednotlivých ročných obdobiach Oslava a sviatky v jednotlivých ročných obdobiach Oblíbené ročné obdobie, oblíbený deň	Identifikovať slová súvisiace s počasím alebo ročnými obdobiami. Klást a odpovedať na otázky o počasí. Jednoduchými vetami opísať oblíbený deň, počasie, ročné obdobie.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Príroda a zvieratá	3	Domáce zvieratá Voľne žijúce zvieratá – kde žijú, kde ich môžeme vidieť Druhy rastlín, ktoré sa pestujú na rôzne účely Zvieratá v rómskych rozprávkach a príbehoch Moje obľúbené zvieratko	Domáce a divé zvieratá Druhy rastlín, ktoré sa pestujú na rôzne účely Zvieratá v rómskych rozprávkach a príbehoch Moje obľúbené zvieratko	Prečítať a porozumieť krátkemu textu o zvieratách a prírode. Odpovedať na otázky o chove zvierat, pestovaní rastlín. Jednoduchými vetami porozprávať o obľúbenom zvieratku. Napísať jednoduché vety o domácich a divých zvieratách.
VI.	Voľný čas, záľuby Opakovanie učiva	3	Pomenovať športové disciplíny (zimné, letné) Porozprávať o obľúbenom športe Činnosti, ktoré robíme vo voľnom čase. Spoločné trávenie voľného času Opakovanie učiva	Športové disciplíny (zimné, letné) Obľúbený šport Činnosti vo voľnom čase Opakovanie učiva	Porozprávať o koníčkoch, súťažiach a iných činnostiach. Pomenovať niektoré zimné a letné druhy športu. Napísať krátky text o záľubách, obľúbenom športe a voľnočasových aktivitách.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A2

Ročník: 5.

Časová týždenná dotácia hodín: 2 hodiny/66 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Rodina a spoločnosť	8	Osobná charakteristika Meno, adresa, dátum narodenia, pohlavie, stav Rodina – rodičia, súrodenci, starí rodičia, ďalšia rodina Opis osoby, vlastnosti, vzhľad, vzdelanie, plány a želania Zámená – osobné , privlastňovacie, ukazovacie Podstatné mená – skloňovanie, prídavné mená – skloňovanie, stupňovanie	Osobná charakteristika Meno, adresa, dátum narodenia, pohlavie, stav Rodina – rodičia, súrodenci, starí rodičia, ďalšia rodina Opis osoby, vlastnosti, vzhľad, vzdelanie Plány a želania Zámená – osobné , privlastňovacie, ukazovacie Podstatné mená – skloňovanie Prídavné mená – skloňovanie, stupňovanie	V každodenných situáciách ústne aj písomne pozdraviť, odpovedať na pozdrav a rozlúčiť sa. Vyjadriť svoje plány do blízkej budúcnosti. Vyplniť jednoduchý formulár (osobný dotazník), uviesť meno, údaje o narodení, národnosť, adresu, pohlavie. Skloňovať podstatné mená a prídavné mená. Stupňovať prídavné mená.
X.	Náš domov	8	Náš byt (dom) Moja izba Rodné mesto/dedina Život v meste a na vidieku Slovesá – prít. čas sloves I. a II. triedy Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania Spôsob tvorenia otázok z hľadiska intonácie Predložky s významom andre, ke, kije, paš Spojky – the, u, ta	Náš byt (dom) Moja izba Rodné mesto /dedina Život v meste a na vidieku Slovesá – prít. čas sloves I. a II. triedy Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania Spôsob tvorenia otázok z hľadiska intonácie Predložky s významom andre, ke, kije, paš Spojky – the, u, ta	Jednoduchým spôsobom opísať zariadenie v dome, opísať činnosti členov rodiny. Nadviazať krátky dialóg, klásť jednoduché otázky k danej téme. Jednoduchým spôsobom opísať a porozrávať o mieste, kde býva. Porozumieť hlavným bodom konverzácie alebo textu o výhodách a nevýhodách bývania na dedine a v meste. Napísať krátky text s opisom svojho domu/bytu.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Voľný čas, záľuby	6	Denný režim Môj pracovný čas Činnosti popoludní Ako trávim večer Môj víkend Záujmová činnosť, hudba, oblúbený TV program, film Časopisy a knihy Slovesá – perfektum sloviess I. a II. triedy	Denný režim Môj pracovný čas Záujmová činnosť Časopisy a knihy Slovesá – perfektum sloviess I. a II. triedy	Porozprávať o činnostiach počas dňa. Porozumieť hlavné myšlienky nahrávok a textov, ktoré sú mu známe a osahujú minimálny počet neznámych slov. Pomocou jednoduchých fráz a viet opísať svoju voľnočasovú činnosť. Časovať slovesá I. a II. slovesnej triedy v perfekto.
XII.	Vzdelanie Rómske remeslá a povolania	6	Naša trieda Môj oblúbený (neoblúbený predmet) Moje budúce povolanie Školský systém Slovesá – budúci čas sloviess I. a II. triedy	Naša trieda Môj oblúbený/neoblúbený predmet Moje budúce povolanie Školský systém Slovesá – budúci čas sloviess I. a II. triedy	Opísať svoju triedu a školu. Načrtnúť svoje plány do budúcnosti, porozprávať o povolaniach, ktoré vykonávali Rómovia v minulosti a teraz. Pomocou jednoduchých viet opísať školský systém na Slovensku. Časovať slovesá v budúcom čase.
I.	Človek na cestách	6	Dopravné prostriedky Slovensko Krajiny, mestá, ktoré som navštívil Slovesá III. triedy Príslovky	Dopravné prostriedky Slovensko Krajiny, mestá, ktoré som navštívil Slovesá III. triedy Príslovky	Jednoduchým spôsobom porozprávať o krajinách a mestách, ktoré navštívil. Porozprávať o krajine v ktorej žije – napísať krátky text o Slovensku. Napísať jednoduché vety o cestovaní Rómov v minulosti. Časovať slovesá III. triedy. Tvoríť príslovky.
II.	Človek a príroda Čas a počasie	6	Zvieratá/fauna Počasie Rastliny/flóra	Zvieratá/fauna Počasie Rastliny/flóra Práca s obrázkovým materiálom	Jednoduchými vetami opísať oblúbené počasie, ročné obdobie. Jednoduchými vetami opísať zvieratá, ktoré má rád. Napísať krátky text o oblúbenom zvieratku. Pomenovať rastliny na obrázkoch.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
III.	Ľudské telo, starostlivosť o zdravie	8	Ľudské telo Fyzické charakteristiky Charakterové vlastnosti človeka Choroby a nehody Číslovky 1 – 1000	Ľudské telo Fyzické charakteristiky Charakterové vlastnosti človeka Choroby a nehody Číslovky 1 – 1000	Vymenovať časti ľudského tela. Opísať seba samého, spolužiaka, rodiča a pod. S použitím sérií fráz alebo viet porozprávať o chorobách a ich prevencii. Pomocou jednoduchých viet opísať zdravý spôsob života. Napísať jednoduché vety o chorobách a ich prevencii. Napísať jednoduché vety o liečení Rómov v minulosti. Vie vymenovať číselky 1 – 1000.
IV.	Výživa a zdravie	6	Zelenina a ovocie Nápoje Stravovacie návyky Stravovacie zariadenia Zdravá výživa	Zelenina a ovocie Nápoje Stravovacie návyky Stravovacie zariadenia Zdravá výživa	Vymenovať druhy ovocia a zeleniny. Jednoduchými vetami rozprávať o stravovacích návykoch (raňajky, obed, večera). Pýtať sa a odpovedať na základné otázky o jedle/nápojoch, ktoré má alebo nemá rád. Odpovedať na jednoduché otázky o zdravej výžive. Odpovedať na jednoduché otázky o stravovacích zariadeniach.
V.	Sviatky a oslavy	6	Rodinné sviatky Štátne a cirkevné sviatky Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami	Rodinné sviatky Štátne a cirkevné sviatky Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami	Pomenovať štátne a cirkevné sviatky. Prečítať a rozumieť textu alebo príbehu o zvykoch a tradíciách Rómov súvisiacich so sviatkami. Jednoducho odpovedať na otázky o sviatkoch alebo príležitostiach, ktoré sú pre jeho rodinu alebo spoločenstvo významné.
VI.	Odievanie a móda Opakovanie učiva	6	Základné druhy oblečenia Výber oblečenia na rôzne príležitosti Odievanie mladých ľudí Odievanie Rómov v minulosti	Základné druhy oblečenia Výber oblečenia na rôzne príležitosti Odievanie mladých ľudí Odievanie Rómov v minulosti	Jednoduchými vetami povedať o oblečení na rôzne príležitosti (škola, svadba, sviatky a pod.). Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní Rómov v minulosti. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o odievaní mladých ľudí.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A2

Ročník: 6.

Časová týždenná dotácia hodín: 2 hodiny/66 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Rodina a spoločnosť	6	Vzťahy v rodine Komunikácia s členmi rodiny a ľuďmi z komunity Člen	Vzťahy v rodine Komunikácia s členmi rodiny a ľuďmi z komunity Člen	Jednoduchými vetami opísať vzťahy v rodine. Ako sa prejavuje úcta (paťiv) k starším členom rodiny alebo komunity. Správne používať členy pri podstatných menách, rozlišovať mužský rod, ženský rod a množné číslo.
X.	Náš domov	8	Zariadenie bytu Domov a jeho okolie Práca s textom	Zariadenie bytu Domov a jeho okolie Práca s textom – čítanie s porozumením	Pomocou jednoduchých viet opísať svoj dom/byt, jeho okolie a zariadenie domu/bytu. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu. Prečítať a rozumieť jednoduchému textu, ktorý opisuje každodenné činnosti v domácnosti.
XI.	Ľudské telo, starostlivosť o zdravie	7	Charakterové vlastnosti človeka Choroby a nehody Hygiena a starostlivosť o telo Zámená Prídavné mená	Charakterové vlastnosti človeka Choroby a nehody Hygiena a starostlivosť o telo Zámená – osobné, prívlastňovacie, ukazovacie Prídavné mená	Pomenovať vlastnosti človeka a používať ich v komunikácii. S použitím fráz alebo viet porozprávať o chorobách a ich prevencii. Pomocou fráz alebo viet porozprávať o hygiene a starostlivosti o telo. Používať prídavné mená v mužskom a ženskom rode (šuko/-i, cikno/-ňi, učo/-i, hamišno/-ňi, buťakero/-i a iné).
XII.	Človek na cestách	6	Dopravné prostriedky Možnosti cestovania Cestovanie do zahraničia Slovesá	Dopravné prostriedky Možnosti cestovania Cestovanie do zahraničia Sloveso – te dromarel	Sledom fráz alebo viet opísať akým spôsobom chodí každý deň do školy. Stručne povedať, kam a akým spôsobom môžu ľudia cestovať. Používať sloveso te dromarel v prítomnom, minulom a budúcom čase.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
I.	Vzdelávanie	6	Učebné predmety Môj obľúbený (neobľúbený) predmet Práca s textom Slovesá Podstatné mená	Učebné predmety Môj obľúbený (neobľúbený) predmet Práca s textom – čítanie s porozumením Slovesá - te sikh'ol, te vakerel, te ginel/rachinel, te genel, te irinel/lekhavel, te kresl'inel/čitrael	Jednoduchými vetami opísať obľúbený či neobľúbený učebný predmet. Prečítať a rozumieť krátkemu textu o škole s vysokou frekvenciou slov, ktoré žiaci už poznali alebo sa ich nedávno naučili. Používať slovesá te sikh'ol, te vakerel, te ginel/rachinel, te genel, te irinel/lekhavel, te kresl'inel/čitrael v prítomnom, minulom a budúcom čase.
II.	Rómske remeslá a povolania	6	Tradičné rómske remeslá Súčasná povolania Rómov Práca s textom	Tradičné rómske remeslá Súčasná povolania Rómov Práca s textom – počúvanie s porozumením	Porozumieť informáciám o tradičných rómskych remeslách. Pýtať sa jednoduchými otázkami na typické remeslá Rómov v minulosti a ich súčasné povolania.
III.	Človek a príroda	8	Počasie Klíma Človek a jeho životné prostredie Príslovky Slovesá	Počasie Klíma Človek a jeho životné prostredie Príslovky spôsobu a času Slovesá – te del, te sitinel, te phurdel, te fad'inel	Jednoduchými vetami opísať jar, let, jesenné a zimné počasie. Vysvetliť pojem „klíma a podnebie“ a povedať, aké podnebie je na Slovensku. Tvoríť príslovky spôsobu a času (šukares, tates, šil, džungales, adad'ives, idž, raťi). Používať slovesá te del, te sitinel, te phurdel, te fad'inel v prítomnom, minulom a budúcom čase.
IV.	Voľný čas, záľuby	6	Záľuby Literatúra, divadlo a film Slovesá	Záľuby Literatúra, divadlo a film Slovesá – te dikhel, te bavinel, te šunel	Porozumieť informáciám o významných rómskych spisovateľoch. Napísať krátky text, kde s použitím známej slovnice opíše svoje najobľúbenejšie voľnočasové činnosti alebo záľuby. Používať slovesá te dikhel, te bavinel, te šunel v prítomnom, minulom a budúcom čase.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Výživa a zdravie Sviatky a oslavy	7	Stravovacie návyky Slovenská a rómska kuchyňa Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami Práca s textom Slovesá	Stravovacie návyky Slovenská a rómska kuchyňa Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami Práca s textom – počúvanie s porozumením Slovesá – te tavel, te chal, te pijel	Pomenovať potraviny a nápoje. Rozprávať, ako sa stravuje ráno, na obed a večer. Porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania o rómskej a slovenskej kuchyni. Jednoduchými vetami povedať, aké jedlá sú zdravé a aké nezdravé. Používať slovesá te tavel, te chal, te pijel v prítomnom, minulom a budúcom čase.
VI.	Odievanie a móda	6	Základné druhy oblečenia Výber oblečenia na rôzne príležitosti Odievanie Rómov v minulosti Práca s textom	Základné druhy oblečenia Výber oblečenia na rôzne príležitosti Odievanie Rómov v minulosti Práca s textom – čítanie s porozumením	Pomenovať základné časti oblečenia. Porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania o odievaní Rómov v minulosti.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A2

Ročník: 7.

Časová týždenná dotácia hodín: 2 hodiny/66 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Rodina a spoločnosť	6	Moja rodina – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Vzťahy v rodine – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Priatelia – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností	Moja rodina – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Vzťahy v rodine – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Priatelia – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností	Jednoduchými vetami opísať rodinu a každodenné činnosti v rodine. Krátko povedať o vzťahoch v rodine, prejave úcty k starším členom rodiny. Jednoduchými vetami opísať život detí v rómskych komunitách.
X.	Náš domov	8	Bývanie v meste a na dedine Bývanie v rómskych komunitách Slovesá – časovanie sloves I., II., III. triedy v prítomnom čase Práca s textom – počúvanie s porozumením	Bývanie v meste a na dedine Bývanie v rómskych komunitách Slovesá – časovanie sloves I., II., III. triedy v prítomnom čase Práca s textom – počúvanie s porozumením	Povedať jednoduchými vetami o rozdieloch bývania v meste a na dedine. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu. Porozumieť textu o bývaní v rómskej segregovanej osade. Napísať krátky text o bývaní v meste a na dedine.
XI.	Ľudské telo, starostlivosť o zdravie	7	Choroby a nehody Podstatné mená – všeobecné, vlastné životné a neživotné Skloňovanie <i>oikoklitických</i> a <i>xenoklitických</i> podstatných mien	Choroby a nehody Podstatné mená – všeobecné, vlastné životné a neživotné Skloňovanie <i>oikoklitických</i> a <i>xenoklitických</i> podstatných mien Práca s textom – čítanie s porozumením	Pomenovať civilizačné choroby. Jednoduchými vetami rozprávať o bežných chorobách, čo treba robiť, keď sa objavia príznaky choroby. Porozumieť textu o prevencii proti chorobám. Správne používať <i>oikoklitické</i> a <i>xenoklitické</i> podstatné mená v komunikácii a v písomnom prejave.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XII.	Človek na cestách	6	Doprava – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Doprava v našej krajine – písanie Zážitok z cestovania Osobná doprava Funkcie pádov – Nominatív, Vokatív, Akuzatív, Datív, Lokál, Ablatív, Inštrumentál, Genitív Nepriamy pád	Doprava – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Doprava v našej krajine – písanie Osobná doprava Funkcie pádov – Nominatív, Vokatív, Akuzatív, Datív, Lokál, Ablatív, Inštrumentál, Genitív Nepriamy pád	Rozprávať o dopravných prostriedkoch a ich funkcii. Opísať zážitok z cestovania. Používať a rozumieť funkciám jednotlivých pádov.
I.	Vzdelávanie	6	Vzdelávanie sa Rómov a v súčasnosti – možnosti Význam vzdelávania Práca so slovnou zásobou – pôvodné rómske slová Radové číslovky	Vzdelávanie sa Rómov a v súčasnosti – možnosti Význam vzdelávania pre uplatnenie sa na trhu práce Práca so slovnou zásobou – pôvodné rómske slová Práca s textom – počúvanie s porozumením Práca s textom – čítanie s porozumením	Porozumieť textu o možnostiach vzdelávania sa Rómov v súčasnosti. Prečítať a porozumieť textu o príčinách vysokej nezamestnanosti Rómov a potrebe vzdelávania sa. Používať pôvodné rómske výrazy v komunikácii. Vie tvoriť radové číslovky.
II.	Rómske remeslá a povolania	6	Spôsob obživy Rómov v minulosti a dnes Slovesá – časovanie slovíč I., II., III. triedy v budúcom čase	Spôsob obživy Rómov v minulosti a dnes Slovesá – časovanie slovíč I., II., III. triedy v budúcom čase	Porozumieť rozprávaniu o práci Rómov v minulosti a v súčasnosti. Správne používať tvary slovíč v budúcom čase.
III.	Človek a príroda	8	Človek a jeho životné prostredie Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia	Človek a jeho životné prostredie Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia	Porozumieť textu o význame ochrany životného prostredia.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IV.	Voľný čas, záľuby	6	Činnosti vo voľnom čase Zábava TV programy, divadlo – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Prídavné mená a príslovky – tvorenie viet Šport - druhy športu, čo mám a nemám rád Zhrnutie učiva – minulý čas slovies Klad a zápor – tvorenie otázok a odpovedí	Činnosti vo voľnom čase Zábava TV programy, divadlo – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Prídavné mená a príslovky – tvorenie viet Šport – druhy športu, obľúbené a neobľúbené športy Zhrnutie učiva – minulý čas slovies Klad a zápor – tvorenie otázok a odpovedí	Rozprávať o možnostiach trávenia voľného času. Jednoduchými vetami povedať o vzťahu k filmu (filmy o Rómoch) a divadlu (divadlo Romathan v Košiciach). Pomenovať individuálne a kolektívne športy. Pomenovať svoje obľúbené záujmy a obľúbený šport. Tvoríť kladné a záporné vety. Správne používať minulý čas slovies, tvary prídavných mien a prísloviek vo vetách.
V.	Výživa a zdravie Sviatky a oslavy	7	Slovenská a rómska kuchyňa Príprava jedál Obľúbené jedlá a nápoje Zvyky a tradície Rómov súvisiace so sviatkami a dôležitými udalosťami v rodine Zámená	Slovenská a rómska kuchyňa Príprava jedál Obľúbené/neobľúbené jedlá a nápoje Práca s textom – čítanie s porozumením Zámená	Pomenovať jedlá a jednoduchými vetami rozprávať o obľúbenom jedle. Vypracovať postup pri príprave niektorého obľúbeného jedla. Pýtať sa a odpovedať na základné otázky o jedlách a nápojoch. Porozumieť rozprávaniu o zvykoch a tradíciách Rómov súvisiacich so sviatkami a dôležitými udalosťami v rodine.
VI.	Odievanie a móda	6	Odevné doplnky Odpovede na jednoduché otázky o odievaní mladých ľudí	Odevné doplnky Odpovede na jednoduché otázky o odievaní mladých ľudí	Pomenovať jednotlivé časti oblečenia. Pomenovať jednoduchými vetami svoje obľúbené oblečenie. Pýtať sa a odpovedať na otázky o odievaní mladých ľudí.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A2

Ročník: 8.

Časová týždenná dotácia hodín: 2 hodiny/66 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Rodina a spoločnosť	6	Národnosť/štátna príslušnosť Práca s textom – čítanie s porozumením Životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu bez koncovky v jednotnom a množnom čísle (o dad, o kher, e phen, e suv) Životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského rodu s koncovkou -o (o raklo, o khosno) Sloveso – te jel	Národnosť/štátna príslušnosť Práca s textom – čítanie Životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu bez koncovky v jednotnom a množnom čísle (o dad, o kher, e phen, e suv) Životné a neživotné oikoklitické podstatné mená mužského rodu s koncovkou -o (o raklo, o khosno)	Vedieť povedať jednoduchými vetami, aké národnosti žijú na Slovensku. Rozoznať, čo je národnosť a štátna príslušnosť. Skloňovať a v ústnom a písomnom prejave správne používať životné a neživotné <i>oikoklitické podstatné mená mužského a ženského rodu bez koncovky v jednotnom a množnom čísle</i> . Skloňovať a v ústnom a písomnom prejave správne používať životné a neživotné <i>oikoklitické podstatné mená mužského rodu s koncovkou -o</i> .
X.	Náš domov	8	Domov a jeho okolie Dôležité každodenné činnosti v domácnosti Slovesá – sponové sloveso hin/o, hiňi, hine	Domov a jeho okolie Dôležité každodenné činnosti v domácnosti Slovesá – sponové sloveso hin/o, hiňi, hine	Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o domove, jeho okolí a zariadení domu/bytu. Krátko porozprávať o činnostiach, ktoré vykonávajú členovia rodiny doma. Správne používať sponové sloveso hin/o, hiňi, hine.
XI.	Ľudské telo, starostlivosť o zdravie	7	Hygiena a starostlivosť o telo – čistota tela, čistota odevu Zdravý spôsob života – správna výživa Príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť (slovačika, čechika)	Hygiena a starostlivosť o telo – čistota tela, čistota odevu Zdravý spôsob života – správna výživa Príslovky odvodené od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť (slovačika, čechika)	Odpovedať jednoduchými vetami na otázky o hygiene a starostlivosti o telo. Tvoríť jednoduché vety na tému zdravá výživa. Tvoríť príslovky od prevzatých prídavných mien označujúcich národnosť.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XII.	Človek na cestách	6	Príprava na cestu a cestovanie Cesty Rómov v súčasnosti Tvorenie dialógov o cestovaní Préteritum slovíes I., II. a III. triedy	Príprava na cestu a cestovanie Cesty Rómov v súčasnosti Tvorenie dialógov na tému cestovanie Préteritum slovíes I., II. a III. triedy	Jednoduchými vetami hovorí o príprave na cestovanie. Tvorí jednoduché dialógy k téme. Správne používať slovesá v minulom čase.
I.	Vzdelávanie	6	Celoživotné vzdelávanie Charakteristika vyučovacích predmetov Pracovné činnosti a profesie Budúci čas slovíes I., II. a III. triedy – cvičenia	Celoživotné vzdelávanie Charakteristika vyučovacích predmetov Pracovné činnosti a profesie Budúci čas slovíes I., II. a III. triedy – cvičenie	Stručne povedať o význame celoživotného vzdelávania. Správne používať budúci čas slovíes. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o obľúbených a neobľúbených vyučovacích predmetoch.
II.	Rómske remeslá a povolania	6	Súčasný povolania Rómov Významní Rómovia v spoločenskom živote a v kultúre Perfektum slovíes I., II. a III. triedy – gramatické cvičenia	Súčasný povolania Rómov Významní Rómovia v spoločenskom živote a v kultúre Perfektum slovíes I., II. a III. triedy – gramatické cvičenia	Porozprávať o súčasných povolaniach členov rodiny. Porozprávať o vzdelaných Rómoch v kultúre a spoločenskom živote. Správne používať perfektum slovíes všetkých slovesných tried.
III.	Človek a príroda	8	Človek a jeho životné prostredie Sloveso te jel Modálne slovesá šaj, našti, musaj Tvorenie prísloviok od predložiek a podstatných mien (tele,jevende, pindral, rați,...)	Človek a jeho životné prostredie Sloveso te jel Modálne slovesá šaj, našti, musaj Tvorenie prísloviok od predložiek a podstatných mien (tele,jevende, pindral, rați,...)	Rozumie, aký vplyv má na človeka ovzdušie, voda, pôda, odpady. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky. Použiť slovesá vo vetách, komunikácii a gramatických cvičeniach. Tvorí príslovky od predložiek a podstatných mien.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IV.	Voľný čas, záľuby	6	Voľnočasové aktivity Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne Športové disciplíny Tvorenie prísloviak spôsobu od prídavných mien (lačhes, šukares, lokes)	Voľnočasové aktivity Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne Športové disciplíny Tvorenie prísloviak spôsobu od prídavných mien (lačhes, šukares, lokes)	Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o športových disciplínach. Pýtať sa a odpovedať na jednoduché otázky o záľubách. Tvoríť príslovky spôsobu od prídavných mien.
V.	Výživa a zdravie Sviatky a oslavy	7	Kultúra stolovania Rómske príslovia Zvyky Rómov súvisiace s dôležitými životnými udalosťami (narodenie dieťaťa, krst, pytačky, svadba)	Kultúra stolovania Rómske príslovia Zvyky Rómov súvisiace s dôležitými životnými udalosťami (narodenie dieťaťa, krst, pytačky, svadba)	Rozumieť, čo je to kultúra stolovania, čo s tým súvisí. Pýtať sa a odpovedať jednoduchými vetami, ako stolujeme. Čítať nahlas a objasniť význam prísloví. Jednoduchými vetami rozprávať o zvykoch a tradíciách Rómov (uľipen, boľipen, mangavipen, bijav).
VI.	Odievanie a móda	6	Výber oblečenia na rôzne príležitosti Nepriamy podmet vo vete Príslovkové určenie spôsobu, miesta a času vo vete Tvorba otázok z hľadiska intonácie	Výber oblečenia na rôzne príležitosti Nepriamy podmet vo vete Príslovkové určenie spôsobu, miesta a času vo vete Tvorba otázok z hľadiska intonácie	Pýtať sa a odpovedať jednoduchými vetami o výbere oblečenia na rôzne príležitosti (párty, svadba, šport). V ústnom a písomnom prejave správne používať príslovkové určenie spôsobu, miesta a času. Tvoríť otázky k téme.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: A2

Ročník: 9.

Časová týždenná dotácia hodín: 2 hodiny/66 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Rodina a spoločnosť	6	Vzťahy medzi ľuďmi Syntax Základné pravidlá tvorby súvetí: vzťažných, časových, účelových, prípusťkových Rozdiely v iných kultúrach vo formách prejavu citov/pocitov (radosť, šťastie, smútok, bolesť,...) Priama a nepriama reč	Vzťahy medzi ľuďmi Rozdiely v iných kultúrach vo formách prejavu citov/pocitov (radosť, šťastie, smútok, bolesť,...) Syntax Základné pravidlá tvorby súvetí: vzťažných, časových, účelových, prípusťkových Priama a nepriama reč	Pýtať sa a odpovedať jednoduchými vetami o vzťahoch medzi ľuďmi. Ako to bolo voľakedy, ako v súčasnosti, väzby v rodine. Definovať rozdiely v iných kultúrach vo formách prejavu citov/pocitov (radosť, šťastie, smútok, bolesť,..). Tvoríť a osvojiť si učivo v oblasti tvorby súvetí, podmienkových viet a používania priamej a nepriamej reči.
X.	Náš domov	8	Miesto a čas – dni , mesiace, sviatky, ročné obdobia – rozvíjanie slovnej zásoby Domov a jeho okolie Bývanie v meste, na dedine a v rómskej komunite Časti mesta – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Práca s textom Tvorba dialógov	Miesto a čas – dni , mesiace, sviatky, ročné obdobia – rozvíjanie slovnej zásoby Domov a jeho okolie Bývanie v meste, na dedine a v rómskej komunite Časti mesta – rozvíjanie slovnej zásoby a jazykových zručností Práca s textom Tvorba dialógov – práca vo dvojiciach na tému o možnostiach bývania v budúcnosti	Hovoriť o výhodách a nevýhodách bývania na rôznych miestach. Prečítať text a vybrať hlavné body textu. Opísať historické budovy v meste. Odpovedať na jednoduché otázky o živote Rómov v rómskych komunitách. Tvorba dialógov – práca vo dvojiciach na tému možnosti bývania v budúcnosti. Začať, udržať a ukončiť krátky dialóg o možnostiach bývania v budúcnosti.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Ľudské telo, starostlivosť o zdravie	7	Moje telo – opakovanie slovnej zásoby z minulých ročníkov, rozvoj slovnej zásoby a jazykových zručností Gramatické cvičenia – skloňovanie podstatných mien (opakovanie)	Moje telo – opakovanie slovnej zásoby z minulých ročníkov, rozvoj slovnej zásoby a jazykových zručností Práca s textom – čítanie s porozumením	Používať slovnú zásobu z tematického okruhu – ľudské telo, starostlivosť o zdravie. Prečítať a rozumieť rozsiahlejšiemu textu o zdravom spôsobe života.
XII.	Človek na cestách	6	Ako chodíš do školy? Ako rád cestuješ? Voľba dopravného prostriedku a jej odôvodnenie Príprava na cestu a cestovanie Komunikačné hry a dialógy Gramatické cvičenia – časovanie slovíes v prítomnom, minulom a budúcom čase (opakovanie)	Ako chodíš do školy? Ako rád cestuješ? Voľba dopravného prostriedku a jej odôvodnenie Príprava na cestu a cestovanie Komunikačné hry a dialógy Gramatické cvičenia – časovanie slovíes v prítomnom, minulom a budúcom čase (opakovanie)	Opýtať na cestu a odpovedať na podobné otázky. Opísať cestu do školy. Označiť vzdialenosť a čas. Opísať prípravu na cestu. Časovať slovesá I., II., III. triedy v prítomnom, minulom a budúcom čase.
I.	Vzdelávanie	6	Školské pomôcky a potreby – práca so slovníkom Vzdelávanie Rómov v minulosti a v súčasnosti Množné číslo podst. mien – opakovanie Môj školský deň Určovanie času Celoživotné vzdelávanie	Školské pomôcky a potreby – práca so slovníkom Vzdelávanie Rómov v minulosti a v súčasnosti Množné číslo podst. mien – opakovanie Môj školský deň Určovanie času Práca s textom	Používať slovnú zásobu z tematického okruhu – škola. Používať množné číslo podstatných mien. Určovať čas. Prerozprávať svoj denný program. Rozprávať o možnostiach vzdelávania sa Rómov v minulosti a v súčasnosti. Prečítať a rozumieť krátkym jednoduchým textom o celoživotnom vzdelávaní.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Rómske remeslá a povolania	6	Súčasná povolania Rómov Celoživotné vzdelávanie Budúci čas slovies Stupňovanie prídavných mien	Zamestnanie – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností Moje budúce povolanie Práca s textom – čítanie s porozumením Stupňovanie prídavných mien – opakovanie, tvorba viet Budúci čas slovies I., II., III. triedy – opakovanie, tvorba viet	Prečítať text a vybrať hlavné body a myšlienky textu. Vymenovať a definovať niektoré zamestnania a povolania. Porozprávať a napísať o svojom budúcom povolaní. Stupňovať prídavné mená a používať ich vo vetách. Používať vo vetách tvary slovies v budúcom čase.
III.	Človek a príroda	8	Naše životné prostredie Zmena klímy – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností Starostlivosť o životné prostredie - rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností – počúvanie, čítanie Tvorba podstatných mien zo slovies a prídavných mien a inak Zvratné zámená – tvorba viet	Naše životné prostredie Zmena klímy – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností Starostlivosť o životné prostredie – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností – počúvanie, čítanie Tvorba podstatných mien zo slovies a prídavných mien a inak Zvratné zámená – tvorba viet	Pracovať so slovnými druhmi, vedieť nájsť v slovníku. Rozprávať o problémoch so životným prostredím v globálnom svete. Napísať, aké sú problémy a ako je možné pomôcť životnému prostrediu.
IV.	Voľný čas, záľuby	6	Voľný čas, záľuby – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností Význam športu pre rozvoj osobnosti Práca s textom Gramatické cvičenia – tvorba prísloviek	Voľný čas, záľuby – rozvíjanie slovnnej zásoby a jazykových zručností Význam športu pre rozvoj osobnosti Práca s textom – čítanie s porozumením Gramatické cvičenia – tvorba prísloviek	Porozumieť hlavným bodom jednoduchého rozprávania a výkladu v triede vrátane príbehov o záujmoch alebo voľnočasových činnostiach. Prečítať a rozumieť krátkemu textu o význame športu pre rozvoj osobnosti. Používať a tvoriť príslovky.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Výživa a zdravie Sviatky a oslavy	7	Stravovacie zariadenia Príprava jedál Kultúra stolovania Zvyky Rómov súvisiace s úmrtím Zbližovanie kultúr a rešpektovanie tradícií	Stravovacie zariadenia Príprava jedál Kultúra stolovania Zvyky Rómov súvisiace s úmrtím Zbližovanie kultúr a rešpektovanie tradícií Práca s textom – čítanie s porozumením	Rozprávať o možnostiach stravovania (reštaurácia, hotel, šľošká jedáleň). Vyhľadať v texte kľúčové slová v jednoduchom opise jedla. Sledom fráz a viet opísať zvyky Rómov súvisiace s úmrtím. Prečítať a rozumieť textu o zvykoch a tradíciách súvisiacich so sviatkami iných národov.
VI.	Odievanie a móda	6	Odevné doplnky Výber oblečenia na rôzne príležitosti Čo si oblečieš na párty? Opis šiat Práca s textom	Odevné doplnky Výber oblečenia na rôzne príležitosti Čo si oblečieš na párty? Opis šiat Práca s textom – počúvanie s porozumením	Porozumieť textu o súčasných módných trendoch. Vymenovať veci, ktoré sa nosia na oslavu. Opísať svoje obľúbené oblečenie. Vie poradiť inému, čo si obliecť, vie zhodnotiť oblečenie druhého. Podať mu informáciu, či sa to hodí alebo nie. Tvoríť otázky k téme.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: B1

Ročník: 1.

Časová týždenná dotácia hodín: 3 hodiny/99 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja a moja rodina	10	Členovia rodiny a základné príbuzenské vzťahy Slovná zásoba k témam Skloňovanie podstatných mien Prídavné mená, zámená, číslovky Každodenný život v rodine Dôležité pravidlá a činnosti v rodine Charakteristika osoby – kladné a záporné vlastnosti	Členovia rodiny a základné príbuzenské vzťahy Slovná zásoba k témam Skloňovanie podstatných mien Prídavné mená, zámená, číslovky Každodenný život v rodine Dôležité pravidlá a činnosti v rodine Charakteristika osoby – kladné a záporné vlastnosti	Porozprávať o svojej rodine a dôležitých pravidlách a činnostiach rodiny. Predstaviť sa. Povedať vlastnú charakteristiku. Napísať svoj životopis. Pochopiť príbeh alebo krátke rozprávanie o každodennom živote Rómov v minulosti a v súčasnosti. Vedieť skloňovať podstatné mená. Vedieť správne používať prídavné mená, zámená, číslovky.
X.	Domov a bývanie	11	Možnosti bývania Výhody a nevýhody bývania v meste a na dedine Slovná zásoba k témam Časovanie slovies Príslovky Opis domu/bytu, zariadenie v byte Milena Hübschmannová, život a dielo Rómske príslovia	Možnosti bývania Výhody a nevýhody bývania v meste a na dedine Slovná zásoba k témam Časovanie slovies Príslovky Opis domu/bytu, zariadenie v byte Milena Hübschmannová, život a dielo Rómske príslovia	Rozprávať o výhodách a nevýhodách bývania v meste a na vidieku. Krátko opísať dom/byt, kde žiak/žiačka býva. Napísať jednoduchý súvislý text na tému – Ideálne bývanie. Porozprávať o živote M. Hübschmannovej a jej prínose pre rómsky jazyk. Porozumieť rómskym prísloviam.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Práca a zamestnanie	11	Zamestnanie, povolanie členov rodiny Najbežnejšie druhy zamestnaní, povolání, funkcií a činností Umelecké činnosti Rómov v minulosti a v súčasnosti Časovanie slovies v minulom čase Život a literárna tvorba E. Lackovej	Zamestnanie, povolanie členov rodiny Najbežnejšie druhy zamestnaní, povolání, funkcií a činností Umelecké činnosti Rómov v minulosti a v súčasnosti Časovanie slovies v minulom čase Život a literárna tvorba E. Lackovej	Prečítať a pochopiť rozmanité texty o rôznych remeslách a povolaniach (príbehy, internetové texty, historické opisy atď.). Krátko porozprávať o umeleckých činnostiach, ktorými sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti. Porozprávať o živote a literárnej tvorbe E. Lackovej. Vedieť časovať slovesá v prítomnom čase.
XII.	Voľný čas a jeho organizácia	9	Možnosti trávenia voľného času Oblíbené aktivity vo voľnom čase Voľno časové/športové/umelecké činnosti Knihy a čítanie Rozhlas, televízia a internet Časovanie slovies v minulom čase	Možnosti trávenia voľného času Oblíbené aktivity vo voľnom čase Voľnočasové/športové/umelecké činnosti Knihy a čítanie Rozhlas, televízia a internet Časovanie slovies v minulom čase	Rozprávať o aktivitách vo voľnom čase. Napísať jednoduchý súvislý text o oblúbenej voľnočasovej aktivite. Porozprávať o prečítanej knihe. Porozprávať o využívaní internetu. Porozprávať o oblúbenom televíznom programe.
I.	Príroda	9	Čas, počasie a jeho predpovede Vplyv počasia na zdravie človeka Slovná zásoba k téme Oblíbené ročné obdobie, mesiac, deň Slovná zásoba k téme Oblíbené ročné obdobie Milena Hübschmannová – rómske príbehy	Čas, počasie a jeho predpovede Vplyv počasia na zdravie človeka Slovná zásoba k téme Oblíbené ročné obdobie, mesiac, deň Slovná zásoba k téme Oblíbené ročné obdobie Milena Hübschmannová – rómske príbehy	Rozprávať o nejakej skúsenosti alebo udalosti, vhodne použiť opis času, ročného obdobia a počasia. Rozprávať o oblúbenom ročnom období. Porozumieť hlavným bodom príbehu alebo rozprávania, ktorý obsahuje zmienky o vzťahu Rómov k prírode a zvieratám. Napísať krátky text o oblúbenom ročnom období. Krátko porozprávať o prečítanom príbehu.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Cestovanie	9	Tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov Slovná zásoba k téme Príprava na cestu – cestovanie Slovná zásoba k téme Práca s textom Príslovky Elena Lacková – Rómske rozprávky	Tradičné a moderné spôsoby kočovania/cestovania Rómov Slovná zásoba k téme Príprava na cestu – cestovanie Slovná zásoba k téme Práca s textom Príslovky Elena Lacková – Rómske rozprávky	Vedieť sa spýtať na cestu a opísať cestu. Pracovať s odborným textom. Určiť príslovky vo vete. Krátko porozprávať o výhodách a nevýhodách cestovania dopravnými prostriedkami. Krátko porozprávať o tradičných a moderných spôsoboch cestovania. Rozprávať o nejakom zážitku z cestovania. Krátko rozprávať o prečítanej rozprávke.
III.	Obliekanie	11	Základné časti odevu Tradičné a súčasné oblečenie Rómov, súčasné módné trendy Slovná zásoba k téme Moje obľúbené oblečenie Oblečenie na rôzne príležitosti Tera Fabianová, život a dielo Ukážka z diela „Sar me phiravas andre škola/Ako som chodila do školy“	Základné časti odevu Tradičné a súčasné oblečenie Rómov, súčasné módné trendy Slovná zásoba k téme Moje obľúbené oblečenie Oblečenie na rôzne príležitosti Tera Fabianová, život a dielo Ukážka z diela „Sar me phiravas andre škola/Ako som chodila do školy“	Rozprávať o tradičnom oblečení Rómov. Rozprávať o súčasnom oblečení Rómov a o módných trendoch. Krátko porozprávať o obľúbenom oblečení. Porozprávať o oblečení na rôzne príležitosti. Porozprávať o živote a literárnej tvorbe T. Fabianovej.
IV.	Starostlivosť o zdravie; výživa	9	Základné časti ľudského tela Starostlivosť o telo a zdravie, dodržiavanie osobnej hygieny Slovná zásoba k téme Zdravý spôsob života Lekáreň a lieky, poistenie Skloňovanie prídavných mien	Základné časti ľudského tela Starostlivosť o telo a zdravie, dodržiavanie osobnej hygieny Slovná zásoba k téme Zdravý spôsob života Lekáreň a lieky, poistenie Skloňovanie prídavných mien	Porozprávať o tom, ako sa liečili Rómovia v minulosti. Krátko porozprávať o súčasných chorobách a prevencii. Vedieť povedať, ako sa cítíme, ak sme chorí a ako sa cítia iní ľudia. Vedieť pomenovať časti tela, niektoré choroby. Vedieť dať rady, odporúčania, ako žiť zdravo. Vedieť si v lekárni vypýtať potrebný liek. Vedieť skloňovať prídavné mená.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Umenie, veda a technika	11	Druhy umenia Charakteristika súčasnej rómskej hudby Významní predstavitelia rómskej hudby, výtvarného umenia Vymoženosti vedy a techniky v každodennom živote Oblíbená hudba, spevák/speváčka, hudobná skupina Ilona Ferková – život a dielo	Druhy umenia Charakteristika súčasnej rómskej hudby Významní predstavitelia rómskej hudby, výtvarného umenia Vymoženosti vedy a techniky v každodennom živote Oblíbená hudba, spevák/speváčka, hudobná skupina Ilona Ferková – život a dielo	Pýtať sa a odpovedať na zložitejšie otázky o významných ľuďoch rómskej národnosti v oblasti hudby, umenia. Krátko porozprávať o vedeckých a technických vynálezoch. Rozprávať o obľúbenej hudbe, skupine, spevákovi/speváčke. Porozprávať o živote a literárnej tvorbe I. Ferkovej.
VI.	Vzdelávanie	9	Školský systém na Slovensku Význam vzdelávania Práca s odborným textom Slovná zásoba k téme Oblíbené vyučovacie predmety Škola, ktorú navštevujem T. Fabianová – ukážky z diel „Le Romeskero suno, Čavargoš, Eržika, Ačhiľom Romňi“	Školský systém na Slovensku Význam vzdelávania – práca s odborným textom Slovná zásoba k téme Oblíbené vyučovacie predmety Škola, ktorú navštevujem T. Fabianová – ukážky z diel „Le Romeskero suno, Čavargoš, Eržika, Ačhiľom Romňi“	Krátko porozprávať o školskom systéme na Slovensku. Rozprávať o živote v škole a o zážitkoch a skúsenostiach zo školy. Rozprávať o obľúbenom a neobľúbenom predmete. Charakterizovať ukážky z diel T. Fabianovej.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: B1

Ročník: 2.

Časová týždenná dotácia hodín: 3 hodiny/99 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja a moja rodina	10	Vlastná charakteristika Vonkajšia a vnútorná charakteristika Slovná zásoba k téme Sviatky v rodinnom kruhu Každodenný život v rodinnom kruhu Spojky – spôsob tvorenia súvetí Tvorenie dialógov	Vlastná charakteristika Vonkajšia a vnútorná charakteristika Slovná zásoba k téme Sviatky v rodinnom kruhu Každodenný život v rodinnom kruhu Spojky – spôsob tvorenia súvetí Tvorenie dialógov	Povedať krátku vlastnú charakteristiku. Napísať krátky text o zvykoch a tradíciách počas sviatkov (Vianoce, Veľká noc) vo svojej rodine. Opísať každodenný život v rodinnom kruhu. Vedieť tvoriť jednoduché súvetia. Vedieť klásť otázky a odpovedať na otázky.
X.	Domov a bývanie	11	Charakteristika mesta (miesta), v ktorom žijem Slovná zásoba k téme Orientácia v meste Hlavné budovy, najznámejšie kultúrno-historické pamiatky Kultúrny život v našom meste Rôzne súčasti kultúry Hlavné umelecké druhy Literárna tvorba I. Ferkovej	Charakteristika mesta (miesta), v ktorom žijem Slovná zásoba k téme Orientácia v meste Hlavné budovy, najznámejšie kultúrno-historické pamiatky Kultúrny život v našom meste Rôzne súčasti kultúry Hlavné umelecké druhy Literárna tvorba I. Ferkovej	Rozprávať o meste (mieste), kde býva. Vedieť povedať, čo sa dá v jeho mieste bydliska vidieť. Vedieť pomenovať hlavné budovy, najznámejšie kultúrno-historické pamiatky a povedať, kde sa v meste nachádzajú. Porozprávať o možnostiach kultúrneho vyžitia v mieste ich bydliska. Porozprávať o svojom kultúrnom zážitku. Opísať svoje estetické zážitky z vnímania umeleckých diel. Charakterizovať prečítané poviedky I. Ferkovej.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Práca a zamestnanie	11	Najbežnejšie druhy zamestnaní, povolání, funkcií a činností Umelecké činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti Časovanie slovies v budúcom čase Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania Tera Fabianová – „So džalas o Miškus sune“	Najbežnejšie druhy zamestnaní, povolání, funkcií a činností Umelecké činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti Časovanie slovies v budúcom čase Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania Tera Fabianová – „So džalas o Miškus sune“	Krátko porozprávať o umeleckých činnostiach, ktorými sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti. Krátko porozprávať o svojom budúcom povolání. Vedieť tvoriť vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania. Vedieť časovať slovesá v budúcom čase. Rozbor prečítanej poviedky „So džalas o Miškus sune“
XII.	Voľný čas a jeho organizácia	9	Možnosti trávenia voľného času – prázdniny, dovolenka Oblúbené aktivity a činnosti vo voľnom čase Slovná zásoba k téme Ilona Ferková – „Valkos“ Knihy na čítanie Pôvodné slová (oikoklitické slová), prevzaté slová (xenoklitické slová) a neologizmy (novovytvorené slová)	Možnosti trávenia voľného času Oblúbené aktivity vo voľnom čase Knihy a čítanie Rozhlas, televízia a internet Literárna tvorba I. Ferkovej Oikoklitické slová, xenoklitické slová a neologizmy	Rozprávať o aktivitách vo voľnom čase. Napísať jednoduchý súvislý text o oblúbenej voľnočasovej aktivite. Porozprávať o prečítanej knihe. Charakterizovať prečítané poviedky od I. Ferkovej. Rozlišovať oikoklitické, xenoklitické slová a neologizmy.
I.	Príroda	9	Názvy svetových strán a základné zemepisné termíny Pomenovania krajín sveta, určovanie polohy Slovná zásoba k téme Zvieratá v rómskych rozprávkach a príbehoch Práca s textom Význam zvierat v živote Rómov Zlatica Kalejová – „O dilino“ Zdrobneniny v rómčine	Svetové strany a základné zemepisné termíny Pomenovania krajín sveta, určovanie polohy Slovná zásoba k téme Význam zvierat v živote Rómov Zlatica Kalejová – „O dilino“ Zdrobneniny v rómskom jazyku	Vedieť pomenovať svetové strany a pochopiť zemepisné termíny. Vedieť pomenovať niektoré krajiny sveta. Porozumieť hlavným bodom príbehu alebo rozprávania, ktoré obsahuje zmienky o vzťahu Rómov k prírode a zvieratám. Rozbor poviedky „O dilino“ Tvoríť zdrobneniny.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Cestovanie	9	Správanie sa v dopravných prostriedkoch Cestovanie verejnými dopravnými prostriedkami (vlak, autobus, električka, metro) Cestovanie do zahraničia (lietadlo) Formality spojené s cestovaním do zahraničia Dodržiavanie bezpečnostných pravidiel a spoločenskej etikety v dopravných prostriedkoch Ilona Ferková – „Vakeriben andal e Anglíja“ Miesta, ktoré rád/rada navštevujem	Cestovanie verejnými dopravnými prostriedkami (vlak, autobus, električka, metro) Cestovanie do zahraničia (lietadlo) Formality spojené s cestovaním do zahraničia Dodržiavanie bezpečnostných pravidiel v dopravných prostriedkoch Dodržiavanie spoločenskej etikety Slovná zásoba k téme Miesta, ktoré rád navštevujem Ilona Ferková – „Vakeriben andal e Anglíja“	Krátko porozprávať o možnostiach cestovania dopravnými prostriedkami. Porozprávať o bezpečnostných pravidlách a spoločenskej etikete v dopravných prostriedkoch. Porozprávať o zahraničnej ceste. Napísať krátky text o mieste, ktoré rád navštevujem. Rozbor poviedky „Vakeriben andal e Anglíja“
III.	Obliekanie	11	Časti oblečenia Možnosti nakupovania oblečenia Oblečenie na rôzne príležitosti Slovná zásoba k téme Súčasný módne trendy Skloňovanie a stupňovanie prídavných mien Obliekanie Rómov v minulosti Interpunkcia v rómčine	Časti oblečenia Oblečenie na rôzne príležitosti Možnosti nakupovania oblečenia Slovná zásoba k téme Súčasný módne trendy Skloňovanie a stupňovanie prídavných mien Obliekanie Rómov v minulosti Interpunkcia v rómčine	Krátko porozprávať o tradičnom a súčasnom oblečení Rómov a o súčasných módnych trendoch. Rozprávať o oblečení na rôzne príležitosti – svadba, návšteva divadla, pohreb a pod. Vedieť skloňovať a stupňovať prídavné mená. Vedieť správne používať interpunkčné znaky v písomnom prejave.
IV.	Starostlivosť o zdravie	9	Spôsoby liečenia Rómov v minulosti Liečenie Rómov v súčasnosti Civilizačné choroby – prevencia voči chorobám Správna životospráva a výživa Zdravý spôsob života Význam športu pre zdravie človeka	Spôsoby liečenia Rómov v minulosti Liečenie Rómov v súčasnosti Civilizačné choroby Prevencia voči chorobám Správna životospráva a výživa Zdravý spôsob života Zdravá a nezdravá výživa Význam športu pre zdravie človeka	Krátko porozprávať o spôsoboch liečenia Rómov v minulosti a v súčasnosti. Rozprávať o civilizačných chorobách a o prevencii voči chorobám. Krátko porozprávať o zdravej výžive a nezdravej výžive. Porozprávať, prečo je šport dôležitý pre zdravie človeka.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Umenie, veda a technika	11	Druhy umenia Vymoženosti vedy a techniky Významní rómski umelci Divadelné a filmové žánre Osobný vzťah k divadlu a filmu Divadlo Romathan Margita Reiznerová – „Čoripen giľenca, Paľus“ Margita Reiznerová – život a literárna tvorba Odvodzovania podstatných mien príponami -iben/-ipen, -pen/-ben, šagos/-išagos	Druhy umenia Vymoženosti vedy a techniky Významní rómski umelci Divadelné a filmové žánre Osobný vzťah k divadlu a filmu Divadlo Romathan Margita Reiznerová – život a literárna tvorba Odvodzovania podstatných mien príponami -iben/-ipen, -pen/-ben, šagos/-išagos	Krátko rozprávať o vymoženostiach vedy a techniky v každodennom živote – spotrebiče, technika. Napísať jednoduchý súvislý opis niektorého aspektu rómskeho umenia. Porozprávať o obľúbenom divadelnom predstavení a obľúbenom filme. Porozprávať o činnosti profesionálneho rómskeho divadla Romathan. Krátko porozprávať o živote a literárnej tvorbe M. Reiznerovej. Vedieť tvoriť podstatné mená príponami -iben/-ipen, -pen/-ben, šagos/-išagos
VI.	Vzdelávanie	9	Školský systém v SR a jeho porovnanie so školským systémom v niektorých krajinách EU (napr. Nemecko, Belgicko, Francúzsko). Slovná zásoba k téme Škola, ktorú navštevujem Význam vzdelávania Využívanie IKT vo vzdelávaní Písanie slov osobitne a dovedna Gramatické cvičenia – opakovanie gramatického učiva Otázky a odpovede – opakovanie konverzačných tém	Školský systém v SR a jeho porovnanie so školským systémom v niektorých krajinách EU (napr. Nemecko, Belgicko, Francúzsko). Slovná zásoba k téme Škola, ktorú navštevujem Význam vzdelávania Využívanie IKT vo vzdelávaní Písanie slov osobitne a dovedna	Krátko porozprávať o školskom systéme v SR. Krátko porozprávať o školskom systéme v niektorej európskej krajine. Porozprávať o svojej škole a vymenovať dôvody, prečo by mali deti chodiť do školy. Krátko porozprávať o možnostiach využívania IKT vo vzdelávaní. Správne písať slová osobitne a dovedna.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: B1

Ročník: 3.

Časová týždenná dotácia hodín: 3 hodiny/99 hodín

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja a moja rodina	10	Vzťahy v rodine Vzťahy ľudí v mojej komunite Národnosť/štátna príslušnosť Správanie sa mladých a starších ľudí Úcta (paťiv) medzi Rómami v minulosti a dnes Podstatné mená – funkcie pádov Práca s textom – Starí Rómovia spomínajú/Phure Roma leperen (Romano džaniben 3/1994)	Vzťahy v rodine Vzťahy ľudí v mojej komunite Národnosť/štátna príslušnosť Správanie sa mladých a starších ľudí Úcta (paťiv) medzi Rómami v minulosti a dnes Podstatné mená – funkcie pádov Práca s textom – Starí Rómovia spomínajú/Phure Roma leperen (Romano džaniben 3/1994)	Krátko porozprávať o vzťahoch v rodine, o správaní sa mladých ľudí k starším. Rozprávať o úcte medzi Rómami v minulosti a dnes. Získať poznatky o funkcii pádov. Povedať stručný obsah prečítaného textu.
X.	Domov a bývanie	11	Domov a jeho okolie Zariadenie bytu/domu Bývanie v rómskej komunite Znečisťovanie životného prostredia Ochrana životného prostredia Možnosti nakupovania a služby pre ľudí v mieste bydliska Príčasť sloviess I. a II. triedy M. Hübschmannová – rómske príslovia	Domov a jeho okolie Zariadenie bytu/domu Bývanie v rómskej komunite Znečisťovanie životného prostredia Ochrana životného prostredia Možnosti nakupovania a služby pre ľudí v mieste bydliska Príčasť sloviess I. a II. triedy M. Hübschmannová – rómske príslovia	Opísať svoj dom a okolie. Opísať súčasný život v rómskej komunite. Krátko porozprávať o význame ochrany prírody a životného prostredia. Krátko rozprávať o znečisťovaní životného prostredia. Krátko rozprávať o možnostiach nakupovania a službách v mieste bydliska. Vedieť tvoriť príčasť sloviess I. a II. triedy. Objasniť význam rómskych prísloví.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Práca a zamestnanie	11	Významné historické aspekty rôznych rómskych remesiel a povolání Predstava o budúcom pracovisku a povolání Súčasná povolania Rómov Nezamestnanosť Slovná zásoba k téme Tvorenie otázok a odpovedí Príčastie prevzatých slovies	Významné historické aspekty rôznych rómskych remesiel a povolání Predstava o budúcom pracovisku a povolání Súčasná povolania Rómov Nezamestnanosť Slovná zásoba k téme Tvorenie otázok a odpovedí Príčastie prevzatých slovies	Krátko porozprávať o historickom význame remesiel, ktoré Rómovia vykonávali v minulosti. Charakterizovať súčasné zamestnania/povolania Rómov. Zdôvodniť príčiny veľkej nezamestnanosti Rómov. Vedieť tvoriť príčastie prevzatých slovies.
XII.	Voľný čas a jeho organizácia	9	Organizácia práce a účelné využívanie voľného času Záľuby a aktivity vo voľnom čase Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne M. Reiznerová – Vianoce/ Karačoňa Zvyky a tradície na Vianoce	Organizácia práce a účelné využívanie voľného času Záľuby a aktivity vo voľnom čase Druhy športu: zimné a letné, individuálne a kolektívne M. Reiznerová – Vianoce/ Karačoňa Zvyky a tradície na Vianoce	Krátko porozprávať o organizácii práce a účelnom využívaní voľného času. Rozprávať o svojich záľubách a aktivitách. Pomenovať druhy športu. Povedať o zvykoch a tradíciách v jeho rodine na Vianoce.
I.	Príroda	9	Príroda okolo nás Vzťah Rómov k prírode Príroda v jednotlivých ročných obdobiach Najbežnejšie názvy rastlín a zvierat Povery súvisiace s vtákmi alebo inými zvieratami Podmieňovací spôsob minulý (kondicionál minulý) slovies I., II., III. triedy	Príroda okolo nás Vzťah Rómov k prírode Príroda v jednotlivých ročných obdobiach Najbežnejšie názvy rastlín a zvierat Povery súvisiace s vtákmi alebo inými zvieratami Podmieňovací spôsob minulý (kondicionál minulý) slovies I., II., III. triedy	Opísať krásy prírody. Charakterizovať vzťah Rómov k prírode. Opísať prírodu v jednotlivých ročných obdobiach. Vedieť pomenovať najbežnejšie rastliny a zvieratá. Objasniť povery súvisiace s vtákmi alebo inými zvieratami. Vedieť tvoriť podmieňovací spôsob minulý (kondicionál minulý) slovies I., II., III. triedy.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Cestovanie	9	Krajiny, ktoré som navštívil Krajiny, ktoré by som chcel navštíviť Turistika a cestovný ruch Skúsenosti s cestovaním, zážitky Vlado Oláh – život a dielo Vlado Oláh – „Pal o Krivakos, Phuro Rom“ Slovná zásoba k téme Číslovky – radové, násobné, neurčité	Krajiny, ktoré som navštívil Krajiny, ktoré by som chcel navštíviť Turistika a cestovný ruch Skúsenosti s cestovaním, zážitky Vlado Oláh – „Pal o Krivakos, Phuro Rom“ Slovná zásoba k téme Číslovky radové, násobné, neurčité	Porozprávať svoje zážitky z návštevy krajín. Zdôvodniť, prečo chcem navštíviť niektorú krajinu. Krátko porozprávať o živote a literárnej tvorbe V. Oláha. Opísať niektoré mestá a miesta na Slovensku vhodné na turistiku. Povedať stručný obsah prečítaných príbehov od V. Oláha. Vedieť určovať číslovky.
III.	Obliekanie	11	Základné druhy oblečenia Súčasť odevu Rómov v minulosti Odievanie Rómov v súčasnosti Odevné doplnky Výber oblečenia na rôzne príležitosti Perfektum prevzatých slovies Tvorenie otázok a odpovedí Práca s textom Určovanie zámen	Základné druhy oblečenia Súčasť odevu Rómov v minulosti Odievanie Rómov v súčasnosti Odevné doplnky Výber oblečenia na rôzne príležitosti Perfektum prevzatých slovies Tvorenie otázok a odpovedí Práca s textom Určovanie zámen	Krátko porozprávať o odievaní Rómov v minulosti a v súčasnosti. Porozprávať o súčasnej móde a odevných doplnkoch. Opísať oblečenie na rôzne príležitosti – svadba, pohreb, návšteva divadla a pod. Vedieť tvoriť perfektum prevzatých slovies. Vedieť tvoriť otázky a odpovede na otázky. Povedať stručný obsah prečítaného textu. Vedieť určovať zámená.
IV.	Starostlivosť o zdravie	9	Zdravý spôsob života Stravovanie doma a v stravovacích zariadeniach – výhody a nevýhody Najbežnejšie jedlá, nápoje a potraviny Tradičné rómske jedlá Recepty Hygiena a starostlivosť o telo Olga Giňová – „Edaj na kamelas“	Zdravý spôsob života Stravovanie doma a v stravovacích zariadeniach – výhody a nevýhody Najbežnejšie jedlá, nápoje a potraviny Tradičné rómske jedlá Recepty Hygiena a starostlivosť o telo Olga Giňová – „Edaj na kamelas“	Krátko rozprávať o možnostiach stravovania. Krátko porozprávať o stravovacích návykoch v rodine. Opísať tradičné rómske jedlá. Napísať podrobný recept na jedlo pripravované u nich doma. Porozprávať o dôležitosti dodržiavania osobnej hygieny. Povedať stručný obsah prečítaného príbehu.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Umenie, veda a technika	11	Vynálezy vedy a techniky v službách človeka Významní vedci Kultúra a jej vplyv na človeka Umenie a rozvoj osobnosti Významní rómski umelci Slovná zásoba k téme Odvodzovanie prísloviak Andrej Pešta – „E Roza“	Vynálezy vedy a techniky v službách človeka Významní vedci Kultúra a jej vplyv na človeka Umenie a rozvoj osobnosti Významní rómski umelci Slovná zásoba k téme Odvodzovanie prísloviak Andrej Pešta – „E Roza“	Krátko porozprávať o vynálezoch vedy a techniky v každodennom živote, ako ovplyvnili život ľudí – elektrina, televízor, internet, práčka, vysávač atď. Porozprávať o významných vedcoch. Porozprávať o významných rómskych umelcoch. Porozprávať o význame kultúry pre človeka. Vedieť odvodzovať príslovia. Povedať stručný obsah prečítaného príbehu.
VI.	Vzdelávanie	9	Možnosti štúdia rómskeho jazyka a jeho uplatnenie v zvolenom odbore Jazyk ako dorozumievací prostriedok Formy komunikácie Celoživotné vzdelávanie Gramatické cvičenia – opakovanie gramatického učiva Otázky a odpovede – opakovanie konverzačných tém	Možnosti štúdia rómskeho jazyka a jeho uplatnenie v zvolenom odbore Jazyk ako dorozumievací prostriedok Formy komunikácie Celoživotné vzdelávanie Gramatické cvičenia – opakovanie gramatického učiva Otázky a odpovede – opakovanie konverzačných tém	Porozprávať o možnostiach štúdia rómskeho jazyka a jeho uplatnení v zvolenom odbore. Charakterizovať formy komunikácie. Zdôvodniť význam celoživotného vzdelávania.

Tematický výchovno-vzdelávací plán z rómskeho jazyka

Vzdelávacia úroveň: B1

Ročník: 4.

Časová týždenná dotácia hodín: 3 hodiny/90 hodín (končia v máji)

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
IX.	Ja a moja rodina	10	Každodenný život v rodine Dôležité pravidlá a činnosti v rodine Sviatky a oslavy v rodinnom kruhu Návšteva hostí, styky s priateľmi vrátane písomného styku Tvary nepriameho pádu, tvorenie možného čísla podstatných mien Národnosť/štatná príslušnosť Margita Reiznerová – básnická zbierka Sen (Suno)	Každodenný život v rodine Dôležité pravidlá a činnosti v rodine Sviatky a oslavy v rodinnom kruhu Návšteva hostí, styky s priateľmi vrátane písomného styku Tvary nepriameho pádu, tvorenie možného čísla podstatných mien Národnosť/štatná príslušnosť Margita Reiznerová – básnická zbierka Sen (Suno)	Pochopiť príbeh alebo krátke rozprávanie o každodennom živote Rómov v minulosti a v súčasnosti. Rozumieť hlavným bodom krátkeho textu o rómskom živote alebo činnostiach. Napísať krátky text o oslave alebo sviatku v rodine. Krátko porozprávať o tom, ako sa u nich doma prijímajú hostia a návštevy. Poznať svoju národnosť a štatnu príslušnosť. Analyzovať básnickú zbierku Sen (Suno).
X.	Domov a bývanie Multikultúrna spoločnosť	12	Život v meste a na dedine v rómskej komunite Významné rómske osobnosti v mojej komunite Osobné kontakty s inými kultúrami, tolerancia Zbližovanie kultúr – kontakty kedysi a dnes Zvyky a tradície v rôznych krajinách Tvorba nových slov predponami, príponami, skladaním, odvodzovaním, prítomný podmieňovací spôsob – kondicionál prítomný Arnošt Rusenko „Sar pes o Rom dovakerďa le kral'iha“	Život v meste a na dedine v rómskej komunite. Významné rómske osobnosti v mojej komunite Osobné kontakty s inými kultúrami, tolerancia Zbližovanie kultúr – kontakty kedysi a dnes Zvyky a tradície v rôznych krajinách Tvorba nových slov predponami, príponami, skladaním, odvodzovaním, prítomný podmieňovací spôsob – kondicionál prítomný Arnošt Rusenko – „Sar pes o Rom dovakerďa le kral'iha“	Opísať súčasný život v rómskej komunite. Rozumieť hlavným bodom rozprávania o miestne alebo regionálne významnej rómskej osobnosti. Krátko porozprávať o tolerancii a zbližovaní kultúr. Krátko porozprávať o zvykoch a tradíciách v iných krajinách. Tvoríť slová predponami, príponami, skladaním, odvodzovaním. Vedieť tvoriť prítomný podmieňovací spôsob. Porozprávať obsah prečítanej poviedky.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
XI.	Práca a zamestnanie	10	Predstava o budúcom pracovisku a povolani Pracovné činnosti a profesie Život kedysi a dnes Slovná zásoba k téme Tvorenie jednoduchých viet a súvetí Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania M. Hübschmannová – rómske príbehy	Predstava o budúcom pracovisku a povolani Pracovné činnosti a profesie Život kedysi a dnes Slovná zásoba k téme Tvorenie jednoduchých viet a súvetí Vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania M. Hübschmannová – rómske príbehy	Napísať úvahu na tému Moje budúce povolanie. Stručne charakterizovať súčasné pracovné činnosti a profesie. Charakterizovať život Rómov kedysi a dnes. Vedieť tvoriť jednoduché vety a súvetia. Vedieť tvoriť vetné konštrukcie na vyjadrenie rozkazu, zákazu, výzvy a želania. Prečítať a porozprávať stručný obsah prečítaných príbehov.
XII.	Voľný čas a jeho organizácia Človek a spoločnosť; komunikácia	10	Vlastné obľúbené či neobľúbené činnosti Komunikácia na verejnosti a v súkromí Komunikácia medzi mladými, medzi mladými a staršími Synonymá, antonymá, homonymá a viacvýznamové slová v rómskom jazyku Minulý podmieňovací spôsob – kondicionál minulý M. Hübschmannová – rómske hádanky	Vlastné obľúbené či neobľúbené činnosti Komunikácia na verejnosti a v súkromí Komunikácia medzi mladými, medzi mladými a staršími Synonymá, antonymá, homonymá a viacvýznamové slová v rómskom jazyku Minulý podmieňovací spôsob – kondicionál minulý M. Hübschmannová – rómske hádanky	Krátko porozprávať o obľúbených a neobľúbených činnostiach vo voľnom čase. Charakterizovať správanie a komunikáciu medzi mladými a staršími ľuďmi. Vedieť rozlišovať synonymá, antonymá, homonymá a viacvýznamové slová. Vedieť tvoriť minulý podmieňovací spôsob. Prečítať a objasniť niektoré rómske hádanky.
I.	Príroda	12	Zvieratá, ktoré boli súčasťou života a činností Rómov Počasie Klíma Ekologické problémy – znečisťovanie ovzdušia Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia Tvorenie zložených súvetí Olga Giňová „Pal e Romňi Krivaňa“	Zvieratá, ktoré boli súčasťou života a činností Rómov Počasie Klíma Ekologické problémy – znečisťovanie ovzdušia Príroda okolo nás – ochrana životného prostredia Tvorenie zložených súvetí Olga Giňová „Pal e Romňi Krivaňa“	Porozumieť hlavným bodom rozhovoru alebo diskusie obsahujúcej mnoho slov súvisiacich s časom, zmenami počasia alebo ročného obdobia. Krátko porozprávať o význame ochrany prírody a životného prostredia. Krátko porozprávať o ekologických problémoch. Vedieť tvoriť zložené súvetia. Povedať stručný obsah prečítaného príbehu „Pal e Romňi Krivaňa“

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
II.	Cestovanie Šport	10	Skúsenosti s cestovaním, zážitky Osobná doprava Turistika a cestovný ruch Športové disciplíny Význam športu pre rozvoj osobnosti Oblíbený šport, športovci Gramatické cvičenia Elena Lacková – „0 primášovi Barovi“	Skúsenosti s cestovaním, zážitky Osobná doprava Turistika a cestovný ruch Športové disciplíny Význam športu pre rozvoj osobnosti Oblíbený šport, športovci Gramatické cvičenia Elena Lacková – „0 primášovi Barovi“	Porozumieť hlavným bodom živého alebo vysielaného rozprávania opisujúceho cestovanie/cestu. Porozprávať o svojich skúsenostiach/zážitkoch z cestovania. Porozprávať o význame turistiky a o vhodných miestach na turistiku. Vedieť pomenovať športové disciplíny. Krátko porozprávať o význame športu pre rozvoj osobnosti. Rozprávať o oblúbenom športe. Povedať stručný obsah poviedky.
III.	Obliekanie Obchod a služby	10	Vkus v obliekaní a súčasná móda Súčasť odevu Rómov v minulosti Odievanie Rómov v súčasnosti Nákupné zariadenia Nákup a platby Pošta a telekomunikácie Hotelové a reštauračné služby Správna výslovnosť znelých hlások na konci slov	Vkus v obliekaní a súčasná móda Súčasť odevu Rómov v minulosti Odievanie Rómov v súčasnosti Nákupné zariadenia Nákup a platby Pošta a telekomunikácie Hotelové a reštauračné služby Správna výslovnosť znelých hlások na konci slov	Krátke porozprávať o odievaní Rómov v minulosti a v súčasnosti. Porozprávať s súčasnej móde a odevných doplnkoch. Porozprávať o možnostiach nakupovania a možnostiach platenia. Porozprávať o využívaní služieb. Precvičovať správnu výslovnosť na konci slov.
IV.	Starostlivosť o zdravie; výživa	8	Choroby a nehody Telesná a duševná hygiena Mliečne výrobky Nápoje Cestoviny a múčne výrobky Stravovacie návyky Stravovacie zariadenia Oblíbené jedlo, nápoj Stravovanie Rómov v minulosti a dnes	Choroby a nehody Telesná a duševná hygiena Mliečne výrobky Nápoje Cestoviny a múčne výrobky Stravovacie návyky Stravovacie zariadenia Oblíbené jedlo, nápoj Stravovanie Rómov v minulosti a dnes	Porozumieť textu, ktorý obsahujú zmienky o najčastejších chorobách, úrazoch, zdravotných ťažkostiach a ich prevencii. Vedieť pomenovať múčne výrobky, nápoje a niektoré múčne jedlá a výrobky. Krátke porozprávať o zdravej výžive, stravovacích návykoch a možnostiach stravovania v stravovacích zariadeniach. Porozprávať o stravovaní Rómov v minulosti a dnes. Porozprávať o oblúbenom jedle a nápoji.

Mesiac	Tematický celok	Počet hodín	Téma	Obsahový štandard	Výkonový štandard Žiak vie
V.	Umenie, veda a technika Vzdelávanie	8	Rómska hudba – významní predstavitelia Významní predstavitelia rómskej literatúry Rómovia a školstvo Rómske médiá Jana Hejkrliková – „Kampel mange ajsi škola“ Gramatické cvičenia Otázky a odpovede	Rómska hudba – významní predstavitelia Významní predstavitelia rómskej literatúry Rómovia a školstvo Rómske médiá Jana Hejkrliková – „Kampel mange ajsi škola“ Gramatické cvičenia Otázky a odpovede	Krátko porozprávať o významných predstaviteľov rómskej hudby. Krátko porozprávať o významných predstaviteľov rómskej literatúry. Vedieť charakterizovať vzťah Rómov k škole. Získať poznatky o súčasných rómskych médiách. Analyzovať prečítaný príbeh. Precvičovať a upevňovať gramatické učivo. Precvičovať a upevňovať slovnú zásobu v rámci konverzačných tém.

ISBN 978 - 80 - 8118 - 220 - 4
EAN 9788081182204